

DARKO FISCHER

CRTICE IZ DIJASPORE

Darko Fischer
CRTICE IZ DIJASPORE

Izdavači

Darko Fischer

Grafika, Osijek

Kulturno društvo "Miroslav Šalom Freiburger",
Zagreb

Korektor

Milena Lončar

Naslovna stranica

VVM i Grafika, Osijek

Priprema

Darko Fischer

Digitalni tisak

Grafika, Osijek

CIP - Katalogizacija u publikaciji
GRADSKA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA OSIJEK
UDK 821.163.42-36

FISCHER, Darko

Crtice iz dijaspore / Darko Fischer. -
Osijek : vlast . nakl. : Grafika ; Zagreb :
Kulturno društvo "Miroslav Šalom
Freiburger", 2005.

ISBN 953-244-000-3 (Grafika)

110309097

Sadržaj:

Zvrk.....	2
Unuk Hermana Brodera.....	12
Pogled iz galaksije Lamed.....	27
Tane.....	34
Glavna nagrada.....	46
Šlomit gadola.....	55
Shira.....	69
Sonja k'o salivena.....	83
Treća dob Helene Rubinstein.....	90
Zloćudni virus.....	109
Asistent profesora Kaosa.....	116
Želja.....	124

Zvrk

Svi likovi u ovoj priči su stvarni. Oni su živjeli i žive, iako ih je šest miliona stradalo. Samo su imena izmišljena.

Meir, poviče zapovjednik, kreći, tvoj je red

Koji Meir odvrati bunovno tek probuđeni Meir Zahav, više da bi dobio na vremenu nego da se uvjeri kako se ovo tiče baš njega.

Kako koji, pa ti si jedini Meir koji je ostao na položaju. Mirno je, pa su gotovo svi kod svojih kuća da u miru proslave Jom Kipur. A ti si nesrećko, Meiru četvrti. Koliko vas samo ima tih Meira. Svaki drugi droseljenik iz Europe nadjene si ime Meir. Jedan od vas je ipak morao i ovdje ostati. U redu je da si to baš ti, ti i tako ne držiš mnogo do praznika.

Kreći Shlomovitzu reče Meir vozaču i oni krenuše prema terenskom vozilu. Pazi, vozi polako i ne diži prašinu reče mu kad su već krenuli. Vidjet će nas oni gadovi preko kanala pa opet gađati kao neki dan.

Dan je bio još više suh nego inače. Jarko crveno sunce bilo je još visoko nad sinajskim kamenim vrhovima. Sjene po kamenjaru i pijesku bile su kratke. Obojica su bili pomalo nervozni. Tako je to uvijek kad ideš u akciju, makar i stoti put. Utvrđena Bar-Lev linija pružala se u nedogled i lijevo i desno. To ih je uvijek malo smirivalo. Meir je mehanički dohvatio svoj Uzi, repetirao ga i pogledao metke. Podesio je kacigu i dohvatio se rukom džepa. Gle, opet mu se u ruci stvorio taj mali zvrk od slonove kosti. “Dreidl”, to je još

pradjedova ostavština i potiče negdje iz Galicije. Navodno je to majka našla u ruci njegovog poginulog oca kada je stradao od njemačke bombe negdje u bosanskim gudurama. Bilo je to pred 30 godina baš na Jom Kipur. Čudna je sudbina nekih sitnih bezvrijednih predmeta. Stalno se vuku za tobom. Kada je Meir pobjegao iz stare domovine, mnogo toga je zaboravio ponijeti, ali taj mali zvrk se jednostavno našao u njegovom džepu. Pratio ga je i u šestodnevnom ratu. Gotovo da je zbog njega postao praznovjeran. Ako ga zavrti i on se zaustavi na crvenom slovu nun koje označava "nes" - čudo, taj dan proći će dobro.

Meir potraži u vozilu malo ravne površine ispod vjetrobrana i iskoristi trenutak nešto mirnije vožnje po pustinjском pijesku da zavrti zvrk. Zvrk se zaustavi na crvenom nun. To ga čak malo i smiri.

Kao i uvijek u takvim prilikama počeo je odmatati klupko sjećanja. On, tada još Marko Goldberg i u staroj domovini, suprotno svim dobrim tradicija građanske židovske porodice bio je loš đak u školi, prgava svađalica među prijateljima, stidljivi udvarač prema djevojkama ali borben i dobar športaš. Naročito nogometaš. Uh, što je volio juriti za loptom. Sve slobodno vrijeme prolazilo mu je u tome.

Učio nije nikada. Za to nije imao vremena. Ipak je nekako prolazio kroz srednju školu bez ponavljanja razreda. Bio je dovoljno pametan da nešto nauči i bez bubanja iz knjiga a i prepreden da zavara profesore i izvuče na kraju nekakvu dvojku.

Samo mu je iz povijesti uvijek prijetila velika opasnost. Onaj antisemistki gad, raspop i veliki zavodnik nježnih srdaca, Gruco, kako su generacije đaka zvale starog Grundlera, taj ga nije mogao ni smisliti. Imala je ta mržnja svoje osnovane korijene. Iz razgovora starijih Marko je dočuo, da je stari Gruco, kao mladi svećenik tamo davne 1941. iz transporta Židova za Auschwiz izvukao mladu i vrlo lijepu djevojku Tildu. Skrivao ju je cijelo vrijeme rata u župnom dvoru. Za tu je uslugu tražio i dobio i odgovarajuću protu-uslugu. Kada je po oslobođenju 1945. mladi svećenik željan svjetovnih užitaka skinuo svećeničku odoru i htio oženiti svoju štičenicu, ona ga je odbila i s prvom poslijeratnom aliom otišla u Eretz.

Tilda se, saznao je Meir to tek mnogo kasnije, u Izraelu brzo udala i to za Litvanca, ultra-pobožnog hasida, draguljara koji je imao radnju u Mea Shearimu. Izrodila je s njim hrpu malih hasidića, pirogavih i crvenokosih, koji su ličili jedan na drugoga kao uvećane fotokopije. Svi su nosili jednake kepele i ponosili se svojim dugim uvojcima. Najstarijeg, Arika, Meir je dobro poznavao. Meir mu je bio padobranski instruktor. Arik se jedini od braće uspio izvući iz zaostalosti i vjerskog fanatizma Mea Shearima. U vojsci je postao dobar pilot pa se poslije zaposlio u El-Alu. Meir se neki dan susreo s njim u Dimoni kada su obojica žurili da se pridruže svojim jedinicama.

Gruco nikad nije prežalio Tildu koliko kod je tražio utjehe kod drugih žena. Nije joj ni oprostio i to je još povećalo njegovu netrpeljivost prema pripadnicima izabranog naroda. Kao jedan od takvih, Marko je to

osjetio na svakom satu povijesti. Bar je na vrijeme saznao šta su sve prednosti u tome što si “izabran”.

Istini za volju, morao je priznati, da je upravo suprotno bilo na satovima filozofije. Neupućeni nisu znali da je Miroslav Volarić zvani Volčika, nekad bio Friedrich Wolner, unuk rabina iz provincijskog mjesta s nekada velikom židovskom zajednicom. Neupućenima naravno nije bilo jasno odakle potiče Volčikina naklonost prema tom fakinu i lijenčini Goldbergu. Volčika je stvrno bio malo “mešuge”, potpuno rastresen ali u načelu dobrodušan, i kao takav stekao je simpatije većine đaka. Već samo pojava tog sitnog, uvijek znojnog i neurednog čovječuljka, opterećenog gomilom knjiga koje je uvijek vukao sa sobom, izazivala je više sažaljenje nego antipatije. Neke činjenice o Volčiki Meir je saznao tek mnogo kasnije, na profesorovom sprovodu kojem je slučajno prisustvovao. Bio je on vrlo obrazovan i pametan čovjek. Unuk rabina i sin liječnika, bio je ponos i uzdanica cijele mišpohe. No kada se protivio očevoj želji da studira medicinu ili barem pravo, već se zainatio za filozofiju, bilo je to prvo razočaranje koje je priredio svom ocu. Kasnije mu je zadao još teži udarac kada je raspadom stare monarhije promijenio nepopularno švapsko ime i prezime u Miroslav Volarić. A tek kada se sa svojih 25 godina oženio katolkinjom i pokrstio, cijela mišpoha okrenula se protiv njega. Kao izvrsnom studentu filozofije, koji je vrlo rano i doktorirao, predstojala mu je i sjajna akademska karijera. No nitko od profesora na Sveučilištu nije se mogao izložiti riziku da primi na katedru pritajenog Židova. Tako se taj domaći Moses

Mendelson morao zadovoljiti mjestom srednješkolskog profesora filozofije u provinciji.

U razred je uvijek dolazio sa zakašnjenjem. Položio bi svoju hrpu knjiga na katedru, izvadio neki prljavi papirić i po njemu napisao nekoliko redaka svojim već legendarnim “filfederom” tj. tintanim perom.

No, jelda, započinjao je svoje obraćanje đacima, malo ćemo ponoviti i odgovorit ćete mi, djeco, na ova pitanja. Slijedila su pitanja i upitni pogled na zabrinute đake. Goldberg, ti znaš to pitanje zar ne, pa i tvoj otac je uvijek sve znao. i prešao je ispitivati nekog drugog a Marku je time bila osigurana četvorka do kraja godine.

Pri svom prvom i jedinom posjetu starom kraju, Meir je bio u rodnom gradu baš kada je bio sprovod legendarnog Volčike. Iako nije bio član Židovske općine, za Volnarića je napravljen izuzetak. Sahranjen je na židovskom groblju. Bilo je to bez rabina i naravno bez svećenika, no oproštajni govor jednog njegovog bivšeg đaka a poslije i kolege ostao je mnogima u dobrom sjećanju. Taj ne baš sasvim čisti Arijevac, govoreći o uspomena na dragog profesora rekao je *...a on je najbolje znao kako će nama, svojim đacima prenijeti filozofske misli, od Baruha Spinoze do Karla Marxa.*

Iz ovakvih razmišljanja Meir se naglo trgne. *Shlomovitzu, uspori, stani!* dotaknuo je ruku vozača. *Čuješ li ti nešto neobično? Ne? Kao da tlo podrhtava kao da drhtaji dolaze od tamo, prijeko!* pokaza prema naprijed. Dohvatio je prijenosnu radio stanicu i pokušao uspostaviti vezu s bazom. Veza je bila mrtva.

Pa ti gadovi imaju novu američku opremu! Opet su upali u naše frekvencije. Pokušao je uspostaviti neke druge veze. Konačno je s velikom stanicom dobio vezu s Beer Shevom. Momci, ima li šta novoga! Ne? Kod vas je mirno? Ovdje je i previše mirno! Sumnjivo mirno! Nešto se sprema! I onda malo okljevajući jer je znao da se ovim putem ne bi smio prenositi privatne poruke reče: Yarone, molim te nazovi Yael i reci joj da ako dođe do gužve, neka s djecom odmah siđe u centralno sklonište. Naglasio je to "centralno" dreknuvši u mikrofon tako da je i sam sebe iznenadio.

Vozi dalje rekao je vozaču i oni nastave put prema isturenoj osmatračnici. Meir opet utone u razmišljanja.

Sjetio se svoje mame i bake po ocu, zvane "omama". Obje su bile strašno zabrinute pred njegovu maturu, naravno znatno više nego on sam. On je jednostavno vrtio zvrk sve dok se ta igračkica nije smilovala i okrenu sa slovom nun prema gore. "Nes" - čudo će se opet dogoditi, položiti će maturu iako ništa nije učio. I naravno, to se i dogodilo. Mama i omama bile su presretne, pao im je veliki kamen sa srca!

Nije to nikakvo čudo, dijete moje, komentirala je omama. *Imaš ti pamet i snalažljivost na svog oca, mog jasnog Leona. Siromah, uvijek je sve želio odmah. Kao da je slutio da će kratko živjeti. Još kao malo dijete nestrpljivo je uzvikivao Nein, "Leon will jetzt" i uvijek je uspijevao. Takav si i ti moj Marko!*

No Meir, tada zakratko još Marko, objavio im je zapanjujuću odluku: *Mama, omama, ja odlazim u Izrael i to za stalno!*

Kad su se one donekle oporavile od zaprepaštenja, počele su ga odgovarati od tog nauma. *Ali Marko* govorila mu je majka, *pa pričekaj koju godinu. Najprije studiraj, odsluži vojsku. Ne, Marko to želi sada* odgovorio je kratko i nije dozvolio dalje razgovore o tome.

One naravno nisu znale, da on već ima ne samo lažne dokumente za izlazak iz zemlje već i brodsku kartu na teretnom brodu iz Trsta za Haifu. Sve je to bio dobro razrađeni plan njega i njegovog bosanskog prijatelja Miše Fincija. Razrada toga plana počela je još pred dvije godine na prvom susretu “Beyahad”, zajedničkom susretu židovske omladine iz cijele države. Marko je za obojicu pribavio lažne dokumente. To nije bilo tako teško, jer je trgovina lažnim putovnicama cvala u njegovom gradu. Tradiciju tog poslovanja započele su još mađarske izbjeglice koje su prebjegavši granicu našle utočište pred ruskom osvetom nad mađarskom “kontrarevolucijom”. Mišo se pobrinuo za brodske karte. Neki njegov stric Kontini iz Ferrare najviše mu je u tome pomogao.

Da, ti susreti zvani “Beyahad” - zajedno, bili su presudni. Tamo je konačno shvatio da mu je mjesto među pripadnicima izabranog naroda. Znao je već i ranije kamo pripada. Čuo je to od dječurlije s ulice s kojom se tukao i najčešće ih i pretukao a oni bi u bijesu za njim vikali da je “prljavi Čifut”. Znali su da ga to boli više od batina koje je dobio. Znao je to i po odnosu svojih profesora, Grundlera i Volarića. Ali ovo je bilo ipak nešto drugo! Ovdje je bio među svojim. Nije se među njima morao stiditi svoga “švapskog” prezimena,

tamo su svi imali takva, za okolinu čudna imena. Jedino su oni Sefardi imali još čudnija imena. Mišo je bio jedan od njih ali se Marko sa svima njima a pogotovo s Mišom dobro sprijateljio.

Tu se prvi put i ozbiljnije zaljubio. Nesretno, naravno, jer nije prethodno čarao sa zvrkom! Judita je bila ljupka, sitna djevojka, svjetlo smeđe ravne i kratke kose s krupnim, tamnim smeđim očima i očaravajućim osmjehom. Kad se smijala, svjetlucali su njeni sitni zubići, a na njenom punačkim obrazima pojavile su se dvije rupice. Bila je dobar poznavalac poezija, glazbe i još mnogo toga, sve njih je nadmašivala svojim brojnim talentima, a ipak je bila skromna i nenametljiva. Svi su je cijenili, mnogi joj se divili, no ona je prema svima bila prijazna ali uglavnom hladna i nedodirljiva. Marko joj se ipak uspio približiti u dugim razgovorima koje su vodili na plaži. Ostajali su obično posljednji na opustjeloj plaži, gledali zalaz crvenog sunca koje se spuštalo u more. Meir se još danas sjeća odsjaja sunca u njenim krupnim očima. Judita mu je povjerila, kako namjerava postati književnica:

Znaš, voljela bih pisati romane o poznatim ljudima, na primjer o Kafki i njegovoj ljubavi prema Mileni Jesenskoj.

A tko je taj Kafka pitao je Marko nimalo postidjen.

Zar ti nikada nisi čuo za tog slavnog čovjeka u čudu ga pogleda Judita svojim nasmijanim očima.

O da, da brzo se prisjeti Marko, pa to je onaj Robert Kafka, centarfor bečkog Rapida. Uh što taj momak ima udarac lijevom nogom, kako ja ne bih znao za Kafku!

Judita je prasnula u glasan i veseo smijeh: *Pa Marko, baš si mi sladak po tome što o svemu znaš ništa a o nogometu znaš sve!*

Njihova ljubav naravno nije ostala nezapažena. Naprotiv, pobudila je mnogu zavist suparnika i čuđenje djevojaka. Svima je bilo neobjašnjivo da je baš taj mangup i neotesanac osvojio tu svima poželjnu prekrasnu Juditu. Marko je to osjećao. Iz prkosa prema svim suparnicima a i zbog svog jada što je ona bila toliko suzdržana prema njemu, pretjeravao je u svojem hvalisanju. Pred momcima se hvalio, kako se uvlači u Juditin šator i ostaje s njom veći dio noći. Stvarnost je bila, međutim, savim drugačija. Samo rijetkim prilikama uspio je svoju dragu odvući nakratko u mrak. Ona je na njegova milovanja odgovarala suzdržano kao s nekom majčinskom nježnošću i brigom da ga ne povrijedi. Marko je zbog toga teško patio.

Nakon ljetovanja, kada se svatko vratio svojoj kući, dugo su se dopisivali i tako još bolje upoznali. Marko je s čežnjom čekao njena pisma. Ona su najprije bila česta, kasnije rjeđa i konačno su prestala stizati. Nikada je više nije vidio. Tek nedavno je čuo, da se rano udala za nekog goja i već je majka dviju kćeri. *Možda jedan od mojih sinova zavoli jednu od njenih kćeri* veselo pomisli Meir.

K vragu i ta romantična sjećanja trgne se Meir. Izgovorio je to na jeziku stare domovine dovoljno glasno da ga je i Shlomovitz čuo i u čudu pogledao.

Taj je već sada, izgleda, potpuno prolupao. Ah ti rezervisti! Šta će tek biti kada krenemo u napad! Usporio je vozilo i zabrinuto gledao Meira! *Šta staješ,*

vozi dalje, drekne Meir grubo na njega! Pogledao je na sat. Bilo je već 10 do 2 a sunce je još bilo visoko. Zar je to on sam s Juditom na šljunčanoj plaži?

Ne, to je Sinaj, pustinja, pijesak, kamen, rovovi i utvrde! . Tu je bilo tih 40 godina lutanja a njegove misli još lutaju desetak godina unatrag.

Vozi dalje, polako i oprezno reče Meir tiho vozaču i dotakne mu pažljivo ruku ne bi li nekako popravio maloprijasnju pogrešku. Ta danas je Jom Kipur. Praznik, na koji je poginuo njegov otac. Osim toga danas je 6 listopada. Rođendan njegove majke. Čudne li koincidencije.

Ali nije bilo više vremena za romantična sjećanja. Šteta, baš je sada dolazilo na red ono najvažnije. Kad bi bilo vremena, prisjetio bi se dolaska u Erec, kako je susreo Yael, kako su se zavoljeli i oženili, kako su se rodili Boaz i Yicak. Ali za to sada nema vremena. To ostaje za neki idući nastavak. Stigli su na odredište. Bilo je tri minute do dva kada je zauzeo svoje mjesto na osmatračnici.

Prva egipatska granata kojom je počeo Jom-kipurski rat pogodila je direktno cilj. Jedva da je čuo fijuk granate pa nije ni glavu sagnuo. A kamo li da je čuo prasak. Vidio je samo bljesak. Zatim zavlada potpuni mrak i potpuni mir. Na otrgnutom dlanu ostao je ležati “dreidel” okrenut sa slovom nun prema gore. Nun kao “nes” - čudo.

Bio je Jom Kipur!

Unuk Hermana Brodera

1. Ljeto 1991.

Sandra je priljubljenog obraza i pritisnutog nosa uz staklo malog avionskog prozora s divljenjem gledala u plavetnu dubinu. Bilo je bisto, čisto ljetno jutro. Sve je blještalo u sjaju ranog sunca. Dubrovnik, njegove bijele zidine i kule, crveni krovovi kućica i bakrene kupole crkava, blistali su na jutarnjem suncu u oštrom kontrastu između plavetnila neba i mora.

Oh kako je divno, prekrasno! uskliknula je Sandra. Bila je toliko uzbuđena da ni primijetila nije kako je to izgovorila toliko glasno, da je pobudila pažnju osobe koja je sjedila do nje na sjedalu. On, bio je to mladić kojeg do tada nije ni primijetila jer su joj se u glavi vrtile neke druge misli, upitao je nekim čudnim jezikom:

Da li je to Dubrovnik ? upitao je nagnuvši se prema njoj i prozoru. Očigledno stranac, izgovorio je to nekim lošim hrvatskim! Ili je to možda ruski, poljski? *Oh izvinite, ne govorim Vaš jezik, možda me ne razumijete,* nastavio je mladić tim čudnim jezikom. *Do you speak English?* upitala je Sandra automatski iznenadivši i samu sebe tom lakoćom kojom je prihvatila razgovor s nepoznatim mladićem. *Naravno* rekao je mladić, *ja sam iz New Yorka, Shiffer, Herman Shiffer,* rekao je mladić pruživši joj ruku. *Sandra,* predstavila se prihvativši prijateljski stisak ruke. Neko su vrijeme oboje šutke gledali kroz prozor tu lijepu panoramu grada, zaljeva i malih mjesta uz more. Avion je preletio zaljev i spuštao

se na kopno. Oboje su ponovo sjeli ravno u svoje stolice. Sandra osjeti da je stranac promatra. Okrene se prema njemu i susretne njegov pogled, koji je bio ljubazno ohrabrujući. *Ali Vi govorite neki slavenski jezik, zar ne ?* upitala ga je Sandra. *O, da,* odgovori Herman očito zadovoljan što je mlada dama nastavila razgovor te ga riješila dvoumljenje da li će ispasti nametljiv ako se povede za svojom željom da s njoj još malo porazgovara. *Ja sam po struci slavist, bavim se ruskom literaturom, a osim toga moji su preci iz Poljske. U Dubrovnik idem da bi prisustvovao slavističkom seminaru*

To je baš zgodno, reče u sebi Sandra, *znači idemo na isto odredište i vidjet ćemo se i tamo.* Nije htjela odmah pokazati svoje zadovoljstvo ovim saznanjem pa samo upita: *Došli ste zbog toga ovamo čak iz New Yorka?*

Ne baš samo zbog toga, odgovori Herman, *bio sam i u Poljskoj, domovini mojih djedova. Posjetio sam Oswienchim, tamo je stradalo mnogo mojih. No to Vas sigurno ne zanima. Ali recite mi,* Herman je brzo prešao na drugu temu, *kako ću s aerodroma doći do grada, do hotela Excelsior, postoji li neki prijevoz, može li se uzeti taksu.*

Ne bi trebalo biti problema s prijevozom do hotela, odgovorila je Sandra, *uostalom, učesnike seminarara čekat će posebni mali autobus koji vozi direktno do hotela.*

To pouzdano znate? Možda i Vi idete tamo? upita Herman. Sandra potvrdno kimne glavom.

Ovo je prava sreća i prst sudbine, pomisli Herman. *Ona ide isto tamo. I još se zove Sandra,* i u mislima mu

iskrsne Sandra Davidoff, jedna isto tako plava i ljupka tipično slavenska ljepota s kojom je jednom bio vrlo blizak.

Drmanje aviona i promjena šuma koji je dolazio izvana trgli su ga iz razmišljanja. Avion je dotakao pistu i zaustavljao se. *Molim da ostanete vezani do prestanka rada motora. Temperatura u Dubrovniku je 26 stupnjeva.* čuo je glas spikera.

Ono malo putnika što je bilo u avionu brzo je izašlo. Herman i Sandra i još nekoliko putnika, učesnika seminara, brzo su našli mali bus koji ih je čekao. Herman je sjeo do Sandre i nastavio razgovor.

Mislite li, da će seminar biti dobro posjećen? upitao je.

Znam da će biti vrlo slabo posjećen odgovorila je Sandra. *Svi moji kolege su odustali, moja šefica se nije usudila poći na putovanje. Poslala je mene. Tako mi se posrećilo da i ja odem na seminar u Dubrovnik. Tko da putuje u ova nemirna vremena. Okolo po ovim brdima već se kreće vojska. Rat samo što nije započeo.* U sebi je dalje razmišljala: *Eto i Ruben nije htio da pođe s njom, on je ubrzao pripreme za svoj odlazak u Izrael jer ne bi htio da ga pozovu u vojsku pa da još mora i ratovati.*

Nije mi jasno što se događa u vašoj zemlji. Zar nakon toliko ratova i stradanja samo u ovom stoljeću još ovdje ima luđaka kojima se ratuje! I to na kraju dvadesetog vijeka! rekao je Herman kao da čita njene misli.

Teško vi stranci možete shvatiti što se tu događa. Bolje da vam to ne objašnjavam mrzovoljno je

odgovorila Sandra. Hermanu se činilo da joj smeta njegova nametljivost. Nije pokušavao dalje razgovarati.

Razgovarao je s njom još samo jednom kada ju je sreo na hotelskoj plaži. Jednostavno plavo dvodjelno kupaće odijelo isticalo je njen vitki stas, duge i pravilno građene ruke i noge. Tamna put isticala je kontrast njenih plavih očiju, plave kose i sitnih plavih dlačica koje su pravilno prekrivale cijelo tijelo.

Takva je upravo bila mala Mary, kada sam se još kao školarac prvi puta zaljubio i izgubio glavu zbog jedne djevojke pomisli Herman. Ovako privlačno žensko tijelo nisam vidio još od tih dana!

O, pa Vi već imate krasnu boju, kako ste to postigli? obratio joj se Herman.

Ja sam na suncu još od zime i ranog proljeća. odgovorila je sjetivši se skijanja s Rubenom u Austriji i proljetnih izleta po još snježnim vrhovima Kamniških Alpa. *Što na skijanju, izletima, ili na bazenima. Jako volim prirodu. Ne propuštam ni najmanju priliku.*

Nažalost, ja nisam takve sreće, malo imam vremena za tako što. Pogledajte kako sam bijel. Moram se čuvati sunca, bježim u hlad, rekao je Herman udaljavajući se.

2. Ljeto 1999.

Zapara je bila teška. Herman je umorno vukao noge po asfaltu Manhattana. Žurio je kući, u svoj mali stan u West Villageu. Rahela mu je javila da će, kao i obično četvrtkom, doći do njega, ali danas nešto ranije i pripremiti barem ono najneophodnije za sutra, za šabat. Htio je stići prije nje, da bar malo pospremi nered, koji obično ostavlja za sobom. Rahela ga je uvijek prekoravala zbog njegove neurednosti, a njemu je to

uvijek bilo neugodno. Nije je želio razljutiti, ali su mu smetali njeni prijekori. Iako je svatko živio u svom stanu, on na Manhattnu, ona u Queensu, Rahela je često provodila i po nekoliko dana kod njega. Herman se opirao zajedničkom stanovanju, barem dok se ne ožene, jer se ovako osjećao slobodnijim. Rahela je od njega htjela napraviti dobrog Židova, koji će barem na Jom Kipur i Roš ha šana ići u sinagogu. Herman time baš nije bio oduševljen. Osim toga, imao je on i društvo u Slavističkom klubu na Sveučilištu, kamo Rahela nije voljela zalaziti. Tamo su zalazili njegovi prijatelji i prijateljice s kojima se baš dobro osjećao! Rahela je, mislio je Herman, bila premalo društvena i previše ljubomorna. Nije joj smio ni reći da povremeno u klubu viđa Silviju, iako je Rahela nešto o tome znala. Jednom su se svi troje našli tamo. Nakon toga Rahela je imala jedan od svojih ljubomornih ispada.

Hermane Shifferu, sjetio se kako mu je govorila, ti nikako da se oslobodiš svoje slabosti prema ovim vrcavim slavenskim šiksama. Opet ti je jedna takva zapela za oko. Gori si od svog djeda po kojem si dobio ime. Koliko je to on imao žena i ljubavnica istovremeno!? Jednu ženu Poljakinju, drugu Židovku, pa još nekoliko sa svake strane..! Šta ja uopće još tražim s tobom, kad znam da si ti nepopravljivi poljski Židov. U svakom Aškenazu čuči ne jedan već nekoliko dibuka koji ga tjeraju na blud! Ne da tebi tvoj Yezer-ha-Ra, taj vrag, ne daje ti on mira!

Silvija je bila Hermanova kolegica i djevojka sa studija. Proveli su zajedno dvije pune godine. Koliko mu se to tada činilo dugo! I njoj i njemu bilo je to prvo

pravo ljubavno iskustvo. Ipak, sjećao se Herman dok se približavao svom stanu a sunce ga je još jače peklo po proćelavom tjemenu i sa čela mu curio znoj, iako je tada sa Silvijom bio sretan, nije bio i sasvim zadovoljan. Činilo mu se, da Silvija nije za njega ona prava djevojka, s kojom bi mogao provesti cijeli život. *Baš sam bio blesav*, rekao je sam sebi gotovo naglas. Osvrnuo se uokolo, promatra li ga netko od prolaznika? *Još će ljudi pomisliti da sam sasvim lud kad razgovaram sam sa sobom.* Misli su mu se i dalje odmatale. Rastanak sa Silvijom bio je za njega a pogotovu za nju vrlo bolan. Herman je znao da s njom mora prekinuti, znao je da ne želi s njom provesti cijeli život, ali osjećao se vezan za nju mnogim čvrstim vezama. Pretpostavljao je da će prekid te veze za nju biti prava tragedija i da će joj time nanijeti i nepravdu i veliku bol. A tek onda, kada se u njegovom životu pojavila druga žena, bila je to Sandra Davidoff, Herman je smogao snage da prekine sa Silvijom. Kada je nakon desetak godina ponovo susreo Silviju, nastojao se iskupiti za svoje gluposti i nedjela. Pokušao je postati joj dobar i iskren prijatelj. Ništa više nije ni moglo da se razvije među njima. Silvija je već bila udana i majka a Herman je živio s Rahelom. Njihovi susreti bili su rijetki, nekoliko puta godišnje, no i za njega i za nju bilo je to ugodno provedeno vrijeme uz gutljaj kave i šalicu razgovora o prošlim vremenima, starim prijateljima i o svojim mladenačkim strastima i zabludama. Herman se upravo vraćao s takvog jednog susreta. Baš zbog toga Herman se žurio stići kući prije Rahela. Jer ako ga ona dočeka nabrušena, još će ga

početi ispitivati gdje i s kim je bio. Morat će joj lagati, a to mu baš nije išlo od ruke. Rahela će prozrijeti da joj nešto taji i opet će početi ta njena grozna prekoravanja.

S tim mislima Herman uleti na stubište svoje kuće i uspuhan doleti pred svoja vrata. Iz njegovog stana brujao je zvuk usisavača. –*K vragu promrmlja Herman sebi u bradu, stigla je prije mene, sada će opet početi zanovijetanje!* Navukao je na svoje mrko lice najljubazniju i najneviniju masku i odlučno uletio u stan *Zdravo, Rahela, draga, baš je dobro da si već tu, ranije nego obično. I ja sam se požurio da stignem što prije. Trebali bi već danas početi s nabavkama za velike praznike.* Upalilo je! Rahelino lice razvuklo se u prijazan smiješak. –*E, zdravo Hermy,* rekla je ne samo prijazno već i zavodnički se okrećući prema njemu. –*I ja sam baš tako mislila. No, hajde da najprije uredimo sve za jedan pravi mirni šabat.*

Opasnost je prošla, zaključio Herman. Poznao je Rahelin način oslovljavanja. Ako ga oslovljava s *Hermy*, tada je jako dobro raspoložena prema njemu. Ako mu kaže *Hermane*, to znači da bi stvari mogle krenuti loše po njega, a tek kada ga naziva *Shifferu* ili ne daj Bože *Hermane Shifferu*, to već znači početak neprijateljstva. I tada lice te male, sitne, crnokose i crnooke sefardkinje odjednom postaje ukočeno, s napadno velikim ušiljenim semitskim nosom. –*Hvala Gospodu, opet sam se sretno izvukao,* zaključio Herman.

Jesi li ga uspio nazvati danas? upitala je Rahela umilnim glasićem. *Da li sam nazvao? Koga sam trebao nazvati?* izleti Hermenu neoprezno. Odmah je shvatio svoju pogrešku i vidio promjenu na Rahelinom licu. –

Hermane, pa ti niti ne znaš koga si trebao nazvati, a kamo li da si ga nazvao! Zar se nismo dogovorili da ćeš još ovaj tjedan sve dogovoriti s rabi Goldwaserom! – Nisam stigao, imao sam danas mnogo posla, slaga Herman bez mnogo razmišljanja i odmah uoči da je ponovo i još više pogriješio. Rahelino lice se ušilji. – Shifferu, da li tebi uopće ikad pada na pamet, da se ti i ja trebamo oženiti i to pod baldahinom. Ne ćemo valjda beskonačno živjeti u grijehu divljeg braka? Ili možda u braku koji nije sklopljen kako to Bog zapovijeda. Ja sam napravila sve što sam mogla. Rabi je napokon pristao da nas vjenča, iako on smatra da si zapravo goj! A još niti ne zna sve o tebi. Šta bi tek bilo da zna kako si ti "zavjetovan" Svevišnjm! Tvoj brit mila bio je, sam kažeš bez stida, izveden u bolnici iz "higijenskih razloga". I uz sve to, ja uredim kod rabija da te on primi i pouči, a ti ne stigneš ni misliti na to. Sigurno se oko tebe opet motaju neke šikse!

Rahele, molim te, ne započinji opet, rekao je Herman pomirljivo, svjestan da je Rahela u pravu, ali da je mora uvjeriti u suprotno. –Zar se nismo dogovorili da ćemo pokušati i s rabijem Smallom, koji je liberalan i koji ne će praviti probleme, dovoljno je da znam razbiti čašu, pokuša se našaliti Herman. –Goldwaser traži od mene više nego što ja mogu učiniti. Pa to što on zahtijeva je više nego napraviti giur.

Hermane Shifferu, opet počinješ sa svojim podlostima. Toga mi je već stvarno dosta! Možemo se mi i razići! Bila je to najveća prijetnja koju bi Rahela često izgovarala, ali nikad nije bila ni blizu da tako postupi. Herman je to dobro znao, taj prokleti Yezer-

ha-Ra što čuči u njemu i došao mu je od djeda Hermana Brodera, taj ga je uvijek na to podsjećao i ohrabrivao na dalje nepodopštine. *Tolike godine činim "micva" da te izvedem na pravi put* nastavila je bijesno Rahela, *no ti si i dalje jedan raskalašeni, bezbožni Aškenaz. Bolje da se udam za goja ili da se uopće ne udam. Šta će mi brak i djeca, ako oni ne će biti Židovi. Bog očekuje od svog izabranog naroda da opstane, Bog nam je u tome toliko puta pomogao, pomoći će opet, no i mi moramo dati svoj doprinos. Ja činim sve što mogu, a tebi se po glavi motaju plavokose šikse!*

Herman je pritajeno šutio jer je znao da protiv ovakve oluje ništa ne može, osim da se skoni. *Kad će i hoće li ta oluja da se utiša* pitao se Herman. Zazvonio je telefon. Rahela je bijesno zgrabila slušalicu i dreknula *Tko je ?* Zatim je iznenada poprimila prijazan izgled, i pomirljivo rekla Hermanu: *Za tebe, traži te tvoj urednik.*

Oluja je prošla, s olakšanjem sebi reče Herman i prihvati slušalicu. Slušam... Preselio si u novi ured, 60. kat sjevernog WTC nebodera, zapamtit ću to... Odsad tamo da te tražim, dobro, vidimo se!

Dan kasnije Herman je imao nešto slobodnog vremena i navratio je u klub. Lutao je izgubljeno okolo misleći o proteklom danu. *–Eto, jučer dok je ovdje bila Silvija, bilo je odlično. Sada, nema nikog zanimljivog s kim bi se moglo makar malo popričati.*

Zar se vi mene ne sjećate ili me ne prepoznajete ? čuo je glas koji je od nekamo dopirao. Zbunjeno je prelazio pogledom po licima uokolo sebe, trebalo mu je neko vrijeme dok je shvatio da je to pitanje upućeno

baš njemu. Dolazilo je od vitke plavoooko djevojke koja je sjedila sama i povučena na stolici u kutu. –*Kako se ja ne bi sjećao takvih krasnih plavih očiju, izlane na brzinu Herman. –To je iz mene progovorio moj Yezerha-Ra, ne ja*, pomisli Herman. Previrtao je na brzinu po sjećanju, tko bi to mogao biti? Samo da se dovoljno brzo sjeti da ne bude uhvaćen u laži. *Ne propusti priliku, ne zove te svaki dan tako krasna plavuša*, čuo je unutarjni glas svog dibuka. *Plave oči, plavo more, plavo nebo, Dubrovnik, slavenski seminar, naravno Sandra!*

Sandra, odakle ti ovdje? uzbuđeno joj se obrati. *Daj, dođi da nađemo neki stol, da sjednemo, nešto popijemo i popričamo!*

Ti ovdje u New Yorku, da čujem kako? pitao je ponovo Herman čim su se smjestili.

Ah, duga je to i ne baš vesela priča, rekla se Sandra. Što da kaže tom čovjeku, koga je vidjela samo jednom, koga jedva pozna a ipak joj se čini tako blizak i drag? Da mu kaže kako je u Zagrebu ostala sama, jer se Ruben uopće nije vratio iz Izraela. Ili da mu kaže kako je raketa koja je pogodila Banske dvore toliko protresla njenu podstanarsku sobu na Gornjem Gradu, da se ona isti tren pokupila i vratila u Sarajevo. Da mu pokuša reći kako ju je rat dostigao i u Sarajevu, pa je od tamo pomoću Židovske općine pobjegla u Beograd. Pa da još kaže kako ju je i u Beogradu dostiglo bombardiranje i opet je pomoću židovskog konvoja pobjegla i od tamo. Ništa od toga on ne bi shvatio!

Bježala sam od rata, a rat me svagdje sustizao. A sada, ovdje izgubljena u Americi, ne bi me čudilo, da

razaranja stignu i ovamo i da se počnu rušiti neboderi sred New Yorka.

Ha, baš zanimljivo, no to se uopće ne može dogoditi, ti još niti ne znaš kamo si stigla, odgovori joj Herman!

3. Jesen 2001

Herman se cijelu noć mučio i samo prevrtao po krevetu. U protekla dva dana život mu se toliko zakomplicirao, da više nije vidio nikakav izlaz iz tog cijelog užasa. Cijelu je noć samo prevrtao po glavi sve protekle događaje, ali rješenje nije nigdje nalazio. –*Uh da mi je nestati s ovog svijeta. Kad bih bar mogao otići u neki drugi svijet 'Olam ha baa', pa da tamo mirno živim, daleko i od Rahele i Sandre. A one bi mislile da me nema, pa bi, što se bar mene tiče, bile mirne! Ali to nije moguće. Kad bi bar....* vrtila su se Hermanove misli uokrug kako se i on prevrtao po krevetu.

Početak rujna bio je uvijek pun zbrka. Silvija i Sandra imale su rođendane u samo dan razlike. A on je već po ustaljenom običaju i naravno potajno provodio dio jednog dana s jednom, pa onda dio idućeg dana s drugom. I tako je to bilo već dvije godine, otkako je počela njegova veza sa Sandrom. Ove mu se godine činilo da će sve proći znatno lakše. Rahela je još u četvrtak otputovala u Boston na neku konferenciju a od tamo će u utorak letjeti za Los Angeles. To mu je olakšalo da napravi "raspored sati" vezano za Sandru i Silviju. No zbrke su počele već u petak. Jedva je nagovorio svog izdavača da sastanak s ponedjeljka

pomakne na utorak, kako bi u ponedjeljak imao više vremena za Silviju.

–Dobro, ali nemoj da kasniš kao obično. Evo bilježim, 11. 9. u 8.45 sati. I nemoj ponovo da zahutaš u tom neboderu. Dođi ravno na 60. kat pristao je konačno Goldstein. Odmah nakon ovog razgovara koji je telefonom obavio iz kluba, pristupila mu je neka žena i pohvalno se izrazila o njegovom predavanju. *A tko ste vi?* upitao je nepoznatu. *–Sandra Davidoff!* odgovorila je smiješeći se.

Zemljo otvori se! Propadni, Hermane, u zemlju od sramote. Tebe da ne prepoznam!

Pa naravno, ostarila sam, trinaest godina se nismo vidjeli.

Još si ljepša nego ranije, zato te nisam prepoznao.

Lažeš, Hermane, kao i obično zar ne.

Obično u ovakvim prilikama lažem, to je istina, ali sada sam rekao ono što vidim i mislim.

Sandra Davidoff vraćala se kući sutradan pa se Herman dogovorio da s njom ruča prije nego što ona otputuje. Razgovarali su prijateljski o svemu i svačemu o tome što se dogodilo i što se moglo dogoditi u njihovim životima. *–I tako Hermane, ti još nisi ni oženjen, a da se onda naši životni putevi nisu razišli već spojili, danas bi možda imali sina spremnog za Bar mitzva* rekla je na rastanku Sandra Davidoff. Rastali su se kao dvoje bliskih osoba, koje namjeravaju i dalje da ostanu u bliskoj vezi.

Da, to je bilo u subotu, a već u nedjelju zaglavio sam s drugom Sandrom razmišljao je Herman. Tu opet stvari nisu išle po njegovom planu. Opet je pobijedio

dibuk u njemu i on je proveo noć kod nje. –*Možda će ostati i u drugom stanju, čini mi se da uopće nismo pazili*, zabrinuto se prisjećao Herman. –*Zvat ću te u utorak, nakon sastanka s Goldsteinom*, dogovorio se s njom.

Ponedjeljak je trebao donijeti mirno i ugodno veće sa Silvijom. Užas je počeo upravo tu, gdje se najmanje nadao. Tek što su sjeli, pozvao ga je konobar –*Telefon za Vas gospodine Shifferu*. Bila je Rahela. Već po prvim riječima Herman je znao da je oluja na pomolu.

Čuj me Hermane, odzvanjao mu je u ušima njen ljutit glas, *čula sam upravo 'krasne' stvari o tebi i to od nekih tvojih prijateljica iz kluba. Sve znam, i koga tamo susrećeš i kako se ponašaš! Ništa se nisi popravio svih ovih godina. Sada mi je stvarno svega dosta. Otkazala sam put za Los Angeles, u utorak sam natrag, čekaj me na La Guardiји u 10 sati*.

Ne mogu, imam neodgodiv sastanak s Goldsteinom u 9 promucuo je Herman.

Nije ni slušao šta je dalje govorila. Čuo je samo zadnju rečenicu. –*Osim toga, mislim da sam trudna, sada, ili ćemo se vjenčati ili ću se ubiti!*

S tom zbrkom misli Herman se konačno razbudi. Bilo je vedro jutro. –*Koliko to može biti sati. Šta, već je skoro 9. Pa ja sam zaspao, sada, ujutro! A već sam trebao biti u neboderu WTC-a kod Goldsteina*.

Herman sa na brzinu obuće i panično izleti na ulicu. U parku pred kućom pogleda najprije prema neboderima blizancima, u jednom od kojih je već trebao biti, a zatim pogleda na sat. Bilo je 8 sati i 43 minute. Herman sasvim iznemogao sjedne na prvu

klupu. Pogled mu je i dalje bio uperen prema neboderima. Nad glavom je začuo zvuk aviona. –*U zadnje vrijeme lete opasno nisko* pomisli Herman i u tom trenutku opazi kako avion udara u sjeverni neboder negdje oko 60. kata, tamo gdje je on upravo sada trebao biti. –*Da nisam zaspao, bio bi sada mrtav* proleti mu kroz glavu. –*One znaju da sam trebao biti tamo.*

Herman se naglo trgne. Opipa džepove i zadovoljno ustanovi da ima dokumente i čekovnu knjižicu. Odjuri do taxi stajališta i unatoč općoj zbrci koja je nastala, gurnuo je vozaču u ruke zadnju novčanicu od 100 dolara i stigao na željezničku stanicu. Zadnjim vlakom koji je toga dana napustio Pensilvania Station, Herman Shiffer otputovao je u nepoznato. *Doživljam sudbinu svog djeda Hermana Brodera*, pomisli Herman s čudnim osjećajem u kojem su se izmjenjivali bijes, ponos i zadovoljstvo.

Epilog

28. svibnja 2002. u jednom rodilištu na Manhatanu zakmečalo je zdravo novorođenče. –*Da li je zdravo*, pitala je najprije majka.

–*Je, sin je, kako će se zvati ?*

Emanuel, Emanuel Shiffer, prezime po ocu koji je stradao u 11. rujna u sjevernom neboderu. A Emanuel zato jer je Bog bio s nama još od začeca. Sam Bog me uputio da odustanem od leta u Los Angeles, tada bi oboje stradali u tom avionu kojim su teroristi napali New York. Bog se brine za svoj odabrani narod!

28. svibnja 2002. u jednom rodilištu u Brooklinu zakmečalo je zdravo novorođenče. *Da li je zdravo*, pitala je najprije majka.

–Naravno, a osim toga sin je. Koje ćete mu dati ime.

Ruben, Ruben Shiffer, prezime po ocu koji je stradao u 11. rujna. Ime je, naravno, po Rubenu, koji je sada vjerojatno još uvijek u Izraelu, reče u sebi Sandra.

Pogled iz galaksije Lamed

Znanstveni časopis *Udaljene galaksije*: Mesija u svemiru

Čitaocima našeg časopisa sigurno je poznato da su naši znanstvenici još prije dvanaest eona započeli izučavanje onih dijelova svemira u kojima vjerojatno postoji inteligentni život poput ovog na našem planetu Erec. Nekoliko eona kasnije naše su inter-galaksijske sonde doprle u blizinu maglice Halav i u njoj otkrili zvijezdu koju su nazvali Šemeš oko koje kruži nekoliko ugaslih planeta. U to vrijeme nije bilo moguće otkriti više pojedinosti iz tog udaljenog svijeta. Najnovija dostignuća naših znanstvenika pod vodstvom šefa Dimona istraživačkog centra, znanstvenika Melameda, potvrđuju postojanje života u tom sustavu.

Istraživačka sonda Haluc doprla je do zvjezdanog sustava Šemeš. Otkrića daju vrlo interesantna saznanja koja će u mnogo čemu dovesti do novih teorija o postanku našega svijeta. Naša vrlo točna mjerenja zabilježila su mnogo točnih multi-dimenzionalnih snimaka s površina nebeskih tijela u Šemeševom sustavu. Neke od snimaka već su pristigle do nas na Erec i sada se obrađuju u ješivama u Dimoni.

Iako se radi tek o prvotnim rezultatima istraživanja, svi znanstvenici u Dimoni oduševljeni su do sada dobivenim podacima. Oni nesumnjivo pokazuju, da na planetu nazvanom Adama postoji život. On je još u primitivnoj fazi, kakav je kod nas bio pred tristo eona u pred-mesijansko doba. Tek će nove minijaturne

izvedbe računala Mesija omogućiti da se on pošalje u svemir i u neku drugu galaksiju. Svi znanstvenici koje smo intervjuirali poslije nedavnih senzacionalnih otkrića, slažu se s ocjenom, da će korištenje Mesije u ove svrhe biti prva značajna primjena ovog načina programiranja živih bića prvi puta van naše galaksije.

Dječji časopis *Galaksijin zabavnik*: O Mesiji

Naši mali čitaoci sigurno znaju, da našu civilizaciju na planeti Erec u galaksiji Lamed čine dva odvojena vremenska dijela. U starom vijeku, koji još zovemo pred-mesijansko doba, vladala je na našem planetu surovost, međusobne borbe i ubijanja. To doba zovemo pred-mesijansko, jer tada još nisu postojala računala tipa Mesija. U to pred-mesijansko vrijeme živa bića su se razmnažala jednostavno, bez učešća znanosti i nije bilo kontrole genetskih svojstava novih generacija. Novorođena djeca nisu bila ništa bolja od svojih roditelja. Kada bi odrasli, postajali su jednako zli, svađalice sklone tučnjavama i ubijanju. Životinje su se međusobno progonile, proždirale, do hrane su dolazile ubijanjem slabijih. Vukovi su napadali i klali ovce, lavovi su lovili i hranili se antilopama, velike ribe su proždirale male. Ljudi su bili još puno gori. Ubijali su životinje radi svoje zabave i radi svoje prehrane. Međusobno su se ubijali i vodili nerazumne oružane sukobe u kojima su ginuli milioni.

Sva ta zlodjela danas su nam nezamisliva. Promjenu, koja je nastupila u novom vijeku, možemo zahvaliti napretku znanosti i tehnike. Znanstvenici su pronašli

vrlo učinkovite metode programiranja osobina živih stvorenja. Bitnu ulogu u tom programiranju, uz metode genetskog inženjeringa, odigrala su i računala tipa Mesija. Zato to doba zovemo Mesijansko a ono prije njega pred-mesijansko. Računala tipa Mesija su vrlo brzi i precizni strojevi i djeluju genetski na još nerođene potomke. Računalni programi nalaze najbolji raspored gena koji osigurava da buduće živo stvorenje postane dobro i plemenito.

No, ne samo da su naša znanstvena dostignuća promijenila život na našoj planeti. Prodorom u svemir stekle su se mogućnosti da se ova velebna ostvarenja prenesu i na druga živa bića u drugim galaksijama. U pravu su bili znanstvenici koji su tvrdili da u ogromnom svemiru mora negdje postojati život poput našeg. Tako, daleko od naše galaksije, u galaksiji Halav, postoji zvijezda Šemeš i njen planet Adama. Stanovnici te planete slični su našim precima, pa su naši znanstvenici odlučili i njima prenijeti dostignuća Mesije. Naši svemirski brodovi, opremljeni najnovijim Mesija računalima već su se nekoliko puta spustili na Adamu te su svojim genetski programiranim laserskim zrakama djelovali na neke stanovnike te planete.

Iako ovaj eksperiment traje kratko po našem računanju vremena, on po računanju vremena na Adami već traje oko 3000 njihovih šana. Rezultati djelovanja Mesije i genetski programiranih zraka uočeni su na plemenu, koje je našim znanstvenicima poslužilo za ovaj eksperiment. To je pleme – neki naši znanstvenici zovu ga Mesijanci - izraslo u cijeli narod. Taj se narod najprije raspršio po cijeloj Adami i blagotvorno

djelovao na ostale stanovnike. Mesijanci su postali znanstvenici, umjetnici i poslovni stručnjaci. No ostali stanovnici, i dalje surovi jer nisu genetski programirani, ponašali su se okrutno prijema Mesijancima, ubijali ih i proganjali. Mesijanci su to trpjeli oko 2000 šana, a onda su organizirali svoju državu na mjestu gdje je naš Mesija programirao njihove pretke. Iako ni u svojoj državi Mesijanci nisu mirni i sigurni, jer ih u njihovom radu i napretku ometaju susjedna plemena, oni postižu veliki napredak na raznim područjima.

Naši se znanstvenici nadaju da će Mesija uspjeti na planeti Adama. Mesijanci će toliko uznapredovati da će provesti genetsku promjenu i na ostalim stanovnicima i uvesti ih u mesijansko doba.

Duhovni časopis *Vjera*: Neuspjeh Mesije u svemiru

Dosljedni u našem stavu, da dostignuća na našoj planeti ne smijemo prenositi na stanovnike drugih planeta, ponovo želimo ukazati na tragične posljedice takvih nastojanja. Tehnokratske strukture naše planete Erec, lišene svake duhovnosti i bez svih etičkih obzira, pokušavaju prenijeti "Mesija tehnologiju" na neki drugu planetu u jednoj udaljenoj galaksiji.

Koliko su u tome uspjeli? Kad bi povjerovali u njihova izvješća, još bi pomislili da su postigli neke rezultate. Njihova uvjeravanja toliko su neuvjerljiva, da u to više ne mogu vjerovati ni mala djeca!

Iako iz Dimone stižu vijesti o uspjesima ove misije, naši povjerljivi izvori upućuju nas na upravo suprotne zaključke.

Naša prva svemirska sonda pri svom slijetanju na odabranu planetu (zovu je Adama) toliko je poremetila gravitacione sile blizu mjesta slijetanja da je došlo do poremećaja u nivou mora. Slučaj je htio, da su se uz obalu mora koje se naglo povuklo a kasnije opet nadošlo, našla grupa nekih odbjeglih robova za kojima je jurila potjera njihovih gospodara. Robovi su sretno prošli a njihovi se gonitelji potopili u moru! Poslije toga robovi, su počeli vjerovati u svoju posebnost i proglasili se izabranim narodom.

Osim toga Mesija iz te sonde pokušao je genetski programirati pripadnike te skupine. Zbog greške u programu računala (šta sve ne griješe oni iz Dimone!) Mesija je najprije pretjerano djelovao svojim zrakama na jedan grm. Grm se zapalio no srećom nije došlo do općeg požara, jer se u blizini našao jedan stari pastir i pogasio tu neočekivanu vatru. No stari se pastir još nije ni snašao od iznenađenja, kada je opet zbog greške u programu računala Mesija, umjesto da genetski mijenja stanovnika planete, odvalio dio stijene i po njoj počeo pisati nekakve znakove.

Jadni je starac sve to shvatio pogrešno te pomislio da su to zapovjedi o ponašanju njegova plemena. Prenio je to svojem plemenu koje je to povjerovalo! Jadni se starac proglasio vođom plemena i poveo ih u potragu za nekom "obećanom zemljom". Do nje, naravno nikad nije stigao, pa se njegovo pleme poslije njegove smrti zaustavilo u nekom jadnom i siromašnom dijelu planete Adama, iako u neposrednoj blizini postoje prebogati dijelovi s izvorima energenata.

Da bi bili potpuno pravični, moramo ipak reći, da je genetski kod ipak djelovao na te stanovnike, ali u negativnom smislu. Tako si je jedan potomak starog pastira umislio da je "Mesija" i da će propovijedima donijeti stanovnicima Adame mir. Neki su mu povjerovali a neki su ga se uplašili. Ovi drugi, a bili su jači i imali vlast, uhvatili su jasnog čovjeka i okrutno ga pogubili. Nakon toga su se stanovnici Adame još više zaratili i podijelili se na one koji su tom jasniku vjerovali, i one koji su ga smatrali varalicom. Ta prepirka, sukobi i ratovi na Adami još uvijek traju.

Hoće li već jednom naši neduhovni znanstvenici shvatit, kako ne treba da se miješaju u običaje stanovnika drugih planeta! Time im donose samo nesreću!

Primjedba urednika: Prevodilac je nastojao prevesti većinu riječi s originala na naš jezik. U tome je samo donekle uspio što je i razumljivo jer se radi o originalnim tekstovima napisanim u jednoj mnogo naprednijoj civilizaciji. Donosimo zato kratko objašnjenje nekih pojmova koji našim čitaocima vjerojatno nisu još poznati.

Računalo – uređaj koji može obavljati komplicirane račune

Programiranje – određivanje načina rada računala

Genetski kod – zapis u stanicama živih bića kojima se određuju i prenose njihove nasljedne osobine

Mesija – naziv za računalo pomoću kojeg se programira optimalni genetski kod

Eon – vremensko razdoblje na Erecu, oko 1000 naših godina

Šana – godina na planeti Adama

Ješiva – znanstveni institut

Dimona – Najveći znanstveni institut na Erecu

Tane

Tane je stajao u uredu Židovske općine a pred njim je po stolovima bila hrpa prašnjavih i starih knjiga. Kako bi Tane uzeo bilo koju od knjiga i prebacio je na drugu hrpu, tako bi se pri tome podigao stup prašine.

Prokleta baba, proklete knjige, prokleti Silbi, budala ja! mrmljao je sebi u bradu Tane. Tane je bio već prosijed iako u mladosti crvenokos, mršav i vitak pedeset-godišnjak, prilično smežuran u licu, ali još uvijek mladenački okretan. Bio je uvijek čist i uredan pa su ga baš zbog toga smetali ti oblaci prašine koji su se podizali pri prebacivanju knjiga.

Prokleta baba, baš nam je učinila uslugu s tim knjigama, razmišljao je dalje poluglasno Tane. Ta gospođa Glavaš bila je lukava i pokvarena, a pravi se fina. Dokopala se židovskog stana i pokućstva, sve što je pripadalo starom doktoru Schwarzmanu sada je njeno, a ona nam sada velikodušno "poklanja" njegove stare medicinske knjige koje je pronašla praveći red po tavanu. Proklete stare knjige! Kome su još zanimljive 100 godina stare medicinske knjige na njemačkom i francuskom jeziku. Prokleti Silbi koji mi je uvalio posao da ih razvrstam na "vrijedne" i "nezanimljive"! Sve su bezvrijedne i nezanimljive. "Ti si doktor, ti ćeš to najbolje znati" podvalio mu je Silbi. A da sam slučajno odbio to zaduženje, onda bi mi stavili pod nos da neću ništa uraditi za općinu, da sam kao i ostali "novokomponirani" Židovi došao samo zato u općinu da bi dobio novce od Claimsa

Zazvonio je telefon i prekinuo Tanea iz ovakvih mračnih misli. *Da*, mrmljao je Tane mrzovoljno u slušalicu. *Da dobili ste Židovsku općinu...Da, gospodin Silberschatz je predsjednik, ali niste njega dobili... Ja sam doktor Tanenbaum, podpredsjednik...Pa ja Vam mogu reći to isto što će Vam reći i predsjednik Silberschatz... Da, možete postati naš član ako imate dokaze, dokumente, da su Vam barem jedan djed ili baka bili Židovi i ako Vi niste pripadnik neke druge vjerske zajednice....Kršteni se kao malo dijete, ali ne idete u crkvu? To nas pretjerano ne zanima... Ne ne možete dobiti socijalnu pomoć, morate biti naš član barem pet godina.... Pa onda pitajte njega, on će Vam to isto reći. Nisam to ja izmislio, takav je naš pravilnik...Doviđenja.*

Tane spusti slušalicu i napravi gadljivu grimasu. *Sad su se svi odjednom sjetili da bi mogli biti Židovi. A gdje su bili prije 1990. Krili su svoje židovsko porijeklo kao zmija noge. Dobro, ja sam bio u Partiji, pa nisam ni smio biti član Židovske općine, ali sve te vucibatine koje su slavile i Uskrs i Božić...*

Tane se ponovo prihvati razvrstavanja knjiga. Premetao ih je bezvoljno bez ikakvog smisla i cilja jer su mu se u glavi vrtile neke druge misli! *Budala ja, promrmljao bi s vremena na vrijeme. Nekadašnji partijski sekretar Bolnice i uvaženi kirurg sada prevrće stare knjige po naređenju predsjednika Židovske općine! Šta mi je to trebalo. Da mi daju malo samostalnosti, napravio bi nešto od ove općine. No, ovdje uopće ne cijene moj politički instinkt. Još mi i zamjeravaju što sam na prvim demokratskim izborima*

bio na listi komunista i ušao u gradsko vijeće. Ali oni koji su kasnije došli na vlast znali su cijeniti moja politička iskustva. Pozvali su me da prijeđem u HDZ. Šta je bilo loše u tome što to nisam odbio? Bar da sam se time okoristio kao toliki tajkuni pa u privatizaciji ugrabio koji miliončić. Da sam barem poslušao Novčevića i u upravnom odboru glasao kako je on tražio. Budala ja, a oni mi zamjeravaju što sam na povlasticu kupio dva BMW-a pa ih onda povoljno prodao prijateljima. A oni kupovali i prodavali cijele tvornice.

Tane se toliko zanio u svoje misli da je jedva primijetio kako jedan od predmeta koji je prebacivao s hrpe na hrpu nije bila knjiga, već nekakva stara kutija od keksa. Kutija se od pada raspala i iz nje su se razletjela neka stara pisma i razglednice. Tane je samo zlovoljno frktao. Još će morati razvrstavati i stara pisma!

Ipak mu pogled zapne za jedno staro pismo koje je palo okrenuto naličjem i na čijoj se bijeloj koverti razaznavalo ime pošiljaoca. Čak mu se i rukopis činio donekle poznat. Na poleđini je urednim ali već izbljedjelim slovima napisanim plavom tintom pisalo: *Šalje: Samuel Tanenbaum, Kolodvorska 13, Donje Mjesto.*

Pa to je moj djed Sami, uzbuđeno i glasno poviče Tane. Kako je njegovo pismo dospjelo ovamo? Tane nestrpljivo počne prevrtati kovertu i ustanovi da je adresirana na doktora Schwarzmana. Marka NDH s crveno-bijelom šahovnicom, slikom mornara i natpisom "Hrvatska legija Sevastopolj" uredno prilijepljena

sjajila se u gornjem desnom uglu koverta. Na njoj se razabirao čak i datum s poštanskog žiga: 8. 8. 1943. Tane užurbano zaviri u sadržaj koverta. Urednim rukopisom austrougarskog činovnika ispisana su bila dva lista već požutjelog papira. Tane stane nestrpljivo čitati:

Poštovani gospodine doktore,

Dobrota gospodina satnika Tolja, ustaškog zapovjednika našeg privremenog skloništa u dvorištu Židovske škole gdje se nalazimo već treći dan, omogućuje mi da Vam pišem ovo pismo. Također dobrota gospodina Tolja omogućit će da ovo pismo do Vas i stigne. Gospodin satnik Vas mnogo cijeni, govori mi da će Vam dok živi biti bezgranično zahvalan što ste mu pred godinu dana spasili kćerkicu od sigurne smrti. Vi ste, rekao mi je dobri gospodin satnik, znali za neki novi i dobri lijek koji je njegovu jedinicu izliječio od difterije kada su svi arijevske doktori već digli ruke.

Ne brinite se za mene i moje, ovdje smo samo privremeno, dočuli smo da će nas uskoro odvesti u radni logor u Njemačku. Tamo trebaju radnu snagu, mnogo ćemo raditi ali će nam osigurati i stan i hranu.

Pišem Vam zbog vrlo važne stvari koju ne smijem ponijeti sa sobom na olam ha baa. Vi najbolje znate za micvot naših haverim a u vezi s novim bet ha kneset. Svi ti micvot spremljeni su uz obiteljsku kuću našeg posljednjeg hazana. Vi dobro znate da tamo raste ružin grm. Nas dvojica smo ga svojevremeno zasadili.

Tane osjeti da su mu leđa i lice vlažni od znoja iako je u prostoriji bilo prohladno.

Zakopano blago! Moj lukavi otata Sami zakopao je novce koji su bili namijenjeni gradnji nove sinagoge. Kako samo "šifrirano" to saopćava doktoru Schwarzmanu Naravno, "dobri" zločinac Tolj mogao je pročitati pismo i da nije bilo "šifrirano" dočepati se blaga.

Ali gdje je blago bilo zakopano, to Tane nije mogao dokučiti. Na što je otata Sami mislio kada je spomenuo kuću posljednjeg hazana? Gdje su to on i doktor Schwarzman sadili ruže?

Tane se duboko zamislio. Prekirižio je noge i podbočio čelo na tri prista desne ruke. U toj Rodinovskoj pozi mislioca zatekao ga je Silbi koji je širom otvorio vrata i užurbano ušao u ured. Tane je bio toliko zamišljen i odsutan da ga nije ni vidio ni čuo.

Zdravo Tane, što si se toliko zamislio nad knjigama? Znači da su ipak zanimljive! trgne Tanea iz razmišljanja Silbi svojim prodornim piskutavim glasom.

Tane se trgne, gotovo da se prestrašio i brzo sakrije pismo, o kojem je upravo razmišljao, među prašnjave knjige. Izgledao je kao dijete uhvaćeno u prijestupu. Pokuša napraviti naivan izraz lica i nešto suvislo odgovoriti, ali mu kroz usta izleti samo nekoliko nerazumljivih uzvika: *Ma da jesu, ne, ne nisu, ima tu svašta...*

Bilo bi bolje da Silbi za sada ništa o tome ne zna pomisli Tane. Još bi mi mogao preoteti zaslugu za otkriveno blago. Možda nije vidio pismo koje sam držao još u ruci!

Silbi stvarno ništa nije primijetio jer je odmah produžio do drugog stola i počeo pregledavati prispjelu

poštu. Neko vrijeme vladala je u sobi tišina i Tane se opet udubio u razmišljanja. Ovaj puta nije ni čuo Silbijevo piskutanje

Šta misliš Tane, tko bi bio zainteresiran za ove knjige?

Kišicki, drekne iznenada Tane, *Aaron Kišicki* ponovi uzbuđeni Tane još jednom i skoči na noge.

Silbi ga pogleda u čudu: *O kome ti to govoriš? Tko je taj Kišicki, znaš li ti šta govoriš? Šta ti je odjednom?*

Tane je odsutno zurio kroz Silbija kao da ovaj nije ni bio tu a kamoli da ga je nešto pitao. Kako se naglo ustao, Tane je još uvijek zureći u prazno naglo sjeo i ostao ukočen držeći se objema rukama čvrsto za stolicu.

Tane, drekne Silbi, *zar je tebi loše, izgledaš kao da te infarkt pogodio!*

Ah ne, dobro sam, trgne se Tane, *samo sam se nešto zamislio*. Tane je pokušao djelovati normalno ali mu to baš nije polazilo za rukom. *Kišicki*, *ne nisam mislio na njega, ne bi on knjige, ali...Nešto drugo... Drugi put*. pokušao je Tane dobiti na vremenu sa željom da se Silbi što prije izgubi. Trebao bi malo ostati sam da se sabere i smisli nešto značajno.

Silbi se još neko vrijeme motao oko stola s poštom, zadubio se u neki dopis, nešto frktao i psovao te gotovo zaboravio na Taneovo čudno ponašanje. Pogledao ga je još jednom i kada se uvjerio da ovaj izgleda normalno i da dalje premeće knjige, rekao je *Sada morao ići, idući tjedan idem na godišnji, vidimo se još do onda* i nestao kroz vrata isto tako naglo kako se i pojavio.

Dobro da mu nisam ništa rekao sam sebi je govorio Tane. Odjednom je njegovo smežurano lice zasjalo veselim osmjehom. Izgledao je kao malo dijete koje je našlo zanimljivu igračku. Bio je ushićen što je tako brzo "dešifrirao" tajnu koji je stari Sami pod svaku cijenu nastojao prenijeti doktoru Schwarzmanu.

Zadnji kantor općine, prije no što su ih sve pokupili i odveli u proljeće 1942. bio je Aaron Kišicki. Bio je poznat u cijelom gradu po svom prodornom tenoru tako da su i nežidovi, koji su se razumjeli u pjevanje, dolazili u sinagogu da ga slušaju. Tane je to znao iz pričanja svojih roditelja i nekih njihovih prijatelja koji su preživjeli onaj grozni rat. Ne bi Tane to zapamtio, no grob obitelji Kišicki bio je odmah do groba Tanenebaumovih. Još kao dijete, tek što je naučio čitati, Tane je zapitkivao starije zašto uz ime Aaron piše *Žrtva fašističkog terora*. Čak je dosta dugo živio u uvjerenju da Aaron nije ime već oznaka za stradalnika u logoru. Uz sam grob obitelji Kišicki rastao je ogroman grm crvenih ruža. To je mjesto gdje je otata Sami zakopao blago.

Što li je prst sudbine! razmišljao je Tane. *Baš je do mene došao podatak o tom blagu. Da u Boga vjerujem, pomislio bih da je to on sredio. Zato ću to dobro iskoristiti. Moram to napraviti sam. Bit će to medijska senzacija "Zaslugom doktora Tanenebauma pronađeno zakopano židovsko blago". Silbija moram udaljiti iz svega toga. Taj bi častohlepljivi glavonja svu slavu prigrabi sebi! Ali ne, ovaj puta sam ja na redu! Proslavit ću se i cijelit će me. Tada će me valjda prihvatiti i za predsjednika.*

Tane se zamislio kako da to izvede. Ustao se sa stolice i hodao gore dolje po sobi čas zureći u strop, čas gledajući zamišljeno u pod. Kako da eliminira Silbija? Kome god da se obrati, svi će ga, kao i do sada prvo upitati *Šta o tome kaže vaš predsjednik? Možemo li to dogovoriti s gospodinom Silberschatzom?*

Eh, da sam ja predsjednik kao što sam nekada bio partijski sekretar. Kako bih to krasno izveo. Ali....

Tane zastane i zapucketa prstima. Sjetio se! Silbi odlazi za pet dana na godišnji odmor. Bit će van grada barem tri tjedna. Taman dovoljno da za to vrijeme on, Tane, to sam izvede. Ako ga kasnije Silbi pita *Zašto mi o tome nisi ništa rekao? Pa ti nisi bio ovdje, a morali smo to hitno napraviti radi televizije, imali su slobodan termin.* Bio bi to dovoljno dobar izgovor.

*Ha, televizija, kakva ideja, sve kockice u tom "puzzle-u" počele su se uklapati u savršenu cjelinu. Naravno, zvat će Danijelu na HTV-u. Ona je uvijek govorila *Ako imate šta za nas, za emisiju o manjinama i vjerskim zajednicama, samo se javite.* Kakva ideja, kakva prilika da se približi Danijeli. Mala je prelijepa! A njemu već nedostaje pokoja mlada cura. Dok je još bio u bolnici, tamo se uvijek našla neka mlada sestra ili pokoja novo-pridošla mlada doktorica, koja bi pala na šarm tako uvažene osobe. Otkako radi u privatnoj praksi, nema više ništa od toga. A potrebno mu je! I njegov kolega, ortoped, savjetovao mu je "piletinu ispod jorgana" kao najbolji lijek za njegove artrotične kukove. *Danijela, pa ona je upravo tako nešto!**

Ipak, mora to sve izvesti diskretno. Danijela je Tamarina školska drugarice. Ne bi bilo dobro da po

gradu procuri vijest kako se on, doktor Tanenbaum, mota oko prijateljica svoje kćeri!

Tane užurbano sjedne za stol, počne prelistavati svoj telefonski imenik, dogradi slušalicu i nazove.

Doktor Tanenebaum iz Židovske općine, Danijelu molim.... Danijelu!... Ne, zar nisam dobio HTV? Izvinite, birao sam krivi broj.

Tane spusti slušalicu pa je još jednom podigne i sada sporije i pažljivo otipka broj iz imenika. *HTV, dobar dan, doktor Tanenebaum iz Židovske općine, Danijelu molim.*

-Samo čas, razgovara na drugom telefonu, hoćete li pričekati?

-Da pričekati ću.....

-Danijela, zdravo, kako si, ovdje doktor Tanenbaum, Tamarin otac.

-Ja sam dobro, a Vi? Kako je Tamara? Skita se po svijetu zar ne? Blago njoj, a mi ovdje radimo! Šta je novoga u Židovskoj općini?

-Baš zbog toga te i zovem. Imamo jednu senzacionalnu stvar, televizija to mora popratiti. Ne mogu ti sve reći preko telefona, moramo se naći.

-Dođite k nama u redakciju, znate gdje je to. Ako je nešto značajno, dođite s gospodinom Silberschatzom, njega ovdje svi znaju.

-Radi se o tome da je naš predsjednik jako zauzet i uskoro ide na godišnji. Htjeli bi ga iznenaditi da to napravimo dok se on ne vrati. Reći ću ti sve kad se nađemo...

Sve je išlo iznenađujući lako i po dogovoru. Tog ponedjeljka 21. srpnja 2003. osvanuo je bistar i vedar dan nakon kišovite noći. Najbolje vrijeme za snimanje.

I Bog je na našoj strani sa zadovoljstvom se našali Tane. Televizijska ekipa: Danijela, kamerman, majstor za zvuk, osvjetljivač i vozač kombija bili su uhodana i profesionalna ekipa. S njima je došao i kustos lokalnog muzeja. Dva radnika s lopatama iz *Komunalca* također su stigla na vrijeme. Počeli su kopati tamo gdje im je Tane pokazao. Zemlja je bila mekana i jama oko ružinog grma postajala je sve dublja. Kopanje je lako napredovalo i tek je povremeno lopata zapinjala za korijen ruže.

Odjednom lopata udari u nešto tvrdo. Svi su se uzbuđeno sakupili uz rub jame gazeći po tek iskopanoj vlažnoj i ljepljivoj zemlji.

Oprezno, reče kustos, *to bi moglo biti ono što tražimo. Nastavite kopati s malom motikom.*

Uzmite malu motiku ponovi Tane, dohvati motiku i oprezno, da se ne bi zaprljao, prijeđe preko hrpe zemlje dodajući motiku radnicima u rupi. *Čim to iskopate, dodajte meni, a vi to sve snimate* uzbuđeno je naređivao Tane.

Nakon desetak minuta punih napetosti, radnici su isčeprkali okruglu posudu od pečene gline. Posudu je s gornje strane zatvarao poklopac koji je bio zaliven voskom.

Evo našeg lonca s blagom ne skrivajući zadovoljstvo i veselje govorio je Tane dok je kustos spretnošću profesionalnog arheologa skidao poklopac s posude. U

glinenoj posudi bila je staklena boca također dobro začepljena i zalivena voskom.

To sada možemo ponijeti u muzej i tamo oprezno otvoriti da ne oštetimo sadržaj rekao je kustos.

Ma ne, ne! suprostavi se Tane, *to je možda samo dio onoga što tražimo. Možda ćemo trebati još kopati.* Tane nije mogao zamisliti da je sve blago stalo samo u jednu bocu.

Pokušat ćemo, nevoljko to prihvati kustos. Otvorio je bocu i došao do njenog sadržaja mnogo lakše i brže no što je pretpostavljao. Bila su dva dokumenta. Tane ih uzbuđeno dohvati, gotovo istragne papire iz kustosove ruke.

Snimajte dalje, snimajte, poviče Tane pogledavši najprije u kamermana a onda i u Danijelu kojoj je upravo prišao.

Vidno uzbuđen i drhtavih ruku Tane je pregledavao oba dokumenta. Već na prvi pogled, ta zna on dobro njemački, razazna da se radi o nekom bankovnom dokumentu, originalu na njemačkom i prijevodu na hrvatski. Tane dohvati dokument na hrvatskom i nestrpljivo počne čitati naglašavajući samo najvažnije dijelove.

Židovska općina deponira iznos od 537 280 švicarskih franaka na 60 godina od danas 12 jula 1943 ....Banka će taj iznos isplatiti donosiocu ovog dokumenta... u suprotnom, nakon 60 godina ... nakon 12 jula 2003. .... novac će isplatiti fondu za kupovinu zemlje u Palestini...

Tane prestane čitati i ukoči se. *Rok je istekao pred deset dana. Da nisam čekao tih deset dana... Deset dana... ali sada pada noć, mrak...*

Danijela se odmakla od doktora Tanenbauma dok je on čitao upravo pronađene dokumente. Pogledala ga je tek kad je prestao s čitanjem na glas. Tanenbaum se napuhao i zacrvenio kao da se nastoji suzdržati od kihanja. No iz nosa i usta mu počne curiti voda.

Trebate li maramicu, gospodine Tanenbaum.

Tane se samo sve bliže nagnjao prema Danijeli kao da joj želi prišapnuti nešto povjerljivo.

Gospodine Tanenebaum, šta to radite, zar Vam nije dobro! Danijela odskoči uplašeno korak natrag i samo što ne upadne u tek iskopanu jamu. *Doktore...* krikne Danijela upravo u trenutku kada se Tane srušio na svježe iskopanu zemlju.

Prodorni zvuk sirene ambulantnih kola brzo se približavao groblju. Kola se naglo zaustave pred hrpom zemlje. Liječnik i bolničar hitro iskoče i priđu tijelu.

Gotov je, smrt je izgleda nastupila trenutno. Tipično za infarkt.

Glavna nagrada

Ovo će danas biti totalna propast, negodovao je Ruben, inače predsjednik Omladinskog kluba Židovske općine. Konačno je došlo mnogo ljudi, sasvim pristojan broj slušača, ali sada nema predavača. Potpuna katastrofa. Hej, Leo, s čim da zabavimo ljude. Da im prikazemo neki film s trake. Imaš li traku s Pijanistom

Traku imam odgovorio je Leo, ali zar ne znaš da nam je video u kvaru. Pa u kvaru je već tri mjeseca. A uprava općine nam, po običaju, ne može dati ni lipe za popravak. Za omladinski klub nikada nemaju novaca. A čude se zašto nema omladine, zašto su nezainteresirani. A i bolje je da je video u kvaru. Ne bi li opet tupio društvo s temom holokausta. Bar da imamo neku traku s nekom savremenijom temom!

Ma šta brundaš odbrusi mu Ruben. Rekao sam ti još odavno da sam odneseš video na popravak mom prijatelju Nikoli. On bi nam to zabadave popravio, a kasnije bi već našao način da to naplati od općine. Ionako ga stalno zovu da im popravi klima uređaje. A i što se traka tiče samo neopravdano brundaš! Zar mi nemamo naših snimljenih traka. Onu traku o prošloj Maloj Makabijadi još mnogi nisu ni vidjeli, a oni koji su je i vidjeli rekli su da bi je opet gledali. Izvuci nas iz ovog dreka kako god znaš. Pitaj Petra imali šta na kompjuteru čim bi mogao zabaviti društvo!

Ništa od kompića viknuo je iz susjedne sobe Petar. Pojeli ga virusi! Ovdje dođe i prčka po računalu tko god hoće, radi što god hoće. Naravno da se virusi nakote samo tako. Trebat će mi barem dva sata da

dezinficiram računalo. I pitanje kako će nakon toga raditi.....

Dobar večer prekinuo je Petra prodorni glas jednog starčića koji se uparvo pojavio na vratima. Dobar večer, djeco, baš mi je drago da ste se sakupili u tolikom broju. Nadam se da Vam ne ću smetati. Došao sam poslušati vaše predavanje.

Dobar večer, gospodine Goldberg čulo se nekoliko glasova iz grupe koja se veselo zabavljala.

Baš se veselim da vas vidim u tolikom broju, nastavio je starčić ne obazirući se na pozdrave. Bar ću moći potvrditi onim pesimistima u Odboru kako je omladina brojna. A oni samo kukaju, kako nas ima sve manje i kako to nije kao nekada, kada smo mi bili mladi. Mi smo, tvrde oni, bili puno privrženiji Općini i judaizmu općenito. Ne, ne ne mislim ja tako, to tvrdi većina iz moje generacije. A ja pak mislim, da je razlika samo u nama, onda smo bili mladi a sada smo stari. Sjećam se da su i nama naši stari prigovarali, kako smo potpuino nezainteresirani i da nikad... No nisam ja došao držati predavanje vama, nego slušati vas!

Dobar večer i dobro došli gospodine Goldberg Ruben je odzdravio "Goldiju" kako su svi bolje poznavali simpatičnog starčića. Uz grimasu koja je odražavala nezadovoljstvo, gotovo očaj Ruben nadoda Nažalost, moram Vam reći da predavanja uopće ne će biti, predavač se jednostavno nije pojavio, javio se pred pet minuta mobitelom, da je zapeo negdje na putu, kasni zbog prometne gužve i stići će u grad tek za dva sata. Znam da ćete reći da je to neozbiljno, da se putuje

na dan kada treba održati predavanje i da se tako nešto nije događalo u vaše vrijeme, ali...

Ma makar šta, Rubene, spremno je odgovorio Goldi. I nama su se događale slične stvari. Sjećam se, jednom je tvoj djed trebao držati predavanje o Einsteinu i njegovom stavu prema judaizmu. Tjednima je pripremao to predavanje. Poslali smo pozivnice na sve strane. Okupilo se dosta ljudi. Bila je to zanimljiva tema onda, davne 1952. godine, kada je umro Chaim Weizman, pa su Einsteinu ponudili da postane predsjednik Izraela. I znaš šta se dogodilo. Tvoj se djed toliko zanjeo pripremom predavanja, da je kasno krenuo od kuće. Onda nije bilo ni automobila ni novaca za taksi. Baš to poslije podne zbog oluje tramvaji nisu vozili i tvoj djed stigao je sa sat zakašnjenja i to sav mokar. Slušatelji su se već skoro svi razišli. A tvoj djed je bio uporan i svakako je htio održati predavanje. Kada se onako mokar pojavio pred publikom, oni su ga dočekali a aplauzom ali su mu predložili da odgodi predavanje jer je već kasno i malo je slušatelja ostalo. Tvoj djed je samo nekiliko puta glasno kihnuo i uspio izgovoriti "Sve je relativno. .Eto tako je završilo to slavno predavanje o Einsteinu.

Vi ste gospodine Goldberg prava enciklopedija događaja iz naše Općine rekla je mlada plava djevojka koja je dotrčala do posjetioca i pomogla mu da skine kaput. Toliko toga znate! Uvijek znate nešto zgodno ispričati! Kad bi bar to napisali u obliku neke knjige sjećanja. Da ostane i za buduće generacije.

A tko si ti, čija si upitao je starčić ? Ne mogu vidjeti na koga naličiš. Poznajem li ja tvoje roditelje ?

Teško da ih poznajete. Ranije nisu dolazili, tek zadnjih nekoliko godina. A ne dolaze vam oni baš često. Mene su jednom doveli i ja sam ostala. Nije ovdje loše. Evo danas ćemo imati zanimljivo predavanje o...

Ništa od predavanja, prekine je Ruben. Ne znam uopće kako da to kažem ljudima. Možda im ne će biti ni žao, ali tko će ih idući puta dovući ovamo...

Ne će biti predavanja ? s nezadovoljstvom upita djevojka. Ne Rubene, to se ne smije dogoditi. Pokazati se toliko neozbiljnim, to ne možemo uzrujala se. Nešto moramo smisliti. Čuj, Rubene, pa gospodin Goldberg... On zna tako zgodno pričati. Zamolimo ga da on... Gospodine Goldberg, zar nam ne bi vi mogli nešto ispričati, nešto iz povijesti općine

Ja, pa ja sam došao da slušam a ne da govori. Nisam ništa pripremio. Kako to mislite. Pa to će tek izgledati neozbiljno!

Ma ne gospodine Goldberg upadne s olakšanjem Ruben. To je odlična ideja, bravo Majo, ti uvijek nalaziš najbolja rješenja. A vi gospodine Goldberg, pa uvijek ste znali improvizirati...

To imaš pravo. Ja sam uvijek improvizirao, sve u zadnji tren podešavao po ukusu okupljene publike. Ali to ja više ne mogu...

Ma možete, možete. Hej dečki, cure dođite, počinjemo.... Danas gospodin Goldber, ne vjerujem da ima ikog tko ga ne bi znao, razgovarat će s nama i iznijeti svoja sjećanja iz vremena kad a je on bio jedan od stupova ove općine..

Ha, dobro djeco, dobar, večer. Nemojte me previše strogo procjenjivati. Nisam ja spremio nikakvo

predavanje. Ali evo, baš su mi se ovih dana motale po glavi neke misli o tome kako smo se mi nekada imali zabave.... Znete, za Hanuku i Purim. Ako hoćete....

U ono, za vas davno vrijeme, općina je bila siromašna kao crkveni miš. Novce nismo imali gotovo ni za šta. Ali zabave za Hanuku i Purim, eh, za to se moralo naći sredstava. Pomogli bi i sami članovi. Muškarci su okitili prostoriju, žene bi ispekile neke kolačice.

Osim toga tradicija našeg Purima uvijek je bila tombola. Zgodici su bili skromni, poneki češalj, sapun, četkica ili pasta za zube, sve ono što smo mogli sakupiti besplatno. No uvijek smo napravili tako, da svatko tko kupi tri tombole, listići su bili u tri različite boje, dobije barem jedan zgoditak. Tako će, mislili smo, svi biti zadovoljni. No, kao što znate uvijek ima nezadovoljnika i baš o takvoj jednoj osobi želim danas da vam govorim.

Teta Tirca, sada više nije živa, no možda se neki od vas sjećate te male, sitne ženice. Ona je bila gotovo uvijek nezadovoljna, a glavnu smutnju stvarala je glavna nagrada. Ah, da zaboravio sam reći, tombola je bila organizirana uvijek tako, da je uz sve te sitne nagrade, češljeve, sapune, četkice, bila i neka vrednija nagrada, na primjer emajlirani lonac od 10 litara. Ona se izvlačila zadnja i zato su svi do kraja s nestrpljenjem čekali ishod tog zadnjeg izvlaćanja.

Teta Tirca uvijek je gundala i prigovarala kako je cijela tombola obična namještaljka. Tvrdila je, kako glavnu nagradu dobije uvijek netko iz uprave općine.

Njoj se nije nikada dogodilo da dobije nešto vrednije, a kamo li glavnu nagradu.

Nije Tirca bila zla žene, ne. Ali prigovara je uvijek. I bila je vrlo oštra na jeziku. Nije štedila nikoga i uopće je nije brinulo to, što bi se svojim britkim riječima mnogima ozbiljno i zamjerila.

Mi, koji smo je dobro poznavali još iz djetinjstva, nismo joj mogli zamjeriti njene ispade. Znali smo da je imala teško djetinjstvo. Kao mala djevojčica dospjela je u logor zajedno sa svojim roditeljima, brojnóm braćóm i sestrama. Svi su stradali, jedino se ona nekim čudom spasila. Skrivali se je dobri ljudi. Ona je sama, nešto kasnije, izmislila priču koja je pomogla njenim spasiteljima da je sačuvaju od odvođenja u neki logor smrti. Smislila je, već tako mala bila je bistra, da je ona zapravo kći domobrana koji je poginuo na istočnom bojištu i da se ne sjeća da je ikada imala mamu. Njeni skrbnici nisu baš bili bogati, pa je Tiraca, kao i mnoga druga djeca za vrijeme onog užasnog rata, bila više gladna nego sita, bila jadno obučena, a kao siročće često bila izložena grubostima druge djece. Sve je to, naravno, ostavilo traga na njenu psihu. Mi koji smo to sve znali, naravno nismo mogli zamjeravati njene neumjerene ispade.

Kada je rat završio, Tirca je već bila dorašla do škole. Znaete djeco, to je bilo 1945. Došla je sloboda, tako smo onda govorili. Zato ja i danas, to valjda znate, kada me netko za praznu stolicu do mene upita *Slobodno?*, ja odgovaram *Kod nas je sve slobodno još od 1945!*

No vratimo se natrag na našu Tircu. Malu Tircu su smjestili u učenički dom za siročad. Bila je bistra i

dosta dobar đak, pa su je dali u učiteljsku školu. Koliko se ja sjećam, i tamo je bila više gladna nego sita, loše obučena, djelovala je zapušteno i neprivlačno. Završila je školu i postala učiteljica. Udavala se nikada nije. Nije imala ni dobre prijateljice, kolege ili kolegice. Ta tko bi trpio njen britki jezik.

Ali prema svojim đacima bila pažljiva i požrtvovna. Bila je pravedna i stroga. Čak i najveći fakini među učenicima strašno su je se bojali. Od pametnih đaka tražila je da mnogo nauče. Pomagala im je da postanu još mnogo bolji. Generacije učenika te škole u kojoj je teta Tirca provela svoj cijeli radni vijek, govorili su kako je im je znanje i odgoj koje su od nje dobili znatno pomogli da kasnije stanu na vlastite noge.

Ali vratimo se mi teti Tirci i njenom djelovanju u našoj općini. Ona je vrlo često dolazila ovamo, mnogo je vremena ovdje provodila. Ta to joj je bio jedini dom! Jedino se ovdje osjećala među svojimima! Možda je to bilo zato, što smo mi znali šta je ona, jadna, sve prošla, kako je preživjela i kako je to na nju ostavilo tragove.

Evo, vidite, to s tombolom, je tako tipično. Zato vam baš to i govorim. Teta Tirca, rekao sam već, stalno je gundala kako je tombola obična namještaljka. To nam je već toliko dojadilo, da smo stvarno odlučili da napravimo namještaljku. I to tako, da konačno teta Tirca dobije glavnu nagradu. I zamislite, baš taj put glavna nagrada bila je vrlo vrijedna. Bio je to jedan, doduše polovni, bicikl. Ali znate li vi šta je u to vrijeme značio bicikl. Bilo je cijelo bogatstvo. Više nego danas auto. Čak su i bicikli nekada morali imaliti registracijske tablice, da da. Doduše to je bilo jako

davno, davno prije vremena ove moje priče o tomboli, ali evo toga sam se sjetio, pa sam vam morao i to ispričati.

Eto, tu značajnu glavnu nagradu namijenili smo baš Tirci. Bar da i ona jednom ode s purimske zabave potpuno zadovoljna a ne da ljutito potrpa u džep ostatke sklatkiša i izgubi se bez pozdrava. U dubokoj smo konspiraciji pripremili tu namještaljku. Judita, naša danas poznata glumica a tada još djevojčica, kada je teti Tirci prodavala listiće s brojevima, odlično je odglumila nespretnost pri prodaji i tobožnju zabunu zbog koje je morala još jednom prebrojati prodane listiće. Naravno da ju je teta Tirca pri tome izgrdila na pasja kola. *Šeprtljo jedna, nikad ništa od tebe. Ni tombolu ne znaš prodavati* No Judita je sve obavila savršeno i zapamtila broj i boju listića koji je stigao u ruke tete Tirce. Taj smo broj zapisali i predodredili za glavnu nagradu.

Izvlačenje je bilo napeto. Svi su čekali glavnu nagradu, bicikl. A mi, koji smo znali da će on dospjeti teti Tirci, nestrpljivo smo čekali njenu reakciju u tom trenutaku. Htjeli smo konačno vidjeti sretan osmijeh na njenom licu.

A sada glavna nagrada, bicikl! Bicikl dobiva, bicikl dobiva.... zeleni broj sedaaam!!!! Da vidimo tko je to, sretan dobitnik neka se javiiii! u tobožnjoj neizvjesnosti uzvikivala je Judita. Svi prisutni su napeto i ozbiljno pregledali svoje listiće, njihovi izraz mijenjao se od ozbiljnog do razočaranog.

A mi, koji smo znali za namještaljku, gledali smo tetu Terci. Ona je najprija razvukla usta u osmijeh, koji

je, međutim, postajao sve kiselij. Konačno je progovorila, zapravo povikala. *K vragu i bicikl, pa ja ga ne znam ni voziti* i ljutito izjurila van.

Šlomit Gadola

Jurij Bronstein, govorio je ukrajinski carinik čas podižući glavu i gledajući u mladića, čas spuštajući pogled dolje prema putovnici koju je držao u ruci. Tanki i visoki mladić tamne kuštrave kose stajao je pred njim i drhturio poput travka na vjetru. On prvi puta u životu prelazi granicu, zar će biti neke neprilike, možda nešto nije u redu s njegovim dokumentima, avionskom kartom ili prtljagom. Njegov uplašeni pogled zabrinuto je pratio sumnjičavo klimanje carinikove glave.

Kamo ti to putuješ, Jurij, u Budimpeštu ha ? pitao je omanji debeljuškasti i pročelavi carinik očito željan da se proslavi među svojim kolegama time da preplaši i namuči nekog od rijetkih putnika. Nije to kao nekada, kada je bilo mnogo putnika u avionima, pa i mnogo prilika da se carinik malo našali s nekim ulpašenim putnikom. Sada, kada su otmice aviona i teroristički napadi česti, malo tko putuje avionom. Tako ni carinici na Kijevskom aerodromu nemaju posla pa kratae vrijeme igrajući šah.

Šta si rekao, kamo putuješ, ponovo upita carinik jer je prečuo mladićev odgovor čim mu je misao skrenula na šah, njegovu veliku strast.

Putujem dalje u Izrael, u Budimpešti se priključujem grupi, tamo imaju kartu za mene do Tel Aviva.

A tako, ti putuješ dalje, do Izraela, a nemaš kartu, slavodobitno je zaključio i smrknuo se carinik. *Pa znaš šta*, i u tom trenutku carinik se zamisli a Juriju od muke izbiju grašci znoja na čelu. No carinik je umjesto da

smisli neku psinu pomislio opet na šah i to povezoao s mladićevim prezimenom.

Čuj Jurij, a tko je tebi David Bronstein?

Jurij je odahnuo, ali ne potpuno. Prezime Bronstein nije bilo na zlom glasu, ne može mu škoditi to što će ga carinik povezati s neki njegovim rođakom u Ukrajini no ako počne da se propituje o stricu koji je odavno još u vrijeme SSSR-a pobjegao u Ameriku, onda bi moglo biti zla.

Ima mnogo Davida Bronsteina u nađoj obitelji, no vi sigurno mislite na šahovskog velemajestora Davida Joboviča. To je moj djed. On još uvijek izvrsno igra šah, pa čak ni ja ga nisam, ni onda kada sam bio u najboljoj formi, mogao lako pobijediti.

Jurij, unuk Davida Bronsteina, odjednom ga prijateljski oslovi carinik. Zar i ti dobro igraš šah?

Sad više ne igram, skromno odgovori Jurij, prestao sam pred dvije godine, tada sam već bio u punoj formi čak sam osvojio omladinsko prvenstvo države. Ne zanima me više šah, nema u njemu ništa novog što bih mogao naučiti. Sada se bavim matematikom. To je ogromno područje, možeš učiti cijeli život.

Carinik se zagledao u Jurija kao da je neko svjetsko čudo, no i dalje je bio prijazan. *Znaš sve o šahu a ne želiš više igrati i pobjeđivati, baš čudno, nevjerojatno! Nego, znaš šta!* Carinik mu je ljubazno vratio putovnicu i propustio ga u susjednu prostoriju. *Tvoj avion kasni, imaš dosta vremena. Mogao bi ga prekrati tako da odigraš s nama koju partiju. Baš bih volio vidjeti kako će protiv tebe proći onaj pametnjaković*

Avdejev koji se toliko pravi važan jer nas sve uglavnom pobjeđuje.

Koji trenutak kasnije Jurij je već bio u prostoriji s carinicima. Njega je više zanimalo ono što se vidjelo kroz veliki prozor koji je gledao na pistu aerodroma, nego što se događa na šahovskoj ploči. Mnogo aviona, uglavnom velikih, stajalo je uz pristanišnu zgradu. Poneki je dolazio ili odlazio. Na njima su bile razne oznake, Jurij je to prvi puta ovako iz blizine vidio. Onda je ugledao avion s plavim oznakama EL-AL i još nekim čudnim znakovima i s plavom Davidovom zvijezdom. To ga je nekako posebno dojmilo. *Takvim ću letjeti do Izraela* pomislio je sa zadovoljstvom koje ni sam nije shvaćao.

Povremeno se vraćao k šahovskoj ploči na kojoj se odvijala igra između njega i Avdejeva. Ovaj je mnogo govorio i gestikulirao, prijetio se i hvalio, kako će *smlaviti maloga za samo nekoliko poteza* iako se sve dulje zabrinuto zadubljavao u igru. Jurij je, naprotiv, brzo vukao potez čim bi bio na redu. Već u prvoj partiji u kojoj je Avdejev igrao bijelim figurama, Jurij je uočio da mu je protivnik samo skromni šahovski diletant koji je previše samouvjeren i lako ulijeće u zamke. Kako se igra razvijala, Jurij je dopustio protivniku da sa svojim G pješakom prodre do 6. reda. Uz svaki pomak svog pješaka prema naprijed Avdejev je slavodobitno poviknuo: *Naprijed mali, bit ćeš dama!* Jurij je dozvolio da Avdejev prevede tog pješaka u damu, što je ovaj popratio gromoglasnim uzvicima i hvalisanjem. No to je trajalo samo kratko, jer je Jurij nakon toga izveo briljantnu žrtvu dame i u idućem potezu topom i

skakačem matirao protivnika. Avdejev je ostao toliko zabezeknut da je još pet minuta nepokretan i raširenih očiju buljio u šahovsku tablu, dok su svi prisutni gledaoci spontanom pljeskom pozdravili Jurijevu pobjedu. Na opće zadovoljstvo svih prisutnih carinika, Avdejev je glatko izgubio i preostalih pet igara.

U međuvremenu carinsku kontrolu prošla je još jedna putnica na istoj liniji za Budimpeštu i Tel Aviv. Jurij je samo površno poznao Mašu, svoju vršnjakinju i poznanicu iz Izraelskog kulturnog društva. Pokušavao je da je što više izbjegava jer je općenito bio plašljiv i sramežljiv kada su djevojke bile u pitanju, a Maša mu se posebno nije sviđala. Bila je zdepasta i nespretna a Jurija je posebno smetalo njeno neprekidno blebetanje i havalisanje.

Hej, Jurij, ti si već tu! rekla je na svoj brzopleti i glasni način čim ga je vidjela. Zatim je tiho, da carinici ne čuju nadodala: *Šta si učinio da su takvi prema nama? Čim sam rekla da idem s tobom, odmah su me postali vrlo pristojni.* Maša je očito kao i mnoge druge djevojke pokušala pridobiti Jurijeve simpatije. On je na to odgovarao samo nemarnim odmahivanjem ruke. Bio je nesretan što mu nikada nije uspjelo da zadobije pažnju djevojke koja mu se sviđala dok su mu se nametale ovakve kao Maša, koje su mu bile odbojne.

Carinici su i dalje gledali u Jurija s posebnim divljenjem zbog njegovog umijeća igranja šaha i nagovarali ga da još nešto odigra, na što je Jurij nevoljko pristao. Odigrao je samo na slijepo još jednu partiju protiv Avdejeva, matirao ga u 27. potezu a zatim je došlo vrijeme ukrcaja u avion. Carinici su ga ispratili

s posebnim poštovanjem tako da su ostali, rijetki putnici na liniji Kijev Budimpešta mislili da je Jurij neka važna politička ličnost.

U Budimpešti su se Maša i Jurij pridružili veseloj grupi od tridesetak židovskih mladića i djevojaka koji su iz raznih dijelova Evrope pošli da provedu nekoliko tjedana u Izraelu. Za većinu je to bio prvi posjet zemlji njihovih predaka. Iako su govorili različite jezike, djevojke i mladići vrlo brzo su se zbližili i međusobno upoznali. Svi su dovoljno znali Engleski da bi mogli voditi razgovor potreban za veselo druženje. Jurij je odmah zamijetio da se mnogo tih simpatičnih i mladih ljudi želi s njim sprijateljiti i bolje upoznati, ali na svoju žalost je odmah zaključio da nema niti jedne toliko zgodne djevojke koja bi mu bila posebno privlačna.

Nakon stroge kontrole prtljage i pojedinačne kontrole svakog putnika, koju su provodili profesionalno izvježbani agenti izraelske službe sigurnosti letova, grupa se konačno ukrkala u El-Al-ov Boing na direktnom letu za Tel Aviv. Jurij je dobio mjesto uz prozor čemu se posebno obradovao, jer sve što je mogao gledati i van aviona i u avionu bio je za njega poseban doživljaj. Manje je bio zadovoljan što je Maša sjedila kraj njega i stalno mu dosađivala. Jurij nije bio po prirodi grub i nepristojan, ali mu je Maša toliko dosadila da je konačno dreknuo na nju.

Daj, umukni već jednom, dosadna si, užasno! Gubi se dalje od mene!

Na Jurijevo ugodno iznenađenje, Maša se pokunjila, umirila se na kratko vrijeme, a onda i otišla negdje u red iza Jurija i počela čavrljati s drugim djevojkama iz

grupe. Jurij je samo nejasno čuo njihovo hihotanje i ponekad čuo kako Maša spominje i Kijev ali i njega, Jurija Bronsteina. *Šta ta blesača sada trubi okolo o meni*, s negodovanjem pomisli on, no neraspoloženje mu je brzo prošlo jer je pogled dolje, u prozirnú dubinu od desetak kilometara bio stvarno prekrasan. Bilo je sasvim vedro, tek tu i tamo, niže dolje, vidio bi se po koji bijeli oblak čudnovatog oblika kao neki tampon od vate. Dolje na površini zemlje ocrtavale su se tamne sjene takvih oblaka i jasno se vidjeli predjeli livada, šuma i oranica te vijugave pruge nekih rijeka. Zanesen tim pogledom Jurij jedva primjeti da je netko sjeo na mjesto do njega i nagurava se prema prozoru u nastojanju da gleda van.

Ti si Jurij, zar ne, progovori njegova nova susjeda, *ja sam Tamara. Tvoja prijateljica Maša nam kaže da si ti genijalac, najbolji đak, matematičar, šahist. Šta se vidi dolje, pogled mora da je prekrasan.*

Što ta alapača, Maša, klepeće. Ona stalno mora nešto klepetati! odgovori neljubezno Jurij. *A pogled dolje je stvarno lijep, evo pogledaj*, odgovorio je Jurij i pokušao se odmaknuti od prozora i zamijeniti s Tamarom mjesto. No Tamara je već bila do prozora i sjela Juriju na koljena i uhvatila ga za rame. Napravila je to tako iznenada kao da se poznaju barem sto godina i da je takav položaj za nju sasvim uobičajen. Jurij je bio sav zbunjen i upravo se pokušao sav crven u licu nekako izmaknuti iz tog nenadanog zagrljaja, kad Tamara uzbuđeno povika.

Hej, pogledaj tamo dolje, ravno ipod nas, vidi, to je grad iz kojeg ja dolazim. Vidiš one dvije plave vijuge

koje se spajaju. To su rijeke, Dunav i Sava. Znaš li koji je to grad ? upita Tamara.

Pretpostavljam da to nije Istanbul, koliko mi je poznato, on ne leži na Dunavu, iako je i tamo neki ogromni most, ali ne znam preko čega. Ne, ne znam koji bi to mogao biti grad.

To ti je Beograd, jesi li ikada čuo za njega?

Čuo sam prvi put za njega kad su ga Amerikanci pred koju godinu zbog nečeg bombardirali. Inače ne znam baš puno o njemu, iskreno odgovori Jurij ne pokazujući neki veći interes za Tamaru i njen rodni grad.

Idem na svoje mjesto, rekla je iznenada Tamara, doći ću ponovo kad se približimo Tel Avivu, uzbuđuje me taj pogled na more i obalu obećane zemlje.

Jurij je i dalje čuo Mašino blebetanje, hihot djevojaka, svoje ime, i neke njemu nepoznate riječi *Šlomit gadola*. Šta tim blebetušama znače riječi "Šlomit gadola" pokušao je dokučiti i u tim mislima je proveo ostatak puta.

Pred Tel Avivom Tamara je opet došla do njega. *Sad ćeš vidjeti taj prekrasan pogled. Blještavo more odjednom prestaje i počinje ravni rub obale. Uz obalu su gradovi, a dalje u unutrašnjosti su polja, šume, ceste! Evo sada se lijepo vidi! Jurij, pogledaj! Možeš li zamisliti da je pred sto godina ovdje bila samo pustinja. To me uvijek zadivljuje, baš pri ovom pogledu na dodir mora i obale. Šta sve može napraviti narod koji je željan svoje zemlje i države.*

Zar si ti već bila tu znaš li možda i taj njihov čudan jezik upita je Jurij.

Ovo mi, je treći posjet obećanoj zemlji, a jezik znam samo donekle.

Reci, upita Jurij pomalo nelagodno, šta znače riječi "Šlomit gadola".

Ha, Jurij, ti si prisluškiavao što smo mi govorile, šta si još čuo?

Uopće nisam prisluškiavao već ste se vi toliko derale da nisam od vas mogao ni zaspati. Svaka druga riječ bila vam je "Šlomit gadola". Ništa drugo nisam ni čuo.

Evo, odgovori Tamara neodlučno, objasniti ću ti, barem donekle! Šlomit je žensko ime, često u Izraelu, "gadola" je velika, pa je Šlomit gadola cura, koja može napraviti neko značajno djelo.

Da, i? Koju od vas ste proglasili za značajnu curu, sigurno ste o tome klepetale?

Tamara s iznenađenjem pogleda Jurija: Nisi govorio istinu kada si rekao da nisi prisluškiavao. Kako bi onda znao da smo...

Nisam ništa čuo, ali mogu si misliti o čemu bi Maša mogla naklapati....

Ako me nećeš odati, reći ću ti još nešto...

Kome da te odam, možda Maši? Sretan sam kad ne moram ni da je vidim ni da je čujem!

Ne, ne, to je trebala ostati tajna svih nas, cura, šaptom mu povjerljivo reče Tamara. Ne ćeš me odati, zar ne, a radi se baš o tebi. Znaš, dogovorile smo se, da ona od nas, koja uspije kod tebe..., znaš što mislim, pa da, njoj ćemo dodijeliti "titulu" Šlomit gadola. Sve smo se složile....

Razbit ću nos onoj blesavoj Maši, ljutito i preglasno reče Jurij, iako mu uopće nije bilo krivo što je dobio potvrdu svoje popularnosti među djevojkama.

Tiše, čut će te, upozori ga Tamara stavljajući mu ruku na usta. Pa ti si me već odao.

Najrađe bi vam svima glasno rekao da me ne gnjavite tim glupostima, uozbiljio se Jurij, no ne plaši se, prvo nemam običaj prekršiti datu riječ, no bez obzira na to, uopće me te gluposti ne zanimaju.

U logoru za mlade goste iz Europe, kamo se smjestila grupa s kojom je Jurij doputovao u Izrael, bilo je i mnogo izraelskih mladića i djevojkaka. Svi su bili dobro raspoloženi, članovi obiju grupa brzo su se sprijateljili i međusobno dobro upoznali. Jurij je primjetio kako su svi ti mladi Izraelci vrlo otvoreni i izrazito samouvjereni. Razlikovali su se i izgledom od svojih europskih vršnjaka. To su sve bili vitki i tamni mladići i djevojke, uskog lica, tamne i kovrčave kose, malo povećeg nosa. *To su ti tipične Sabre* tumačila mu je Tamara koja mu je objašnjavala mnoge stvari koje je on sa zanimanjem zapažao, koje su ga iznenađivale i kojima se najčešće divio. Jurij je upijao sva ta nova saznanja i brzo učio. Na intenzivnom tečaju hebrejskog jezika Jurij je za nekoliko dana savladao pisanje i čitanje njemu neobičnih hebrejskih slova i već za tjedan dana toliko savladao jezik, da je sa svojim izraelskom prijateljima govorio tim jezikom.

Za razliku od svojih ranijih iskustava s djevojkama zapazio je da te lijepe Izraelke ne obraćaju na njega nikakvu posebnu pažnju. U ovom slučaju to mu se nije svidjelo. *Zašto jedna od ovih ne bi postala moja Šlomit*

gadola! sanjario je Jurij. *Ah, nemam ja sreću da se u mene zagleda neka zgodna djevojka. Mene salijeću Maša i njoj slične!*

Vesela i opuštena atmosfera u logoru prekinuta je samo jednom, kad se u ranim jutarnjim satima saznalo za još jedan teroristički napad u Tel Avivu. Opet se jedan palestinski samoubojica raznjeo pred vratima nekog disko kluba. Ubio je trojicu a ranio čak sedamnaest mladih Izraelaca. Među teško ranjenima bio je i brat jedne od djevojaka iz logora. Galit je odmah odjurila u bolnicu da posjeti brata i vratila se tek idući dan teško potresena. Njen brat Zev bio je teško ranjen u glavu, ako i preživi, rekla je samo kratko, vjerojatno će ostati teški invalid. Cijela se grupa okupila da raspravi kako da pomognu Galit. Svi su se složili da bi bilo najbolje ne spominjati tragični događaj i biti prema nesretnoj Galit vrlo obazriv. Jurij je to veče i dobar dio noći u kojoj je jedva malo spavao razmišljao o Galit i tim groznim tragedijama koje se događaju.

Za Galit, razmišljao je i prisjećao se Jurij, prava je sreća da je došla u logor, jer da je ostala kod kuće, možda bi zajedno s a Zevom stradala u disko klubu. Jurij je također saznao kako je Galit skoro ostala kod kuće jer mora do jeseni dobro naučiti matematiku s kojom ima problema u školi.

Razgovarati ću s njom sutra i pomoći joj u matematici. Možda će to pomoći da joj skrene misli o brigama za brata, u sebi je govorio Jurij!

Idućeg jutra Jurij se rano probudio i dok su ostali još spavali prošetao se po prostoru oko šatora. U usamljenom uglu ispod grma procvalog hibiskusa

sjedila je Galit prelistavala neku knjigu i bilježila nešto u bilježnicu. Bila je toliko zaokupljena svojim poslom da nije ni primjetila Jurija koji joj se iza leđa oprezno došuljao. Jurij je sa zanimanjem pratio njeno čitanje iz neke engleske knjige i njeno zapisivanje nekih čudnih znakova u bilježnicu. Dok je čitala, glava joj se pomicala s lijeva na desno, a kad je zapisivala, ruka i glava pomicale su joj se s desna na lijevo. To skladno pomicanje njenog pravilnog i lijepog lica i suncem opaljene vitke ruke toliko su zadivile Jurija, da je on kao očaran ostao nepomičan sve dok ga Galit nije opazila i pomalo uplašeno rekla.

Hej, Jurij, šalom, baš si me preplašio, nisam te ni primijetila. Vidi, kako je lijepo jutro a ja se tu bavim ovim glupostima, pokazala Galit na knjigu koju je čitala.

Zar ti to rješavaš matematičke zadatke, zaprepašteno primjeti Jurij, koji očaran njenom pojavom nije ni zapazio da je knjiga u njenoj ruci nekakva matematika. Kad je još primjetio da je engleska knjiga u njenoj ruci udžbenik, koji je napisao jedan Bronstein, njegov rođak koji je svojevremeno pobjegao u Ameriku i tamo postao slavni matematičar, Jurij se još više začudi nad samim sobom. Do sada je bio uvjeren da mu ništa ne može odvratiti pažnju od njegovog najvećeg životnog interesa – matematika, a sada mu je Galit sasvim pobrkala misli.

Da, nažalost. Umjesto da uživam u ovom lijepom jutru i ovako romantičnoj atmosferi i prisustvu tako simpatičnog momka, Galit je dotakla Jurijevu ruku dok je to govorila, *ja se mučim ovim prozaičnim glupostima. Baš se mučim, mučim..*

Ovaj iznennadni izljev simpatija toliko je ošamutio Jurija, da se skoro srušio. Sjeo je do Galit. Jedva se nekako pribrao i odglumio ravnodušnost prema njoj ali ne i njenim brigama.

Ako hoćeš, ja ti mogu pomoći. To uopće ne mora biti dosadno i glupo, ovisi samo o tome kako će ti to neko rastumačiti. matematika je prekrasna znanost, trebaš samo naći ispravan pristup...

Što meni vrijedi ispravan pristup kada moram riješiti stotine dosadnih zadataka. Eto to mi je zadao onaj naš stari profa. On koristi tako zastarjele metode, ne da nam da se služimo kompjuterima, on sam ništa o njima ne zna. Možeš si zamisliti na kakav nas on pristup tjera. To je sve strašno....

Galit, reče joj Jurij, ja ću ti to objasniti, kad jednom shvatiš suštinu, sve će ti bit razumljivo. Ovi zadaci su čista glupost, to ti uopće ne treba! No ne brini, ja ću ti napisati rješenja za manje od pola sada. Samo me najprije poslušaj.

Jurij je započeo svoja objašnjenja tako strasno i uvjerljivo, da je Galit sve slušala s velikom pažnjom i odjednom su nestale sve strahote i nerazumijevanje s kojima se mučila već više godina.

Jurij, ti si stvarno genijalac, pa ti si mi rastumačio u kratko vrijeme sve ono mi godinama bilo nejasno i strašna muka.

Toga dana Jurij i Galit imali su prilike ponovo biti zajedno. Galit je bila opet vesela, iz bolnice je saznala dobre vijesti o svom bratu. Zev se probudio iz kome i prognoze su bile znatno bolje. *Ima nade da će se oporaviti, snimke mozga pokazuju, da nisu nastupila*

trajna oštećenja. Nisam praznovjerna, ali danas mi se događaju samo čuda! A sutra će nam svima biti sigurno isto vrlo lijepo. Rano, još po mraku krećemo na izlet. Idemo na Masadu. Vidjet ćeš, Jurij, to je divno!

Još je bio potpuni mrak, kad se vesela grupa mladih Izraeleca i njihovih europskih prijatelja iskrcala iz autobusa podno Masade. Samo je nebo bilo toliko svjetlo da su se prema njemu ocrtavale konture Herodove utvrde. Svi ovi rani izletnici, kojima se pogled zaustavio na obrisima tih drvenih kamenih zidina, ostali su nakratko nijemi od strahopoštovanja-Masada, zadnje uporište Židova pred nadmoćnim rimskim legijama! Masada je pala, ali Masada nikada više ne će pasti. To je dakle ta Masada. *Kakav bi "Zamak" napisao Kafka, da je ovako nešto doživio*, čuo se glas nekoga od izletnika, koji se prvi pribrao.

Iako su svi bili upozoreni da krenu polako i idu odmjereno, jer će samo tako bez poteškoća svladati 300 metara visinske razlike, cijela se grupa u trku sjurila niz mali nasip ispod kojeg počinje Zmijski put, put k Masadi. Nakon toga grupa se i dalje brzo kretala uzbrdo ali se zbog uskog puta razvukla u dužu kolonu. Isovremeno na istoku je nebo postalo nešto svjetlije. Tamo, u daljini, preko Mrtvog mora, počeli su se nazirati obrisi jordanskih planina. Bila je to naznaka rađanja novoga dana.

Bit će ovo dan pun doživljaja, pomislio je Jurij dok je svojim dugim nogama brzo svladavao uzbrdicu. Kad je kolona bila negdje na polovici puta, već se toliko razdanilo, da je Jurij mogao razaznavati lica oko sebe. Postalo je i znatno toplije i Jurij je morao usporiti svoj

korak jer je počeo osjećati umor. Kako su ga pojedine manje skupine prestizale, Jurij odjednom začuje Galitin glas: *Jurij, možeš li? Da ti pomognem!* Galit ga uhvati za ruku i povuče nešto brže. Čuvši njen glas, osjetivši njen topli i snažni stisak ruke, Jurij trenutno zaboravi na umor. Put do vrha prošao mu je u trenu, prošao mu je prebrzo jer je poželio da ovako, držeći se za ruke on i Galit hodaju dugo, dugo.

Kad je grupa stigla na vrh, nebo na istoku bilo je već crveno, a iz doline nad Mrtvim morem dizali su se oblaci. *Dođi sa mnom na omu povišemu stijenu, tamo je najljepše u svitanje. Požuri, da je nas dvoje zauzmemo prije drugih* i Galit i Jurij trčeći požure do mjesta koje je ona pokazala. Crveni sunčani krug upravo se pojavio iznad obrisa brda kada su Jurij i Galit držeći se za ruke sjeli jedan do drugog, stisnivši se tako da su osjetili toplinu svojih tijela.

Pogledaj dolje, vidiš li sjenu ove stijene, rekla mu je Galit nakon kratkog vremena, kad je sunce već bilo toliko iznad planina, da je bacalo sjenu utvrde dolje u suprotnu dolinu. *Vidiš li kako ta sjena izgleda kao dvoje zagrljenih!*

To nije sjena stijene, to je naša sjena, reče Jurij i zagrlji Galit.

Shlomit Gadola, zaorio se veseli zbor glasova grupe djevojaka koje su ih promatrale.

Shira

Penjući se na prvi kat prema Klubu, Shiri se učini da je vidjela siluetu poznate osobe. Upravo je ulazio u prostor pred liftom i izgubila ga je iz vida. *To je netko poznat, ali tko* prebiralala je po sjećanju. *Tako dugo nisam bila ovdje, dvije godine već nisam dolazila u Zagreb, tko bi se sjećao svih tih faca. Ali to je ipak netko tko mi nešto znači. Ma tko je to sve te misli prolazile su Shiri u djeliću sekunde kroz glavu.*

Dilemu je prekinula ta ista silueta, koja se sada kretala u suprotnom smjeru. *Očito je i on mene zapazio, vraća se da vidi tko sam* prostruji Shiri kroz glavu.

Shira, pa to si ti! Djevojčica koja obeća da će se javiti, a onda ni traga ni glasa od tebe, čula je kako joj se obraća poznati glas, koji je podsjeća na nešto ugodno. Ali tko je to, još se nije mogla sjetiti. Prišao joj je, rukovao se i nagnuo svoje lice prema njenom u namjeri da je prijateljski poljubi ako ona prihvati tu ponudu ili da se povuče ako ona to odbije. Prihvatila je i osjetila njegov obrijani, bockavi obraz prislonjen o svoje glatko i od hladnoće svježije lice. Poljubio ju je srdačno, prijateljski u oba obraza. Osjetila je neko ugodno strujanje kroz cijelo tijelo. Ali tko je taj visoki mršavi, prosijedi i šarmantni muškarac još nije znala. *Zar me ne prepoznaješ* čula je njegove prijazne riječi. *A ja te najprije nisam ni vidio. Čuo sam samo neke korake koji se penju uz stube i činili su mi se poznati. Nisam mogao a da se ne vratim i pogledam tko je to. I gle, ugodnog li iznenađenja. Kad si stigla?*

Sad tek znam tko ste Vi, pa ti si Filip, izvini što se nisam odmah sjetila, tek sam stigla, sve nova lica, svi oni koje kao tebe nisam dugo vidjela.

Ako imaš malo vremena, možemo sjesti i popričati čula je kako joj Filip govori.

Vraćajući se te večeri kući u svoj mali stančić koji je koristila pri povremenim boravcima u Zagrebu, Shira je razmišljala o svojim postupcima. Što se to dogodilo s njom da se tako lako raspričala pred tim čovjekom kojega zapravo jedva pozna ? Sve svoje nevolje i dileme, koje je inače pažljivo čuvala u sebi, sada je tako lako iznijela pred Filipa. Ranije jedva da su se poznavali. Ta on bi joj po godinama mogao biti otac. Ni ona o njemu do danas nije gotovo ništa znala. Danas je i on njoj pričao o sebi. Valjda se zato i ona tako lako i bez straha povjerila.

Toliko toga se dogodilo u te dvije godine otkako je zadnji put bila ovdje. Bili su to oni magloviti i pospani dani sredinom studenog. Cijeli grad je djelovao nekako uspavano. Ljudi su se usporeno vukli od kuće na posao i natrag. Gledali su u maglovito nebo i tražili tračak sunca imalo nade da će konačno završiti ovi depresivni dani. I Shira je tih dana bila depresivna. Pobjegla je od buke i napornog tempa u američkom velegradu, htjela je u miru, daleko od svakodnevnih briga i jurnjava da razmisli o svojim brigama. Tada je već dvije godine bila u braku s Davidom. U početku sve je slutilo da će to biti uspješan brak. Dugo su se i dobro poznavali i bili su dobri prijatelji dok se konačno nisu zavoljeli. Brak je došao kao logična posljedica njihove dugotrajne veze. Svi, i prijatelji, rođaci, kolege

i kolegice veselili su se još jednom uspješnom i plodnom židovskom braku. Sva predviđanja davala su im uspješne karijere i sretan porodičan život. *Ljubav će možda i proći, ali prijateljstvo, to je važno*, govore su joj tetke. *Ljubav može i proći ali prijateljstvo ostaje. Tvoj će brak sigurno bit uspješan* uvjerali su je. Vjenčanje ipak nije obavljeno u sinagogi i po židovskom obredu. Njihov rabin odbio je to da učini jer David nije bio pravi Židov. Nije imao ni svoj Brit mila ni Bar micva po propisanom obredu te oni ne mogu dobiti Božji blagoslov. I kao da ih je taj rabin prokleo. Oboje su već od samog početka zajedničkog života bili zauzeti svojim poslom i gradnjom uspješne karijere. Na to ih je tjerala okolina i društvo u kojem su živjeli. David kao perspektivni mladi liječnik i Shira kao biolog često su bili na raznim konferencijama. "Publish or perish", to ih je obuzimalo više nego zajednički život. Pomalo su se udaljavali. Nakon dvije godine, nisu imali ni tu sreću da dobiju dijete. Oboje su to strasno željeli, ali taj najveći dar prirode ih je zaobišao. Nisu krivili jedan drugog zbog toga, ali gorčina zbog neuspjeha razarala je njihov brak. I sada, četiri godine nakon toliko obećavajućeg početka, Shira se našla sama, s jednim raspadnutim brakom iza sebe, bez ikoga bliskog, s perspektivama dobre karijere do koje joj više nije bilo ni stalo.

I sada se pojavio, iznenada, kao da je s neba pao, taj neobično simpatični Filip. *Srećom pa je toliko stariji od mene da između nas osim prijateljstva ništa ne može biti*, razmišljala je Shira povezujući svoja sjećanja s posljednjim utiscima. *Njegovo prijateljstvo će mi*

možda popuniti tu užasnu prazninu u kojoj sam se odjednom našla govorila je sama sebi.

Filip je, rastavši se od Shire, sjeo u svoju malu Toyotu, potjerao "svoju japansku kobilu" kako je od milja nazivao svoje vozilo i krenuo kući. Kiša je lila kao iz kabla. Brisači jedva da su mogli skloniti kapljice s vjetrobrana. Ceste su bilo mokre, pune velikih lokava vode koja nije otjecala s kolnika. Mislio je na Shiru i samo polusvjesno primijetio kako vozi u vrlo rizičnim uvjetima. Svi su vozači oko njega jurili, pa su i njega, a da toga nije bio ni svjestan, nagnali na jurnjavu. Automobili su prolazeći preko vodenih lokvi prskali po pješacima na pločniku, koji su se panično sklanjali. Filip primijeti kako je i on zapljusnuo grupu mladih ljudi koji su odskočili u stranu a zatim, činilo mu se, uputili mu bujicu psovki. Zbunjen svojim mislima na Shiru i ovim incidentom s pješacima, gotovo se zabio u vozilo ispred sebe. *Šta ja to radim, gdje mi je glava* promrsio je sebi u bradu. *Još ću stradati kao da sam neki pijani mladac. Eto šta nastane od trezvenog starca kada mu misli pomuti jedna mlada cura.* Ima li nešto neobično, privlačno i blisko između mene i nje? Razmišljao je dalje dok je parkirao i uputio se prema svom stanu. Još kad ju je prvi put vidio pred dvije godine, bilo je to na putovanju u Prag, sjetio se, učinila mu se simpatičnom, zgodnom. Kakva prilika za mog sina Marka, pomislio je tada. Marko, šteta da je ostao jedinac, možda, da je Filip imao još koje dijete, i ostali bi bili uspješni kao Marko. Možda bi bili još i bolji. Marko je kao jedinac uvijek bio preosjetljiv, tek se sada kao odrastao i oženjen čovjek donekle "sredio". Ali u

Filipovom prvom braku, koji je bio pun problema, materijalnih neprilika i nesređenih odnosa, nije ni bilo prave mogućnosti za više djece. To je Filipa uvijek tištalo kao najveći životni promašaj. Samo jedan potomak, jedan kao ni jedan, šta li je to. Bar da sam izrodio petero djece. No njegov prvi brak se rano raspao, Marko je tek bio srednjoškolac. Njegov drugi brak sa Jasminom ostao je bez zajedničke djece. Ni on ni Jasmina, koja je imala dvije kćeri iz svog prvog braka, nisu to previše ni željeli. A sada, kad se raspao i njegov drugi brak, ostao je sam. Ali tek tada je otkrio, da mu položaj vuka samotnjaka sasvim dobro pristaje. Bio je zadovoljan što nikome ne mora polagati račune o svojim postupcima i svojim kretanjima. Posao mu je išao od ruke, materijalno je bio zbrinut, a samoću, koje se nekada, dok je bio mlad prilično pribojavao, osjećao je kao blagoslov a ne kao kaznu. Da li bi se vezao za osobu kao što je Shira? Kad bi me ona htjela, možda i bih. Pa s njim bi mogao imati još i potomke, prostruji mu kroz glavu. Koje li glupe misli, razljutio se sam na sebe!

Shira se nadala da će joj se Filip uskoro javiti i bila je razočarana kada ni nakon nekoliko dana nije bilo ni glasa od njega. Da ga ona sama nazove, činilo joj se neumjesnim. Šta da mu kaže: kako neprekidno misli o njemu i ugodnom osjećaju kada je s njim u društvu. Mogao bi joj se prijateljski nasmijati i odgovoriti kako bi mu ona mogla kći. *Možda je bolje ovako tješila je samu sebe, tko zna u kakve bi me avanture uvuklo to da se sada počnemo sastajati .*

Koji dan nakon toga, Shira se bezbrižno i pomalo s dosadom šetala po prepunim ulicama grada. Proljetni dan, nakon dugotrajne kiše, konačno je osvanuo svjež i bistar. Nebo je bilo blistavo plavo, tek prolistol drveće djelovalo je nježno i čisto. Grad je unatoč vrevi vozila i ljudi djelovao čisto i oprano. Na licima ljudi, od kojih su se jedni užurbano kretali dok su se drugi besposleno vukli i razgledali izloge, odražavao se optimizam i zadovoljstvo. *Prekrasan dan, dan u kojem bi mi se moglo dogoditi nešto lijepo* razmišljala je Shira. Hodajući tako, u nekom trenutku imala je osjećaj da je prati nečiji pogled. Nije se osvrnula, ali je začula njoj poznat i drag glas. Bio je Filipov.

Shira, baš sam sretan da sam te susreo, njegove oči sjajile su se nekom neobičnom radošću. Barem se Shiri tako činilo.

O Filipe, kako si ? Mora da si jako zaposlen, Čime se baviš. Vidim da si u žurbi. Sigurno imaš mnogo posla?

Hej, zar tako djelujem ? Mora da ti izgledam umoran i neraspoložen. Da, imao sam nekih poslovnih nepritika. Neobično, to se odmah vidi na meni. A ti, kako da to odmah primjećuješ! No zato ti sva blistaš i sjajiš, kao ovaj prekrasni proljetni dan. Dođi, ako imaš vremena, sjednimo ovdje i popijmo kavu.

Sjeli su za stol i u suncem obasjanoj ulici opustili se i čavrljali, dok se oko njih odvijao užurbani gradski metež. Mnogi prolaznici bili su Filipovi poznanici, pozdravljali ga i razmijeni koju riječ s njim. Shira zaključila da je Filip sigurno vrlo poznata osoba s mnogo prijatelja i prijateljica.

Filipe, pa tebe gotovo svatko pozna. Kako si stekao toliki krug prijatelja ?

Ja sam ti već dugo u ovom gradu, radio sam na raznim poslovima, uglavnom poznam mnoge. Ali, pravo da ti kažem, prijatelja gotovo i nemam. Da mi se sada, recimo, dogodi neka nevolja, bolest, udes, ja naprosto ne znam da li bi našao nekoga kome bih se obratio za pomoć.

Pa, znaš, slično i je i samnom, tamo u Americi. Ali tamo je to normalno. Svi trčimo za svojim poslom i novcem. Nemamo vremena za druženje. Ali ovdje, barem koliko se ja sjećam, bilo je uvijek drugačije.

Da, rekao je Filip, ovdje se sada ljudi mnogo druže, dosta besposličare, ali i uživaju u životu. Mene je nekako zadnjih godina to sve zaobišlo. Baš sam jutros mislio kako mi je svega toga dosta, kako zapravo želim da se opustim i isto tako besposlen lutam gradom kao većina ovih. Prije no što sam te ugledao, baš sam planirao da sjednem u auto i odvezem se nekamo. Hej, znaš šta, pođi samnom, odvezimo se do Samobora!.

Shira ga u čudu ali sa zadovoljstvom pogleda. Ne, nažalost, ne mogu danas, imam dogovor za poslije podne slagala je Shira, da ne ostavi utisak kako odmah lako pristaje na svaku ponudu.

Šteta, danas je krasan dan, tko zna kako će biti sutra. Znaš šta, ako sutra opet bude vedro, nazvat ću te, pa ako si slobodna mogli bi.... A sada moram ići. Doviđenja.

Filip se naglo i neočekivano digao i otišao. Shira je nepomično gledala za njim kako je nestajao u mnoštvu. Sigurno se neće javiti, tužno je pomislila.

Shira se cijelu noć prevrtala i nemirno spavala. *Bar da sutra osvane kišovit dan. Tada bih bar znala da Filip nema namjeru da me nazove.* Probudila se rano, upravo je sunce svanulo. Bio je bistar i vedar dan. Neispavana i zlovoljna, Shira samo pomisli kako ni ne bi mogla ići na izlet ovako neispavana, jer bi je cijeli dan boljela glava. No pri tome je ponovo čvrsto zaspala i spavala još nekih tri sata. Da li ju je probudio telefon, ili je telefon zazvonio tek što se probudila, nije znala. Tek, osjećala se ispravno i dobro. Nesvjesno je podigla slušalicu *Molim...* Tek kada je začula prve riječi s onu stranu žice, sjetila se da cijelu noć, osim ujutro, nije spavala misleći na telefonski poziv.

Onda ?, bio je to Filipov glas, *dan je opet prekrasan, ja svakako idem van grada, moram se opustiti, hoćeš li samnom ?*

Ah, Filipe, pa to si ti, ja sam se tek probudila. Sasvim sam zaboravila na naš dogovor slagala je. Nisam još ni stigla pogledati van, da vidim kakav je dan. Još spavam, izvini.

Ništa, začula je odrešit ton, *onda...*

Ma ne, ne, gotovo panično i otkrivajući ono što je htjela zatajiti, prekinula ga je Shira. *Ali treba mi vremena, da se spremim. Možeš li se toliko žrtvovati za mene, i doći tek za jedan sat.*

Krasno, dolazim...

.....
Što mi se sve dogodilo u posljednja 24 sata, razmišljala je Shira kada se iduće jutro umorna i potpuno zbrkanih utisaka pokušala ustati. Nije znala da li je zadovoljna i sretna s onim što se dogodilo, ili je

zbog svega toga uznemirena. Dok je još gola, samo omotana prekrivačem sjedila na krevetu, a njena se crna i kovrčava kosa rasula po bjelini posteljine, počelo joj se u glavi odmatati klupko sjećanja na protekli dan.

Počelo je s nestrpljivim čekanjem kada se u zakazano vrijeme Filip nije pojavio. Došao je s petnaest minuta zakašnjenja, nemarno se ispričao i kao razlog zakašnjenja naveo već toliko puta izrečen razlog: gužva u prometu! Djelovao je veselo i opušteno, za njega taj susret i odlazak nije očito ništa značio, tek obično ispunjavanje jednog od mnogih obećanja. A ona je sva drhtala i pokušala u njegovom ponašanju, izgledu i glasu dokučiti šta to on zapravo smjera. Vodi li to on nju kao što bi poveo svoju kćer, djevojčicu, da se malo razvesele? Može li tu biti nešto drugo osim običnog prijateljstva i malo zabave. A zapravo, zašto bi njoj trebalo biti stalo do bilo čega drugoga. Ta ima toliko muškaraca njene dobi, koji bi s njom rado pošli na izlet a onda i proveli s njom i večer a možda i noć. Šta će joj baš on.

Filip je bio toliko prirodan, opušten i veseo, kako može biti samo čovjek njegovih, poodmaklih godina. On iza sebe ima već tolike doživljaje i iskustva, da mu ništa nije "prvi put", ništa ga ne izbacuje iz ravnoteže, ništa nije toliko neobično, da bi on osjetio napetost. Svaka prilika u kojoj se nađe, već mu je poznata i zato je tako prirodan. Sve je to Shira dobro procijenila dok je njegov mir prelazio i na nju. I umjesto napetosti i nelagodnosti "što će biti, da li će biti, ili bolje da ne bude" ona se isto počela osjećati ugodno i opušteno.

Iako je za Shirine američke navike Filipova Toyota bilo premalo i neudobno vozilo, vožnja s Filipom bila je pravo, već dugo nedoživljeno zadovoljstvo. On joj je pokazivao krajolik, skretao pažnju na značajne predmete. *Vidiš ono strmo brdo, lijevo, Okić, stari grad. Poznate su trešnje oko njega. U lipnju, kad dozrijevaju, redovito smo mi, izglednjela studentarija, odlazili da se tamo najedemo. Događalo se, da je cijelim putem natrag, ponetko zastao da bi se pokakio. Naša crijeva nisu bila naviknuta tada na takva opterećenja. Naravno da je sve to prolazilo uz vesela zadirkivanja. U ovom kraju uvijek je veselo. Ta 'Samoborci piju vino z lonci'... Nadam se da ćeš i ti biti zadovoljna današnjim danom. Već jesam odgovorila je tada Shira, a sada kada se sve to dogodilo, da li je prezadovoljna ili očajna?*

Kako je veseli razgovor skrenuo na judaizam, valjda preko košer prehrane, pokušavala se prisjetiti. *Voliš li ti svinjsku koljenicu, buncek se to zove u lokalnom govoru. To je ovdje specijalitet. No, ne ti se valjda držiš košer hrane...*

Šećući se šumovitim proplancima govorili su o judaizmu i svom židovskom identitetu. Ne, ona se ne drži strogo košer hrane. Ali svinjetinu ne jede ako bar postoji neki drugi izbor. *Košer ishrana, zar nije glupo da smiješ jesti samo onu piletinu koju je šlohet zaklao na 'bezbolan' način pomalo ironično kazivao je Filip. Ali, suprotstavljala se Shira osnovna ideja kao i kod mnogih ideologija je logična. Da, religija je isto samo jedna od ideologija. Čak i komunizam u svojoj osnovnoj zamisli je prihvatljiv. Zar nijeispravna ideja*

da se zabrani "eksploatacija čovjeka po čovjeku", da se onemogući pretjerano bogaćenje i krajnje siromaštvo. No kada se u provedbi to izrodi u gulage i Goli otok, naravno da to više nije prihvatljivo. Tako je to i s kašrutom. Ideja o ubijanju životinja iz zadovoljstva i bez nužne potrebe je razumljiva. Ta moramo imati poštovanja prema životu. Ali da smiješ jesti samo kašrut zaklano meso, baš pretjerano...

Bi li mene u Americi uopće smatrali Židovom kad ja čak ponekad jedem i svinjetinu? Ne baš mnogo, ali kulena, pršuta, šunke, toga se ne bih odrekao. Filip je veselo pripovijedao, čas bi je očinski zagrlio, čas uhvatio za ruku kao malu djevojčicu i rekao Pazi, ovdje bi mogla pasti!

Teško da ćeš mi vjerovati, sjećala se Shira kako mu je govorila, da se ja bolje osjećam kao židovska žena ovdje nego u Americi. Tamo me Goji ne primaju, njima ne pripadam, ne primaju baš ni Židovi, jer sam nedovoljno "košer". Ovdje sam za Židove konzervativna američka židovska žena, a za Goje sam jednostavno Amerikanka.

A u Izraelu ? Bi li tamo voljela živjeti? Kad bi se udala za Izraelca i s njim izrodila, mnogo djece, to bi sve bili tipični Sabre. Pa i ti izgledaš kao Izraelka!

Ah kad bi tamo bilo sigurnije, kad ne bi bilo stalno rata. Ali radati djecu da ih Arapi ubijanju, nije baš ono za što nas je Bog predodredio.

Proveli su krasan dan, obišli lokalne restorančice i kavane, degustirali lokalne specijalitete. Kakve su samo "kremšnite" u kavani Livadić! Navečer su se već vratili. Kad ju je Filip na rastanku pokušao očinski poljubiti,

Shira se odmakla, i potpuno neočekivano iz nje je izletjelo: *Zašto ne bi došao malo gore k meni, na kavu?*

Što se to u njemu odjednom prelomilo, da ju je iznanada zagrljao počeo ljubiti i odvuкао je u krevet. Da li ga je ohrabrila time, što se uopće nije odupirala?

Bio je nježan i pažljiv, ali ipak dovoljno muževan i odlučan, da je odmah osjetila zadovoljstvo u njegovom zagrljaju. Milovao ju je po kosi, očima, grudima i bokovima, prelazio usnama po njenoj koži koja se ježila od užitka. S lakoćom je prodro u nju jer je ona bila sva spremna da ga dočeka. Još dok je nije u potpunosti obljubio, osjetila je nešto prelijepo, neki ogroman zanos, kakav nikada do tada ni u čijem zagrljaju nije doživjela. *Osjećam se, kao Bet Sheva u Davidovom zagrljaju*, pomislila je tada. A tek kada je on došao do svog vrhunca i napunio njenu unutrašnjost svojim plodonosnim sokom, i ona je osjetila vrhunac svog užitka. Osjetila je da je to ono, što je cijeli život očekivala, ali nikada tako nešto nije dočekala. Osjetila je da to mora biti plodonosni trenutak. To mora biti događaj nakon kojeg će u njoj početi rasti njeno dijete, tijelo njenog tijela, njeno potomstvo. Ako se to sada nije dogodilo, onda se to ne može nikad nikome dogoditi!

Je li to bio san ili istina ? Shira je otvorila oči pogledala oko sebe. Ima li na njenom krevetu nekih tragova ljubavi ? Nema ni Filipa. Ipak je to samo sanjala. Utom ugleda presavijeni papirić na stolu. Njoj nepoznatim rukopisom bilo je napisano: *Krasan dan, još ljepša noć. Žurim. Izvini ako sam povrijedio moju malu djevojčicu. Zvat ću te. Filip.*

Filip i Shira bili su zajedno još nekoliko puta prije njenog povratka u Ameriku. Ali zanos one prve zajedničke noći nije se više ponovio. Povjerala mu je, kako je obuhvatilo neko čudno vjerovanje, da je tada zanjela. *To je gotovo nevjerovatno, no nikad se ne zna Njegova volja. I šta ćemo onda* pitao ju je zabrinuto. *Ja bih tvom djetetu izgledao kao djed, a ne kao otac.*

Ako se to dogodilo, ja ću biti presretna. Ti ništa ne brini. Ne ću ugroziti tvoj mir, slobodu, pa ni imetak. Ako ovdje nešto naraste pokazalaje na svoj vitki struk, bit će mi to najljepši poklon. Lijep i zbog toga što je od tebe.

Rastanak na aerodromu bio je nježan. Kao da je otac ispratio svoju malu djevojčicu. *Čuvaj se*, bile su zadnje njegove riječi koje je čula. *Ništa ti ne brini* odgovorila je.

Njena prva poruka je glasila: *Nosim tvoje dijete. Sve prolazi kako treba. Ne trebaš ništa brinuti ni poduzimati. Mnogi mi pomažu. Rabin je naročito pažljiv i pun razumjevanja. Svi se vesele još jednom Abrahamovom potomku.*

Iduća poruka je glasila: *Znam da će biti dječak. Ako se slažeš dobit će ime Joshua*

Točno za Hanuku stigla je poruka: *Rodio se Joshua. Sve je u redu.*

Sedam dana kasnije stigla je poruka. *Rabin, moj prijatelj, koji je obrezao malog Joshuu bio je jako pažljiv i dobar prema meni. Ponudio mi je brak s tim da Joshua odraste u uvjerenju da mu je on i biološki otac. Učinit ću to samo ako se ti slažeš. Ne ću te*

odvojiti od Joshue. Kad poraste, moći ćeš i ti uživati u njemu. Reći ćemo mu da si mu ti djed.

Djed Filip je sugasan bio je njegov odgovor.

Sonja k'o salivena

Kad sam još bio apsolvent na pravu, a moj se studij odužio na skoro deset godina, zaposlio sam se kao novinar u lokalnim novinama. Urednik me zadužio da pišem u sudbinama malih ljudi, tipičnih za naš grad. K meni su dolazili mnogi poznati mi i nepoznati muškarci i žene. Dolazili su s različitim pričama, uvijek uvjereni da je njihova priča vrlo zanimljiva i vrijedna objavljivanja. Tako mi je došao i moj školski i športski drug Eli, no jedino neobično u njegovoj priči bilo je to, što je to bila ljubavna priča. Elia smo, naime, svi smatrali šeptrljom što se tiče žena. Baš zbog toga sam i zapamtio njegovu priču koju tada nisam ni objavio. Tek kasniji razvoj događaja uvjerio me je, da je priča ipak bila neobična.

Eli i ja smo se još kao srednjoškolci bavili atletikom i to trčanjem. On je bio sprinter a ja srednje-prugaš. Nismo postigli nikakve zapažene podvige, ali bilo je zabavno. Naravno, pratili smo i atletske događaja širom svijeta. U to vrijeme bila je u usponu i na početku svoje kasnije blistave karijere Irkinja Sonya O' Saliwan. Mi smo je u šali prozvali Sonja k'o salivena.

No još jedna Sonja dobila je nadimak "k'o salivena". Bila je Sonja Hiršler, koju smo Eli i ja poznavali još kao djevojčicu iz Židovske općine. Tada je bila neugledna, bljedunjava plavuša. Ni povučeni i plašljivi Eli, ni ja, koji sam mu bio prava suprotnost i stalno jurio za nekoliko djevojaka odjednom, nismo u to vrijeme obraćali na Sonju nikakvu pažnju. Ali kad smo

bili pred kraj srednje škole, Sonji je moglo tada biti oko 15 godina, Eli mi je jednom rekao:

Ej, ti veliki zavodniče, zar ne primjećuješ kako se Sonja proljepšala. Nije više ružno pače, prava Sonja k'o salivena.

Nisam se tada baš složio s Elijem. No o ukusima, pogotovo kad se žena tiče, ne treba raspravljati. Ubrzo sam uvidio da sam pogriješio. Ta šeprtlja Eli, koliko god nije znao prići djevojkama, ipak je dobro zapažao njihovu ljepotu. Zato se i zaljubio u Sonju, još tko zna kada. To mi je priznao tek sada kada je došao da mi ispriča svoju priču. A ona se, naravno odnosila na Sonju k'o salivenu.

Naše godine studija su brzo prolazile, Eli je bio vrijedan i savjestan i za šest godina završio medicinu, Sonja je u međuvremenu postala pravница i udala se za jednog meni nepoznatog našeg kolegu, a ja sam još uvijek prtljao sa svojim studijem prava i bavio se novinarstvom. Sonju dugo nisam vidio, ali sam povjerovao tome što mi je Eli govorio.

Sonja, pa ona je izrasla u pravu ljepoticu....

Pretjeruješ, Eli. Zaljubljen si u nju još otkako ste oboje bili u pelenama.

Kažem ti, prekrasna je. Imam sreću, da je viđam skoro svaki dan, baš sam o tome htio da ti ispričam svoju priču

Hej, pa mi smo ozbiljne novine, objavljujemo stvari iz stvarnog života ljudi, ne erotske priče za pubertetlije, pokušao sam obeshrabriti Elija.

No on se zanio i počeo s pričom koja je glasila, čini mi se ovako:

Znaš da sam se zaposlio u bolnici. Dobro mi je na poslu, ne mogu se potužiti. Dobio sam specijalizaciju iz neurologije, to mi se uvijek sviđalo, imam prilike da mnogo naučim i da napredujem. Radim i na medicinskom fakultetu, zgrada fakulteta je u sklopu bolnice. Držim vježbe studentima. Sve je to dosta dobro, ali najbolje, kao što sam ti rekao, je to što gotovo svaki dan viđam Sonju k'o salivenu. Ona ti je, znaš, tajnica na fakultetu.

Čuj ti mangupe pokušao sam prekinuti Elija, Sonja je udata žena, ne petljaj se u tako što. Zar si ti, šepRTLjo jedna, umišljaš da si kralj David a ona Bat Ševa.

No Eli se nije dao omesti. Nastavljao je sa svojom pričom.

Sonja ima prekrasnu radu sobu, tamo sve blista. A ona, ona je najljepši ukras u toj prostoriji. Sve oko nje i na njoj odiše profinjenim skladom i ljepotom. Ona sama, zadržala je svoje nježne, ženstvene obline. Ništa se nije raširila kao mnoge naše vršnjakinje. Sjećaš li se njenog osmjeha. Sada je još ljepši. Njen izraz lica uvijek pokazuje smirenost, rekao bih i dobrotu. Na njoj je sve skladno a ništa nije napadno ni pretjerano izazovno. Možda si umišljam, no iako znam da je prema svima ljubazna, mislim da je prema meni posebno pažljiva. Da li me to veseli? Dakako. Koga ne bi radovala pažnja lijepe žene! Da li me to uzbuđuje? Čekaj kraj priče pa ćeš čuti!

Dakle, ja ti skoro svakog dana prolazim hodnikom pored njene sobe. Ako imam barem malo vremena, kucnem joj na vrata i uđem. Moram ti priznati, da sam svaki puta razočaran kada su ta vrata zaključana i nje

nema. A razočaran sam kada uđem i ustanovim da nije sama. Volim s njom popričati nasamo. Ma ne, nisu to neki intimni razgovori, što nitko ne bi trebao čuti. Ali razgovor u dvoje ipak ti daje neku nijansu privatnosti. Ne, ne, ne daje mi ona nikakve nade da bi se naš odnos mogao razviti u nešto više. Ta ona je sretno udata žena. Ja ne bi ni htio da joj pravim neke probleme. Nisam ja kralj David koji bi poslao Uriaha u smrt da bi se domogao njegove žene

Ti si, Eli, uvijek bio šeprtlja što se žena tiče. Šta prtljaš tu gdje nemaš šanse. Ima ih toliko drugih. Ta ovaj svijet je pun osamljenih djevojaka i žena koje vape za srodnom muškom dušom, i prikladnim tijelom. Koliko si do sada imao ozbiljnih veza? Ni jednu! To ti nije potrebno? Važnije ti je čavrljati i popiti kavicu sa Sonjom k'o salivenom?!

Da baš je tako! To mi je jako važno. Blizina Sonje za mene je nadahnuće. Susret s njom mi uljepšava dan. Ujutro se unaprijed veselim danu u kojem ću je susresti. To ti ne shvaćaš, je li? Ti misliš, da ženu treba povaliti, a ako za to nema mnogo izgleda, onda ne treba s njom tratiti vrijeme. Ne znam kakva su tvoja iskustva, ali ja sam siguran da dvoje ljudi može doživjeti mnoge lijepe trenutke i bez ikakvog tjelesnog dodira. Ipak...

Šta ipak? nisam mogao odoliti da ne izazovem Elija. Ipak si povalio Sonju k'o salivenu. Priznaj!

Da, pa to sam ti došao ispričati. Evo kako se to dogodilo. Bio sam dežuran u bolnici i imao sam težak dan. Rano sam otišao u svoju sobu da malo odspavam. Baš me uhvatio prvi san, kad sam na hodniku začuo

poznate korake, Sonjine odlučne ali ženstvene i elegantne korake.

'Sonja, otkud ti ovdje u ovo doba' upitao sam je stojeći na vratima sobe.

'Imala sam jako mnogo posla, od jutra sam ovdje. A sad je i glavni ulaz u zgradu zatvoren pa izlazim na sporedna vrata'. Primjetio sam da mi se primakla neobično blizu. Osjetio sam njen dah na svojim obrazima.

'Dođi', rekao sam joj blago i krenuo u sobu, a ona je pošla za mnom. Stajali smo jedan nasuprot drugog samo koju sekundu. Zatim sam je zagrlio i počeo je ljubiti. Odvratila mi je strasnim poljupcima. Nikada nisam iskusio takvu strast kroz poljupce. Sonja i njeno divno tijelo pripilo uz mene. A ja sam je tako čvrsto grlio i pritismuo uza se, kao da želim da se stopi sa mnom, da postane dio mene. Između naših tijela bila je još naša odjeća, nisam htio ni pomisliti šta će biti, ako je počnem skidati.

Koliko je to potrajalo, dok nismo počeli da se skidamo, stvarno ne znam. Činilo mi se da sam proživio cijeli jedan život. Kad sam počeo da je svlačim, nije se odupirala. Ona je počela da sa mene skida moju odjeću. Sve veći i veći dijelovi naših golih tijela osjetili su međusobni dodir, toplinu grudi i svežinu bedara. I onda smo opet tko zna koliko dugo stajali tako pripijeni jedno uz drugo i milovali se. Osjetili smo kako naše uzbuđenje raste i kako smo u tome potpuno usklađeni.

Tek tada smo otišli do kreveta, još se dugo milovali dok se konačno nismo u potpunosti sjedinili. Upravo smo tada osjetili, kako smo potpuno povezani koliko to

uopće dvoje ljudi može biti. Kroz tu povezanost dosegli smo zajedno i najveće blaženstvo, istovremeno nam se iz grla oteo krik potpunog zadovoljstva.

Od tog krika sam se probudio. Ležao sam poluobučen na krevetu dežurnog liječnika. Gaće su mi bile potpuno mokre! završio je Eli svoju priču.

.....

Od tada je prošlo mnogo godina. Odavno se ne bavim novinarstvom, već advokaturom. Posao mi dobro ide. Bavim se porodičnim pravom, klijenti uglavnom dolaze zbog nasljeđa ili brakorazvodnih parnica. A njih u današnje vrijeme, nažalost, ima jako mnogo. Orijentirao sam se na bogatiju klijentelu, većinom Židove. U mojoj kancelariji uvijek potihlo svira poneka izraelska ili jidiš pjesma. Radim na razmjerno malo slučajeva, uglavnom biram ono što me posebno zanima i gdje znam da ću moći dobro zaraditi. Moji klijenti već znaju da ne mogu doći u moju kancelariju nenajavljeni i bez preporuke.

Baš me zbog toga jednog dana iznenadio posjet jedne markantne dame. Procijenio sam da bi mogla biti mojih godina. Već po garderobi i nakitu činilo mi se da je strankinja. Kada je progovorila, promijenio sam mišljenje jer je govorila naš jezik bez ikakvog stranog naglaska.

Izvinite gospodine što sam Vam ovako banula, nisam ni stigla da Vam se najavam, ali vjerujem kada čujete moj slučaj da me nećete odbiti. Uostalom mi se poznajemo još iz mladosti a Vi i .....

Sonja k'o salivena izletilo mi je iz usta tako naglo, da sam se i sam zaprepastio svojih riječi. U markatnoj

dami prepoznao sam je najprije po glasu a onda i po pokretu. U licu se dosta promijenila i poborala, ali stas joj je još uvijek bio prekrasan. Kao saliven.

Da ja sam Sonja, Sonja Hiršler, djevojačko prezime Hiršler, ali za nadimak koji ste spomenuli, (šta ste ono rekli ?), nikad nisam čula.

Ah, tako smo Vas mi, obožavatelji Vaše ljepote, zvali u mladosti, davno je to bilo.....

Da, davno. A tek za mene, koja sam zadnjih 30 godina bila daleko... Ja i muž otišli smo, znate, u Izrael, zapravo tamo smo se našli i oženili, meni je to bio drugi brak. Tek u ovom sam braku imala djecu. Nažalost, prvi je sin umro odmah nakon poroda, drugi Šlomo, Samuel vrlo je uspješan. Ja sam sada udovica već...

Sonja je zašmrkala i po njenom još uvijek lijepom licu poteklo je nekoliko debelih suza. Pažljivo ih je brisala finom maramicim pazeći pri tome da ne razmaže šminku.

Žao mi je zbog Vašeg gubitka Sonja, moje saučešće, rekao sam to tek reda radi, misleći o tome kakav je to bio sretnik koji je imao Sonju za ženu tolike godine. Sigurno neki bogati američki Židov. Sonja me gledala kao da mi čita misli i na usnama joj je zatitrao osmijeh.

Stvarno mi je žao nastavio sam tek da nešto kažem, no tko god da je on bio, meni nepoznat, bio je veliki sretnik, s Vama, mislim..

Poznavali ste ga vi jako dobro, pa on Vam je bio dobar prijatelj i školski drug. Moj drugi muž bio je Eli!

S mog glazbenog uređaja upravo se čula pjesma *David, David meleh Israel.*

Treća dob Helene Rubinstein

Gospodin i gospođa Rubinstein bili su izuzetak među tolikim Židovima stradalnicima. Nisu se ni makli iz grada, a oboje su ostali živi. I ne samo to. I njihova prva kćer Helena, rođena još prije rata na ovim prostorima, također je preživjela a u ratu im se rodila još jedna kćer. Neposredno nakon rata rodila im se i treća kćer. Gospođa Rubinstein govorila je, kako se svaka od njene tri kćeri rodila u drugoj državi, ali su se sve tri rodile u istom krevetu i istoj sobi.

Tajna njihovog preživljavanja holokausta nije bila samo u tome, što je mladi bračni par još prije rođenja prvog djeteta prešao na katoličku vjeru i što su i svoju djecu predali i krilo svete majke crkve, već i zbog toga, što je gospodin Rubinstein bio izrazito potreban stručnjak, bez čijih usluga bi nacistička vojska teško gradila i obnavljala ceste, mostove i druge komunikacije koje su partizanske jedinice uporno rušile. Kao neophodnom građevinskom stručnjaku, gospodinu inženjeru Rubinsteinu su čak i ustaše progledale kroz prste njegovo židovsko porijeklo. Ni poraz nacista i dolazak nove vlasti nije ugrozio opstanak Rubinsteinovih, jer su stručne vrijednosti inženjera Rubinsteina cijenili i komunisti i nisu mu, kao mnogima drugima, zamjeravali tobožnju suradnju s okupatorom. Baš kada se peteročlanoj obitelji Rubinstein činilo, da će napokon moći mirno živjeti, dogodila se tragedija. Gospodin Rubinstein se nalglo razbolio. Liječnik je mogao samo ustanoviti iscrpljenost organizma zbog pretjeranih napora u godinama rata. Nastupile su dalje

komplikacije, i gospodin Rubinstein je umro niti mjesec dana nakon rođenja najmlađe kćeri.

Heleni je tada bilo tek pet godina. Oca je jedva upamtila. Njena majka morala je teško i požrtvovno raditi, da bi na noge podigla tri djevojčice. Morala je prema njima biti stroža nego što bi i sama htjela, kako bi bila sigurna, da će ih izvesti na pravi životni put.

Helena je vrlo rano počela pokazivati smisao za glazbu. Kao da se kroz čarobno prezime Rubinstein provlačio neki neobični gen glazbene nadarenosti, iako gospođa Rubintein nije imala nikakvih saznanja o tome da li možda njen suprug bio u bilo kakvom srodstvu sa svojim slavnim glazbenim prezimenjacima, pijanistom Arthurom ili kompozitorom Antonom.

Krenuvši rano u glazbenu školu, Helena ne samo da je zavoljela glazbu i sviranje, već su joj mnogi proricali baš na tom području sjajnu budućnost. Helena se opredijelila za klavir, instrument, koji je upoznala u ranom djetinjstvu. Crni glasovir s bijelim tipkama, koji je kao porodično naslijeđe stajao u dnevnoj sobi više kao dio pokućstva i polica za odlaganje starih novina, tek je s otkrićem Helenine nadarenosti dobio stvarnu upotrebnu vrijednost.

Za razliku od ostale djece iz glazbene škole, koju su roditelji tjerali da sviraju, Heleni je bio užitak da svira i vježba. Crni glasovir bio je njen najbolji i gotovo jedini prijatelj. Kako je odrastala, sve je više postajala povučena i slabo se družila s vršnjakinjama ili vršnjacima. Kada se na tržištu pojavila kozmetika "Helena Rubinstein", vršnjaci s njom zbijali šale. Zato je i dobila nadimak "Šminka", što joj nije bilo po volji,

jer je bila upravo suprotnost vještačkoj ljepoti; bila je prirodna skromna i lijepa i bez ikakve šminke. No ovakve sitne nepodopštine samo su je još više učinile povučenom i privrženom svojoj glazbi. Svo pomanjkanje dobrih prijateljica nadoknađivala svojom prisnom vezom s crnim tronožnim instrumentom, u čije tajne je sve više prodirala. Iako nije zanemirivala ni ostale obaveze u redovnoj školi, pa je unatoč potpunoj predanosti glazbi i tamo bila solidan đak, nije ni pomišljala da bi joj budući život i posao bio nešto bez glasovira.

Iako je njena majka u početku bila ponosna na talent svoje najstarije kćeri, nju je kao razumnu i životno iskusnu osobu sve više zabrinjavala činjenica da će njena kćer izabrati zvanje koje je, kako je ona mislila, krajnje nesigurno i donosi malu zaradu. *Lijepo je to što ti voliš glazbu i sviranje ti tako lako ide, ali od toga se, kćeri moja, ne može živjeti. Ja ne ću još jako dugo moći uzdržavati i školovati sve vas. Ta vas ste tri. Ti si najstarija i možda ćeš se rano morati osamostaliti. Moraš shvatiti, da se od glazbe ne može živjeti a ni život glazbenika nije niti uredan niti lagan. Bolje će ti biti da razmišljaš o nekom ozbiljnijem studiju.*

Helena je naravno bila zaprepaštena takvim majčinih stavom. Takav stav da postoji u jednoj židovskoj porodici ? Ono malo što je Helena znala o židovskoj tradiciji i odnosima u porodici, znala je da se baš u toj sredini najviše cijeni talent svakog pojedinca, podupire napredovanje i stvaraju uvjeti za uspjeh. To je i glavni razlog zašto su Židovi dali tolike uspješne glazbenike, znanstvenike, umjetnike. Njena majka uopće nije bila

takva. Mora da nešto nije sasvim košer s njenim židovskim porijeklom, razmišljala je Helena.

Helena je mjesecima živjela za svoj završni nastup u glazbenoj školi. Surađivala je sa svojom profesoricom na najbolji mogući način. Ta žena bila joj je druga majka, njoj se mogla obratiti često lakše nego vlastitoj majci. Tek mnogo godina kasnije Helena je saznala da je njena profesorica barem po jednoj baki bila židovskog porijekla, no u ono vrijeme profesorica je to svoje porijeklo brižno skrivala. To je možda bila tajna dako dobre suradnje profesorice i njene talentirane učenice. Ova vrijedna žena, iskusni glazbeni pedagog, cijenila je Helenin talent i marljivi rad, ali je od nje mnogo i zahtijevala. *Ako se sada ne naučiš predanom radu, uz mnogo napora i odricanja, malo imaš izgleda, draga moja Helena, da taj svoj bogati talent razviješ do pravih vrijednosti.* Takve misli Helena u svom zanosu i naivnosti nije uopće shvaćala. Ta za nju je odricanje bilo ne sjediti za glasovinom. Profesorica je to znala, znala je da i ona sama može posteci uspjeh time, što će njena učenica briljirati na završnom nastupu. Zato je i odabrala zahtjevan djelo, Beetowenovu Patetičnu sonatu..

Helena je osnovne elemente partiture lako i brzo savladala, no profesorica je težila savršenstvu. *Pazi, Elice* tako ju je nazivala kada je od nje tražila posebnu pažnju i vještinu, *ne smiješ kod ovog prijelaza na srdini prvog stavka napraviti to toliko tvdo. To mora biti mekano, nježno, blago. Jedan zvuk se još utišava, a drugi se polako uzdiže.*

Pazi, Elice, govorila je sebi Helena dok je vježbala, *to moraš izvesti blago i nježno. Pazi, Elice*, prolazilo joj je kroz glavu, kad god bi dolazila do zahtjevnih mjesta partiture.

Konačno, došao je i taj značajni dan. Poklopio se on baš s devetnaestim Heleninim rođendanom. Koje li podudarnosti, razmišljala je Helena. Hoću li se danas ponovo roditi ? Bio je vedar i topao ljetni dan, ali navečer, kada je Helena, brižno dotjerana i svečano obučena, krenula na svoj nastup bilo je ugodno svježe. Helena se dobro osjećala, bila je samosvjesna, s tek neznatnom tremom. Velika dvorana glazbene škole bila je prepuna. U toj nekada lijepoj a tada prilično zapuštenoj dvorani, sakupilo se mnoštvo ljudi, većinom roditelji i rođaci djevojaka i mladića koji su te večeri nastupali. Heleni se pak činilo, da su svi ni došli samo zbog nje te da sada mora dati sve od sebe da ne bi iznevjerila očekivanja brojne publike. U tom trenutku osjetila je tremu. Koljena su joj počela klecati, osjetila je grčeve u trbuhu. Provirila je prema gledalištu i tamo u prvom redu ugledala svoju profesoricu. Bezbrizno je čavrljala s nekim, Heleni odnekle poznatim mladim čovjekom. Profesorica ju je ugledala i odmah joj je bilo jasno što se događa u Heleninoj glavi (i trbuhu). Prišla joj je i rekla *Heleno, vidiš koliki su došli. Svima ćeš danas pokazat što sve ti znaš!*. Helenu je to potpuno umirilo. Kad je sjela za klavir, bila je mirna i sabrana. Pogledala je u publiku, koja se umirila toliko, da se čulo zujanje pojedinih komaraca. Kad su odjeknuli prvi tonovi, Helena je odjednom osjetila stotinjak pogleda uperenih prema sebi. Neki prodorni zraci

dolazili su iz prvog reda. To ju je još više ponijelo, a njen zanos prešao je na publiku. Osjetila je valove zanosa koji su dolazili iz gledališta, kako su tonovi koje je proizvodila, odlazili do slušatelja. Na prvom težem mjesto zaboravila je da sama sebi kaže *Pazi, Elice* i zato i malo zabrljala. Da li je to itko mogao zamijetiti? Profesorica sigurno! Kao da je u tom trenutku vidjela podignutu njenu lijevu obrvu. No dalje je sve išlo dobro. Na svakom težem mjestu čula je profesoricu *Pazi, Elice*. Do kraja je sve prošlo dobro. Da li je bilo bolje nego na bilo kojoj probi? Po aplazu publike tako se činilo. Publika je burno pljeskala. Mnogi su se ustali, valjda ne samo zato da protegnu noge nakon sjedenja na neugodnim stolicama. Zar ih je stvarno toliko ponijela? Sudeći po ozarenom licu profesorice, čini se da je.

Helena je nakon nastupa bila istovremeno opuštena i uzbuđena. Jedva je znala što se tada još događalo u dvorani i oko nje. Sjetila se da joj je zajedno s profesoricom prišao onaj mladi čovjek koji je kraj nje sjedio i rekao: *Mlada damo, ja Vam se zaista divim, ovo je bilo izanredno, rijetko se takva izvedba ovog teškog djela može čuti na školskoj priredbi. Čestitam Vam!*

A tko ste Vi?, upitala je potpuno otvoreno i bez ustezanja Helena još potpuno zanesena svojim nastupom. *O pa to je naš mladi, ali već poznati violinist uskočila je u razgovor profesorica. Pa ja sam mislila, Helena, da ga ti znaš, zar ne poznáš Ilana Himela, on je sin zadnje kantora naše sinagoge izletilo je profesorici.* Ona je naglo ušutila, ugrizla se za usnu i bojažljivo osvrnula lijevo i desno da provjeri tko je

mogao čuti ovu njenu iznenadnu izjavu. S Ilanom i profesoricom Helena je nakon toga razmijenila tek nekoliko uobičajenih fraza, a zatim je Helena sama sjela u gledalište u kojoj je jedva našla mjesta. Mnogi su joj prilazili i čestitali, no Helena je bila u takvom zanosu, da je to jedva i primjećivala. Tako je završio i taj, za Helenu važan dan.

No već dan nakon nastupa, baš na Helenin rođendan njena vrlo uporna majka pokazala da ne odustaje od toga da odvрати Helenu od glazbene karijere. Kako bi svojoj kćeri pokazala da je s njenim sviranjem gotovo, odlučila je prodati glasovir, predmet, koji nije bio samo dio pokućstva i porodično nasljeđe, već i Helenin najmiliji prijatelj. *Hvala ti na rođendanskom poklonu, mamar* bilo je sve, što je Helena mogla da progovori. Da je mogla, Helena bi najradije pobjegla iz kuće, kada je kupac došao s prijevoznicima da iznese njenog tronožnog prijatelja. Dok su radnici prtljali s užadima, odvajali noge glasovira od samog tijela, te petljali da pronesu instrument kroz uska vrata sobe, Helena se sćućurila u kutu sobe i gorko plakala, ridala i zagrcavala se, gotovo da se zagušila u vlastitim suzama. U kući je bila opća strka i nitko na nju nije ni obraćao pažnju. Helenu bi to u nekoj drugoj prilici povrijedilo, no ovako je bila manje nesretna jer je mogla biti sama sa svojom tugom i boli. Prijevoznici su već dugo nestali iza ugla Helenine ulice, a ona je i dalje ridala, nije se mogla suzdržati od glasnih i bolnih uzdaha koji su se čuli i na ulicu. Rijetki prolaznici u čudu su zastajali i osluškivali te čudne zvukove ne mogavši shvatiti kakva se to tragedija dogodila u toj, inače mirnoj kući.

No kako je Helena bila poslušna i marljiva djevojka, tako su je nove obaveze natjerale da barem privremeno zaboravi na gubitak tronožnog prijatelja. Helena je upisala studij romanistike u sveučilišnom centru. Kao dobar đak i kći samohrane majke dobila je i smještaj u studentskom domu. Studij je bio zahtjevan, pa je Helena prionula za knjigu. Imala je malo vremena za razonodu, glazbu i glasovir kao da je sasvim zaboravila. No stalno je mislila na svoju obavezu prema majci, koja je dan i noć rintala da bi postavila na noge svoje tri kćeri. Ali, potajno je sanjara i o tome, kako će, jednom kad se riješi učenja, ponovo sjesti za glasovir i svirati, svirati, koliko god želi.

Obaveze u prvom semestru bile su Heleni toliko opterećenje, da gotovo nije ni stigla otići do Židovske općine. Ipak je tamo otišla nekoliko puta, našla stare prijatelje i prijateljice, ali i doznala, da u okviru općine djeluje pjevački zbor. Na nagovore voditelja zbora da se i ona uključi i počne pjevati, Helena se izgovarala obavezama na fakultetu, ali je i sebi i članovima zbora obećala, da će im se priključiti, ako uspješno završi prvu godinu i upiše narednu.

Stvarno, kada je Helena naredne jeseni uspješno upisala drugu godinu studija, pojavila se i u Općini i priključila se zboru. Marljivo i redovno dolazila je dva puta na tjedan na probe i vrlo brzo ne samo da se dobro uklopila u toj novoj sredini, već je postala i najpouzdaniji član tog sastava i neizostavno je učestvovala na svim javnim nastupima.

U zboru i oko njega bilo je mnogo privlačnih mladih ljudi. Helenina ljepota i skromnost nije ostala

nezapažena. Mnogi momci vrtili su se oko nje i pokušali zadobiti njenu pažnju. Helena je sa svima nastojala biti srdačna ali i ostati samo na prijateljskim odnosima. Željala je naći pravog momka i prijatelja, partnera za cijeli život, pa nije htjela prihvatiti samo površne veze.

Kako joj se dogodilo, da se odjednom i do ušiju zaljubi u svog nešto starijeg kolegu iz zбора, Benjamina zvanog Benja, nikada joj nije postalo jasno. Odjednom je ustanovila, da joj taj momak znači mnogo, da bi joj on mogao postati taj životni partner kojeg je tražila i time je Benja stekao njene puno povjerenje. Na njenu nesreću, Benja nije tako mislio i osjećao o njoj. Njihova romansa trajala je doduše preko dvije godine. Prijatelji iz zбора i općine već su se nadali jedanom novom židovskom braku, toliko rijetkom u prilikama kakve su vladale u gotovo uništenoj i mladim ljudima osiromašenoj židovskoj zajednici. Ali sve se to raspalo jer je Benja bio još neozbiljni balavac i bježao od ozbiljnih obaveza kakav je brak. Benjin gubitak Helena je teško podnijela, i da se nije nekratko vratila svojoj najvećoj ljubavi, glasoviru, možda taj gubitak ne bi ni preživjela. Ovako je ta nesretna epizoda bila ujedno i jedino kratko razdoblje kada je Helena opet sa zanosom svirala.

Kad je završila studije i zaposlila se kao nastavnica u jednoj školi, Helena se oporavila od gubitka Benje, posvetila se poslu i više nije imala prilike da svira. Nešto kasnije se i udala za dosta starijeg, ali imućnog kolegu. Iz toga braka rodila se samo jedna kćer, koja je rasla u blagostanju i raskoši. No, iako joj je kći fizički

bila vrlo slična, ostvarile su se Helenine bojazni, da njena kći ne će imati talanta za glazbu. *Ta moja kći, mogla bi imati sve što ja nisam imala*, razmišljala je Helena, *no gdje su nestali ti Rubinstein geni! Zar je to kazna Božja, zato što sam se ja udala za goja ili što su još moji roditelji iznevjerili vjeru svojih predaka!* Kako je starila, Helena je postajala sve više bogobojazna. Osjećala je potrebu da se vrati vjeri predaka od koje su je roditelji otrgli. Iako nije u djetinjstvu dobila nikakvo vjersko obrazovanje, više je poznavala katoličke, nego židovske vjerske običaje, jedva da je znala što je Tora a što Jom Kipur, a Božić i Uskrs su bili praznici koji su se u kući uvijek bilježavali, Helena je ustanovila, da se bolje osjeća petkom navečer u sinagogi, nego nedjeljom prije podne na misi u crkvi. Na oba bogoslužje odlazila je samo povremeno i to sama da bi tamo našla mir i vrijeme za razmišljanje za što je inače imala malo prilike zbog brojnih obaveza obaveza na poslu i u kući.

Sudbina je, međutim, htjela da se Helenin život još jednom naglo promijenio. Sve se dogodilo neočekivano i u razdoblju od samo nekoliko mjeseci. Njena kći se odselila iz roditeljske kuće i počela nov i samostalan život, a Helena je prestala raditi, dobila je rješenje za mirovinu. Od silnih obaveza odjednom gotovo ništa nije ostalo. A zatim joj se dogodila još jedna tragedija. Njen muž je iznenada umro. Samo se srušio na ulici od srčanog udara. Činilo joj se, da ne će preživjeti sve te nevolje. Tugovala je i postala potištena. Toliko je bila potištena, da joj nije palo ni na pamet da se vrati svojoj mladenačkoj ljubavi, svojoj glazbi i glasoviru. Imala je jedino toliko snage da petkom odlazi u sinagogu i da

razmišlja. Hoće li On, koji je uvijek i svagdje i koji sada vidi njenu nevolju, hoće li On da joj pomogne da se izvuče iz svojih nevolja. *Imam li pravo nadati se Njegovoj pomoći, kad mi je pola stoljeća prošlo bez da sam ga poštivala*

Helena je u sinagogi uvijek sjedila uz sam središnji prolaz, naravno na desnoj "ženskoj" strani po mogućnosti negdje pri kraju. Jednom prilikom, dok je rabin pjevao psalme, a Helena vrtila svoje misli, osjetila je da je s lijeve "muške" strane netko promatra. Kad se služba završila i vjernici počeli razilaziti, pristupio joj je jedan omanji čovjek koji bi, po njenoj procjeni mogao biti njen vršnjak ili nešto stariji.

Izvinite rekao joj je, dugo sam Vas promatrao, možda ste to primjetili i žao mi je ako sam Vam je zbog toga bilo neugodno, ali nemogu se oteti dojmu, da sam Vas negdje već vidio i upoznao. Gotovo sam siguran da je to bilo u vezi s nekakvim koncertom i sviranjem na klaviru. Možete li mi reći jesam li u pravu?

Ne vjerujem odgovorila je suzdržano Helena. Ja već preko 30 godina ne sviram klavir. Teško da se sjećate nečega što se možda dogodilo toliko godina unatrag.

Ah tu se varate. Čovjek se nekada bolje sjeće nekih događaja od prije pola stoljeća, nego nečega od prije pola sata. Evo ja sam upravo u potrazi za svojim kaputom. Nemam pojma gdje sam ga odložio, možda sam i došao bez njega. Ali čekajte, pa vi ste ta učenica, koja je tako bravurozno odsvirala Beethovenovu Patetičnu sonatu Nikada ništa o Vama kasnije u glazbenim krugovima nisam čuo. Morada ste napravili karijeru negdje daleko odavde.

Kako Vi znate o mom završnom školskom nastupu? u čudu ga je upitala Helena.

Pa ja sam bio među gledateljima, u prvom redu, pored vaše a nekada i moje profesorice. Naravno, Vi se mene ne možete sjetiti, bilo je to tako davno, ali taj Vaš nastup..., to je bilo nešto što se ne zaboravlja.

Ponovni susret Helene Rubinstein i prolavljenog ali više ne i aktivnog violiniste Ilana Himela imao je za Helenu presudne posljedice. Ilan joj je rekao, kako se nakon završetka profesionalne karijere iz zabave bavi muziciranjem s ljudima "treće dobi". *Ima nas desetak, uglavnom ljudi moje dobi, neki i preko 70 godina. Zajednička nam je ljubav prema glazbi i želja za zajedničkim radom pa i nastupima. Uvježbavamo razne komade, imamo probe, razgovore, izlete, nastupe. Sve to radimo bez ikakvih pretenzija za nekavim profesinalnim dokazivanjem. Radimo to za vlastito zadovoljstvo za svoju dušu. Odlično se zabavljamo i opuštamo. Pridružite nam se, bit ćete nam znatno pojačanje!*

Ali ja uopće više ne sviram, nisam svirala stoljećima, ja se ne mogu uklopiti s vama dvoumila se Helena.

Budite bez brige rekao je Ilan, mnogo njih koji su sada s nama u "Glazbenicima treće dobi" reklo je to isto. Pa ipak su gotovo svi uspjeli. Ono što ste u mladosti savladali i usvojili, to Vam je ostalo za cijeli život, to ćete tako lako povratiti. Samo Vi dođite. I nama će biti ljepše s Vama.

Helena nije dugo razmišljala. Najprije je iz zabačene sobe svog stana izvukla pijanino svojevremeno kupljen za njenu kćer. Brižno je s njega obrisala desetljetnu

prašinu, postavila ga na vidno mjesto dnevne sobe, stavila na njega cvijet, kupila odgovarajuću stolicu i sjela. Pažljivo je podigla poklopac klavijature i pokušala odsvirati neštojednostavno, što je znala još napamet. *Znam li uopće još nešto? To što naučiš u mladosti, ostaje ti za cijeli život! Da vidim da li je tako.* Prostorijom su odjeknuli prvi tonovi. *Ta nešto još ide, ali..... Ruke su mi krute, prsti drveni, instrument raštiman, nekvalitetan...*

No već na prvom susretu sa Glazbenicima treće dobi sve je bilo mnogo bolje. Ilan se pobrinuo za dobar koncertni glasovir, nabavio podosta nota, hrabrio je i podržavao. Ostali članovi skupine bili su ugodno iznenađeni već samim Heleninim početkom. Kasnije su se oduševili njenim brzim povratkom u svijet glazbe. Uskoro je postala glavna ličnost sastava. Nije samo svirala kao dio orkestra, svirala je i solo točke, pomagala Ilanu u poslovima organizacije. Glazbenici treće dobi postao je njen novi dom, njen smisao života, obaveza najvećeg prioriteta. Čak je Helena prestala odlaziti u sinagogu. Tek tu i tamo, svaki drugi, treći petak otišla bi da barem malo bude nasamo i s Njim. Ta On, koji je uvijek i svagdje, evo stvarno je pokazao da je i s njom. Omogućio joj je njeno glazbeno uskrsnuće. *Veliko čudo dogodilo se tamo, Nes gadol.....* Ponovo je zasvijetlilo svjetlo na već gotovo ugasloj hanukiji Heleninog glazbenog talenta. Čuda s događaju, ne samo u vrijeme Makabejaca nego i današnjih dana.

Sve to Helena je najbolje osjetila prilikom svog prvog učešća na jednom značajnijem javnom koncertu Glazbenika treće dobi. Bilo je to baš povodom Hanuke

i to za štíćenike Źidovskog staračkog doma. Uprava i štíćenici doma bili su oduševljeni idejom o nastupu skupine u kojoj su vodeće ličnosti dvoje Źidova: Ilan Himel i Helena Rubinstein. Tko je Ilan Himel, to su gotovo svi dobro znali. Ali za Helenu Rubinstein u glazbenom području nitko ni da je čuo. A Helena je bila prva ličnost tog koncerta. Organizaciono i kao izvođač obavila je najveći posao. Danima je trčkarala po gradu, da sakupi sredstva za štampanje plakata, sama likovno ga oblikovala i sredila njegovo objavljivanje. Na plakatu je bila velika hanukija. Stajala je na postolju od slova "Hanuka koncert za štíćenike doma L. Schwartz". Na hanukiji je tinjalo osam plamičaka ali je iz devetog, šamaša, izlazila snažna vatra koja se pretvarala u slova "Glazbenici treće dobi". *Ako ti se to čini previše kičasto govorila je Helena Ilanu, samo reci, napraviti ćemo novi plakat.*

Na treći dan Hanuke dvorana Źidovskog staračkog doma bila je nedovoljno velika da primi sve znatiželjnike. Naravno da su došli gotovo svi štíćenici doma, barem oni koji su kako tako bili pokretni no bilo je mnogo vanjskih gostiju. Ilan je održao uvodni govor a Helena zapalila svjetla na velikoj hanukiji. Program je bio kratak, jer su i Ilan i Helena znali da ne mogu računati na dugu koncentraciju publike. *Čini se da nam je koncert uspio* rekao je Ilan, komentirajući aplauz ostarjele publike. *Ne plješću nam, nadam se, zato što smo već završili i riješili ih daljih muka* šalio se Ilan.

Koncert je uspio i po odjeku koji je dobio u medijima. Kritičari su hvalili predani rad "Glazbenika treće dobi" i njihovu spremnost da uvesele praznik

gledateljima koji su još stariji od njih. Helena je i sama imala priliku dati izjavu za televiziju koja se nekoliko puta objavljivala u programima za gledatelje treće dobi, za manjine i vjerske zajednice.

Nedugo nakon uspjeha na "staračkom" koncertu Ilan je došao Heleni sav uzbuđen. *Slušaj, mogao bih organizirati jedan solistički koncert. I to baš u tvom gradu. Zamisli da opet sviraš istu stvar na istom mjestu samo nakon mnogo godina. Šta kažeš ti na to*

Ali Ilane, ti si bar realan i razuman. odgovorila je Helena, prilično uzbuđeno, ali i u nedoumici. pa znaš da je to gotovo nemoguće. To je toliko zahtjevno djelo, da ga ja ni kao mlada i u punoj formi nisam mogla sasvim korektno izvesti. Sada da to pokušam, na što bi to ispalo. Poznavaoći glazbe bi se samo smijali.

Ništa se ti ne brini Helena. Prvo i prvo, ti si to djelo dako dobro izvodila da je to bila prava divota. Ta zar bi se ja toga sjećao nakon toliko godina, da to nije bilo tako. Osim toga, oni koji ne poznaju glazbu ne će ništa moći uočiti u kvaliteti tvog sviranja. A oni koji će to stručno procjenjivati, moći će samo da ti se dive, što uopće u ovoj svojoj 'trećoj dobi' još možeš tako nešto izvesti. Siguran sam, da ni pravi profesionalci i nekadašnji virtuozni naših godina ne bi to mogli mnogo bolje izvesti. Uostalom, ne izvodimo mi, ne ćeš ti to izvesti, da bi nekom dokazala svoje umijeće i savršenost, već da pokažemo koliko ima radosti u tome, da se u svojoj trećoj dobi bavimo onim, što nam je uvijek u životu bilo blisko. Tako će te i publika, i ona stručna i ona nestručna prihvatiti, napraviti ćeš radost i sebi i njima. Prihvati taj izazov!

Helenu nije trebalo dugo nagovarati. Pristala je prihvatila se posla. Ponovo je danima marljivo vježbala. Pokušavala je da uvježbanošću nadoknadi nedostatke koji su neizbježni u njenoj dobi. Nakon nekoliko tjedana mogla je sama sebi sa zadovoljstvom priznati, da je njen napredak uočljiv. To su joj potvrdili i prijatelji "Treće dobi". Helena je pred njima svirala one najteže dijelova, pitala ih za savjet i mišljenje. Iako nitko od njih nije bio bivši klavirski pedagog niti stručnjak za ovu vrstu glazbe, njihove su sugestije Heleni uvijek dobro došle. Kada je do njenog solističkog nastupa ostalo još mjesec dana, Helena se već osjećala dovoljno uvježbanom, da samo iz zadovoljstva ponavlja neke dijelove izvedbe.

Trebalo je riješiti još samo neke organizacione probleme, no ovog puta Helena se nije upustila da to radi ona sama. *Ako ste me nagovorili da dam solistički koncert, ne tražite od mene da napravim i sve ostale popratne stvari koje obavljam pri ostalim koncertima. Nadam se da će to sada obaviti netko od vas.* govorila je Helena svojim prijateljima iz "Glazbenika treće dobi".

Oho, odgovarali su joj njeni kolege uglavnom u šali ali donekle i ozbiljno. Pa ti još nisi ni održala svoj solistički koncert, a već se ponašaš kao zvijezda.

Treba stići od trnja do zvijezda odgovarala bi Helena.

Sve su pripreme za koncert prošle bez većih poteškoća. Bivša Helenina škola izašla je u susret njoj i glazbenicima i dala im koncertnu dvoranu na raspolaganje u udarnom terminu – petak navečer. *Petak*

je bio dan mog završnog školskog nastupa sjetila se Helena. Koje li podudarnosti. Lokalni, ali samo oni mlađi glazbeni sladokusci, poznavatelji glazbenih prilika, nisu se mogli načuditi, odakle je izronila neka nepoznata Helena Rubinstein koja će koncertirati u tom terminu inače predviđenom za poznate izvođače. Stariji su pak obješnjavali *Dok je bila učenica ove škole, mnogi smo joj proricali slavnu budućnost. Prevarili smo se, ali vjerujemo da će ovaj njen nastup biti zanimljiv.*

Helena je dva dana prije nastupa stigla u rodni grad da bi se "aklimatizirala". Ništa nije htjela prepustiti slučaju. Bilo je to hladno i neugodno jesenje razdoblje, kada je grad utonuo u maglu i djelovao tmurno. *Suprotnom mom završnom nastupu* sjećala se Helena *kada su dani bili vedri i svijetli...* Ugodno ju je iznenadila činjenica, da su je mnoge vršnjakinje i vršnjaci prepoznali, zaustavljali na ulici i govorili: *Čuli smo za tvoj nastup, doći ćemo te poslušati Bolje nemojte, možda ćete se razočarati,* odgovarala bi Helena. Naročito ju je dobro primila mala lokalna židovska zajednica u kojoj je bilo jedva dvadesetak ljudi. *Hoće li to biti koncert židovske glazbe* bilo je njihovo najčešće pitanje. *Hoćete li nama u našim prostorijama što odsvirati, nešto od nekog židovskog autora.. Možemo li Vas najaviti kao npr. 'Helena Rubinstein svira Rubinsteina' ? Doći ćemo Vas slušati. Doći će i oni koji inače nikada ne idu na koncerte.*

Helena je unaprijed znala da će se od nje očekivati nešto, što ističe židovsko kulturno blago. Potajno, samo

je to Ilan znao, pripremila je kao dodatak, ako to publika bude tražila, jedno Mendelsonovo djelo.

Večer prije nastupa Helena je bila malo napeta, ali je rano legla i brzo zaspala. Dobro je spavala no rano se probudila. Obavila je sve dnevne poslove i na vrijeme krenula ka bivšoj školi. Nekako joj se put odužio, jedva je znala gde se nalazi i gotovo sa zakašnjenjem stigla do njoj poznate zgrade. Unutra joj je sve bilo poznato, ništa se nije izmijenilo, čak i publika u prvom redu bila je nekako ista kao i pred 35 godina. Helena je primjetila da uz većostarjelu profesoricu sjedi nitko drugi do Benja. *Odakle on tu baš sada zbunjivala ga je njegova prisutnost. On se, doduše, ništa ne razumije u glazbu, ali njegov pogled uperen prema meni.... Kako da se otremem njegovog pogleda, kako da se skoncentriram na partituru?*

Helena je sjela za glasovir, počela dodirivati tipke, ali zvuka nije bilo. *Šta je sad to, kako se to moglo dogoditi?* zapanjila se Helena.. *Što se to događa* govorila je bez glasa profesoričina podignuta lijeva obrva.. *Benja, Benja me začarao*, odgovorila je Helena toliko glasno, da se tog trenutka od vlastitog povika probudila!

Hvala Bogu, ah bio je to samo san shvatila je Helena. Ali otkud se taj Benja dovukao u njen snove, u njene noćne more. U živoj svijesti ga je već odavno zaboravila. Zar on još negdje živi u njenoj podsvijesti.

Dvorana u kojoj je Helena nastupila, bila je ona ista od prije toliko godina. No nije to više bila zapuštena, oskudna dvorana provincijske škole. Sve je u sali bilo blistavo i radosno. Blistavo i radosno bilo je i Helenino

lice. S radošću i lakoćem, iako ne i tehnički savršeno, odsvirala je predviđeni program. Osjetila je zadovoljstvo publike. Gotovo kao i prije 35 godina. Publika je tražila "bis". Odsvirala je Mendelsoana. *Židovska glazba sa židovskim izvođačem za ovo nešto malo židovske publike* rekla je u sebi.

Zloćudni virus

Večernji vlak bio je pun studenata kao i svake nedelje. Studenti su se vraćali svojim tjednim obavezama na fakultetima i u svoje podstanarske sobice i studentske domove. Njihove torbe i naprtnjače bile su pune brižno pripremljene hrane koje su zabrinute majke pripremile svojim sinovima i kćerima izmučenim teškim učenjem u velikom i neprijaznom gradu. Vlak je mirisao na kulene, kobasice, gužvare i savijače.

Slavko je također teglio punu naprtnjaču u kojoj su bile domaće kobasice, sir i staklenke s pekmezom od šljiva. Gledajući kamo da odloži svoj teret, tražio je mirni kutak gdje bi mogao prelistati svoje papire. Ta sutra ide na ispit koji je životno važan, a on nije preko vikenda stigao ni pogledati svoje zadatke. Opet se kod kuće skitao i zabavljao. Pa nije valjda mogao propustiti toliko značajne događaje kao odlazak u vojsku jednog prijatelja, momačko veče drugog... A sada, ako ne pregleda te zadatke, opet će na ispit doći nepripremljen i ako padne treći put, ode godina. K vragu i taj pismeni iz matematike. Samo da se tu nekako provuče. Einstein je prokleta strog na pismenom. Zadnji put je potjerao Slavka s ispita jer ga je uhvatio kako prepisuje. Ovaj puta bit će Slavko oprezniji. Izmislio je on svoj "slavkopis", vidljiv za njega a nevidljiv za onog škiljavog mačka Einsteina, koji samo vrijeba ne bi li uhvatio studenta na prepisivanju. Ispisao je Slavko tankom tvrdom olovkom na bijelom papiru rješenja mnogih zadataka. Površno gledano, papir izgleda čist i Slavko ga nosi sa sobom kao papir na kojem će tobože

pisati zadatke. Ti listovi papira bit će između onih sasvim čistih na koje će Slavko napisati rješenja. Škiljavi Einstein to sigurno ne će otkriti. Kad jednom položi pismeni, na usmenom ne će biti problema. Stari Švarcika je dobričina. "Švarcika" je bio nadimak za starog profesora Schwarza, Židova koji je preživio logore smrti za vrijeme holokausta ali je unatoč tome ostao dobar čovjek. On se samo zgražava nad studentskim neznanjem matematike. *Vama, kolega, matematika baš ne ide, no možda ćete ipak postati dobar agronom. Znae da se kaže, što gluplji seljak to veći krumpiri*, govorio bi stari i sjedi profesor upisujući studentu dvojku. Znao je stari profa, da tko prođe sito na pismenom kod njegovog asistenta Rubena Goldsteina, kojeg su studenti zvali Einstaein, taj je barem nešto naučio.

S tim mislima Slavko nađe mjesto u kutu i već bi se udubio u svoje papire da ga nisu smetali glasovi dvojice muškaraca srednje dobi koji su bili vrlo glasni. *Prestanite galamiti stari prdonje!* mrmljao je Slavko listajući svoje papire u pokušaju da se usredotoči na svoje zadatke. Protiv svoje volje, ipak je čuo razgovor ove dvojice koji su do njega sjedili.

..Ti si posljednji čovjek za kojeg bih pomislio da ćeš se rastati govorio je jedan od njih. *Ne bih ni rekao da švrljaš, a koliko uvijek pušeš i na hladno, tko bi rekao da ćeš biti raskrinkan . Ta kod vas Židova su rastave vrlo rijetke, zar ne.*

Eh, što je slučajnost u privatnosti i sigurnosti podataka na računalu, odgovorio je drugi, osoba tipično semitske fizionomije, po nosu bi ga se na

kilometre prepoznalo. *Ta zamisli, možda nije toliko slučajno da sam pokupio taj virus, taj prokleti Bugbear. Ali da će taj virus među mojim pismima izabrati baš ono koje me najviše odaje i da će ga poslati baš mojoj ženi...*

Ili je to prst Božji, ili je tvorac tog virusa neke osramoćena žena... čuo je Slavko u razgovoru.

Ajde umuknite starkelje, nije kompjuter šport za vas kada se ne znate ni od virusa obraniti gundao je Slavko, no pri tome se sjeti kako čim stigne kući odmak treba da zaviri u svoje računalo i pregleda poštu. Možda je stigla obavijest o poslu preko Studentskog servisa.

Bilo je već kasno kada je Slavko stigao kući i pokušao dobiti vezu sa svojim portalom. *Svi hakeri već surfaju, hoće li biti slobodnog ulaza za mene* mislio je čekajući na vezu, no imao je sreću jer je dobio priključak (*You are logged on..*) već od trećeg pokušaja. Opet je s negodovanjem ustanovio da među prispjelim poštom većina su glupe reklame i neukusna pornografija. Već je htio da obriše svu tu dranguliju koja mu samo nepotrebno puni prostor na njegovom opet pretrpanom disku, kad odjednom primjeti neku neobičnu adresu.

Tko mi se javlja s moga faksa, goldstein@agro.hr, njega ja uopće ne poznam, brundao je Slavko. *Oh ne, pa to je slučajno stiglo, a poslao ga je Bugbear virus da bi i mene zarazio. Vidim to po dodatku gaudeamus.scr. Ali tko je taj goldstein. Da to nije stiglo od Einsteina. Baš bi volio zaviriti u pismo tog škiljavog mačka. Ništa, obrisati ću "virusni" dodatak a pogledati sam tekst.*

Pismo je stvarno bilo od asistenta Rubena Goldsteina, bila je to kopija dopisa profesoru Schwarzu:

Poštovani gospodine profesore, ovu su zadaci za pismeni u ponedjeljak. Možda Vam se čine previše lagani, ali kako na ispit dolaze sami desperadosi koji su pred ponavljanjem... i slijedila su tri ispitna zadatka.

Slavku je zastao dah! Nije mogao vjerovati svojim očima! Taj zločudni virus koji drugima razara brakove, njemu, Slavku Trubeljaku zvanom Truba donosi kao na poslužavniku ispitne zadatke. *Ljudi moji jer to moguće!* vrisnuo je. *Evo, moguće je, ali kao ću doći do rješenja, sam ih ne znam riješiti, bar ne do sutra!*

Slavko se panično dohvatio svog mobitela i pretraživao popis adresa. Pod "Tesla" nije imao niti jedan zapis. Možda ima njegov broj pod Dijamant kako se zvao najbolji matematičar među kolegama. Zvali su ga Tesla jer se razumio i u elektroniku i svim kolegama a naročito kolegicama sređivao je računala, mobitele, i ostalu elektroniku. Slavko nađe broj i odmah nazove.

Bok Tesla, Slavko ovdje, izvini na kasnom pozivu ali... Koji Slavko !? Slavko Trubeljak, Trubeljak zvani Truba, jer sad znaš tko te zove?

O bok Truba, čuo se glas preko telefona, koji te vrag tjera da ti mene zoveš.

Pogađaš da mi je vraški važno i hitno. Slušaj, Tesla, do sutra ujutro trebam rješenja triju zadataka iz matematike. Ti to sigurno možeš brzo riješiti. Poslati ću ti ih Emailom, a ti mi ih vrati....

Stari moj, neljubezno uzvрати Tesla, ja samo što nisam zaspao, sutra me čeka težak dan i moram se odmoriti potraži....

Ali, Tesla, to mi je užasno važno, zar ne možeš pomoći prijatelju. A ja sam mogao tebe "odraditi" na izletima iz tjelesnog. I to više puta...

Slušaj, "prijatelju" moj, zar ti ja nisam pošteno platio za te zamjene. A ti se sada pozivaš na prijateljstvo. Napraviti ću ti to, te zadatke, ali za 100 kuna...

Tesla, ne budi lud i budi drug, kad sam ja zadnji put vidio toliku lovu, pa nisam imao soma u ruci barem godinu dana. Mogu ti ponuditi pola kile domaćih kobasica i staklenku pekmeza od šljiva.

Truba, ti jesi i ostat ćeš truba! Znaš da ja ne jedem te tvoje kobasice. Imaš li možda sira ? Ako se sutra u 8 nactraš s tim sirom a i pekmezom, dobit ćeš rješenja, Ajd bok!

Slavko je glumio nervozu i pred ispit i na samom ispitu, a bio je potpuno miran pogotovo čim je vidio da su zadaci oni "njegovi". Tobože je dugo računao, ispisivao papire pa ih gužvao i bacao samo da zavara Einsteina. Einstein je, kao uvijek, pažljivo promatrao studente na ispitu, ali nikoga nije potjerao iako su svi nešto šuškali. Jedino su ona štreberica Vanda i onaj športaš i veslač Eli nešto samostalno radili. Ostali su samo zjakali ne bi li nešto odnekud prepisali. Vanda, zvana Bevanda zbog svoje duhovne i fizičke bljedunavosti, bila je toliko bogobojazna, kao neka usidjelica, pa ne bi zgriješila ni tako da prepíše na ispitu koji zadatak. Eli je pak shvaćao i ispit kao viteško

nadmetanje i izazov da pokaže koliko je bolji od drugih i zato je uvijek sve zadatke radio samostalno.

Slavko je već nakon 15 minuta dao znak najbližem susjedu. Podignuta dva prsta lijeve ruke i palac desne u studentskoj pantomimi značilo je: Mogu ti dati rješenje drugog zadatka. Odgovor, dva prsta lijeve ruke gore i palc desne dolje, Daj mi rješenje drugog zadatka ubrzo je stigao.

Tako je Slavko proturio sva tri zadatka. Na Einsteinovo iznenađenje dvorana se brzo ispraznila, rješavati zadatke ostali su samo Vanda-Bevanda, Eli veslač i Slavko Truba koji se pravio da se mnogo muči.

Asistent Ruben Goldstein zvani Einstein pokucao je na profesorova vrata i sa svežnjem upravo ocjenjenih ispitnih zadaća ušao u njegovu sobu.

Onda kolega Ruben, kako je uspjela Vaša podvala s tobožnjim virusom? upitao je stari Švarcika svog nadobudnog asistenta Goldsteina, kojeg je odgajao za svog nasljednika, kako bi katedra ostala barem donekle "košer".

Gospodine profesore, nećete mi vjerovati, iznad svih očekivanja. Svi osim dvoje studenata prepisali su podvaljene zadatke...

Pred vratima se začula buka. Dva studenta upala su gotovo bez kucanja u profesorovu sobu. Bili su zadihani, govorili su uzrujano, zabrinuto...

Profesore, profesore, izvinite, što upadamo, hitno telefon., smijemo li nazvati, Hitnu pomoć dakako. Truba, Trubeljak leži u nesvijesti, srušio se kad je vidio rezultate.. Svi smo prepisali slične ali krive zadatke, izvinite, hitno je....

Profesor Schwarz i asistent Goldstein zabrinuto su se pogledali.

Asistent profesora Kaosa

Roda, zove te tvoj profesor Kaos, odjekivali su često povici po hodnicima Fakulteta. Povici su upućivani visokom štrkljavom mladiću bujne crne kose nemarno i pomalo neuredno obučenom u plavi Jeans preko kojega je jednako neuredno bila prebačena bijela kuta. Daniel Rosenfeld stvarno je po opreznom hodu pri kojem je nabadao svojim dugim nogama i mlatarao dugim rukama, kao i po produženom nosu, podsjećao na neku barsku pticu. No nadimak Roda zaradio je još u srednjoj školi iz sasvim drugih razloga.

Dogodilo se to ovako. Na satu njemačkog jezika, nastavnik je govorio o austrijskom književniku s pseudonimom Roda Roda, rođenom u Slavoniji. Napomenuo je usput, da je pravo ime tog književnika bilo Šandor Fridrich Rosenfeld.

Naravno, uzviknuo je na to Daniel Rosenfeld koji je do tog trenutka dremuckao u predzadnjoj klupi, *naravno, to je moj rođak. To je bio bratić mog pradjeda Felixa, koji je živio negdje oko Slatine.*

Tako je Daniel Rosefeld za sve svoje prijatelje postao Roda. Roda je u gimnaziji, koju je pohađao više po majčinoj želji nego po vlastitom izboru, bio osrednji đak. Profesori su se obično prilično ljutili na njega jer su shvaćali da je on talentiran i bistar, ali da je nezainteresiran. Zato je Roda sjedio u pretposljednjoj klupi, obično dremuckao i maštao, duhom bio toliko odstutan da je morao tražiti pomoć đaka koji su sjedili pokraj njega, kada bi ga neki od profesora prozvao.

"Šta je pitao, šta je pitao", panično bi Roda tražio pomoć od nekoga tko bi čuo pitanje.

Roda je ipak bez većih problema završio srednju školu i upisao se bez poteškoća na fakultet. Prijemni ispit za fakultet Roda je položio uvjerljivo najbolje od svih kandidata, što je među njegovim vršnjacima bilo zapaženo kao prava senzacija. Roda je time pokazao, da kada hoće tada i može da bude među najboljima. Tako je mjesec dana pred prijemni ispit dobrano "zagrijao stolicu" što nikada ranije nije radio.

Tokom studija Roda je bio dovoljno talentiran da uz skromno zalaganje bude nadprosječan student. Nije baš uvijek i svagdje briljirao i u njegovom indeksu našla se i koja loša ocjena, ali su ga i kolege studenti pa i profesori zapazili kao posebno nadarenog. Bio je omiljen među svojim kolegama i kolegicama, jer je bio dobroćudan, volio im je pomagati tamo gdje je to s lakoćom mogao, a osim toga bio je uvijek spreman i za šale i sitne nepodopštine.

Svoje židovsko porijeklo Roda nije nikada ni isticao ali ga nije niti krio. Na manje ili više dobronamjerno pitanje kolega *Čuj Roda, kakvo ti to imaš čudno, njemačko prezime*, on bi samo nemarno odgovarao *Moji su preci došli ovamo iz južne Austrije*. O tome da su mu djed i baka preživjeli zloglasne nacističke logore obično nije govorio, jer o tome baš nije mnogo ni znao.

Profesor Kaos zapazio je Rodu još kao studenta. Uočio je, da ovaj štkljavac bistrih i krupnih tamnih očiju obično nezainteresirano kunja dok se raspravlja o manje važnim i opće poznatim stvarima. Profesor Kaos je, naime, imao običaj da diskutira sa svojim

studentima o općim stvarima, koje su, mislio je profesor Kaos, studentima trebale odavno biti poznate. Na svoje zaprepaštenje nadobudni je profesor samo svaki puta ponovo ustanovio da studenti, o tome što ih on pita, nemaju pojma. Onaj štrkljavi pospanko bio mu je zadnja nada.

Šta vi mislite o tome, kolega Rosenberg ?

Nisam Vas čuo gospodine profesore, odgovarao bi Roda, a uostalom ja nisam Rosenberg već Rosenfeld. Studenti bi na to prasnuli u smijeh i netko bi dobacio Zovite ga jednostavno Roda, onda nema zabune.

No dobro, svejedno da li je brdo ili polje, glavno da je posipano ružama, šalio bi se profesor aludirajući na značenje Rodinog prezimena. Profesor je također uočio da taj isti «Rosenberg ili Rosenfeld, tko bi to znao sve mi je to isto» naglo živnuo i podigao svoju glavu na uskom i dugom vratu čim bi profesor počeo predavati neke nove i važne teme. Profesor Kaos je to posebno cijenio i zato je pozvao Rodu da mu bude suradnik na njegovoj katedri.

Jednom, kasnije, kada je iako još student, Roda postao bliski suradnik profesorov, usudio se on upitati ga: *Profesore, zašto vi uvijek pobrkate moje prezime i mislite da se zovem «Rosenberg».*

Znate kolega, odgovorio je profesor Kaos, možda ima nešto podsvjesnog u tome, Rosenbergov, ta oni su bili istog porijekla kao i vi, da oni su bili oni špijuni koji su Sovjetima prenijeli američku tajnu atomske bombe. Možda bi i vi tako nešto učinili....

... kada bi Vi profesore u tom vašem kaosu otrili nešto korisnog...

šalili su se obojica na vlastiti račun.

Imate sreću kolega Rosenfeld, (jesam li sada dobro rekao ?), da ja imam smisla za taj vaš židovski humor, rekao bi profesor Kaos, netko drugi bi vas za takvu nepodopštinu odmah najurio.

A da su obojica voljeli praviti nepodoštine pokazalo se na događaju koji se kasnije još dugo pričavao. Događalo se, da se profesor Kaos zamjerio nekim od netalentiranih studenata, koji su imali poteškoća s njegovim predmetom i polaganjem ispita. Dogodilo se jednom, da je profesor Kaos dobio anonimno preteće pismo. Suprotnom očekivanom učinku anonimnog autora, za profesora je to bilo vrlo zabavno. Pred studentima se na predavanju čak i pohvalio i rekao.

Evo netko mi je napisao anonimno pismo. Pročitat ću vam šta u njemu piše"Ti glupa bivolja glavo..." Kolega Rosenfeld, ličim li ja vama na bivola?"

Roda se trgao iz dremuckanja, ali je spremno odgovorio: *Izvinite gospodine profesore, ali ja u životu nikada nisam vidio bivola!*

Roda je napravio uspješan studentski rad na temu kaosa. Profesor ga je potakao da s njim konkurira za rektorovu nagradu. I stvarno, Rodin rad ušao je u uži izbor. Čak je i većina članova žirija smatrala da je njegov rad stručno najbolji. No bilo je i drugih kriterija. Jedan naročito rječivi i uporni član žirija, poznat po svojim desničarskim stavovima, uklonio je Rodu kao kandidata za nagradu *Ma tko je taj, taj .. kako se ono zove neki Rosen.. nešto slično, nije ni pošteno napisao tko je i odakle je, je li on .... A vidite, ovaj drugi, sve je*

napisao, i odakle je i tko su mu roditelji i da mu je djed prošao križni put..!

Roda nije uopće bio razočaran što nije dobio nagradu. Ali se profesor Kaos, koji je očito više znao o tome kako je tekla diskusija u žiriju, bio prilično zabrinut. *Vi, kolega* govorio je on Rodi, *morate biti znatno bolji od ostalih da bi uspjeli. Znade, zbg vašeg porijekla... Morate biti vrlo točni i uporni, inače ništa od vas..*

Kada je Roda diplomirao, profesor Kaos htio ga je zadržati na fakultetu kao svog asistenta. Roda je bio s tim suglasan, čak je to i priželjkivao. No poučen slučajem rektorove nagrade, nije Roda mnogo očekivao. Znao je da je njegov profesor čovjek koji se ne želi nikome usprotiviti, a znao je da će o prijemu glavnu riječ voditi dekan fakulteta, onaj isti, koji se usprotivio njegovom dobivanju rektorove nagrade. I stvarno, kada je raspisan natječaj za «znanstvenog novaka» iz područja kaosa, na natječaj je stigla jedino Rodina prijava. Profesor Kaos je već bio siguran da će «kolega Rosenfeld» biti primljen pa je imao i planove kako će s njim započeti značajni projekt, «kaotični projekt», kako su mu se potajno podsmijavali ostali kolege. Njih dvojica će, maštao je profesor Kaos, dobiti i raditi na značajnom znanstvenom projektu, objavljivati značajne znanstvene radove. No administrativne poteškeće na fakultetu bile su uvijek velike, a birokracija spora i prijem «kolege Rosenfelda» se narazumno otegao. Rodi je već dosadilo da besposlen čeka, pa se, iako samo privremeno, zaposlio u računarskom poduzeću svog daljeg rođaka. Ipak se i

dalje nadao da će dobiti posao na fakultetu, vjerojatno nakon ljetnih praznika, kada bi se trebao rješavati njegov slučaj.

Konačno, došao i dan odluke o Rodinom prijemu. Fakultetsko vijeće počelo je u dobrom raspoloženju svih profesora koji su se odmorni i od sunca preplanuli upravo vratili s višetjednih odmora na moru. Profesor Kaos bio je uvjeren da je «slučaj Rosenfeld» samo stvar formalnosti. No onda se predmet neočekivano zakomplicirao. Tajnik fakulteta je u uvodnom izlaganju izjavio da je stigla samo jedna prijava na natječaj, ali da kandidat «ne zadovoljava po svim uvjetima natječaja, jer mu srednja ocjena nije iznad propisane vrijednosti». Profesor Kaos bio je vrlo iznenađen takvim uvodom. Znao je da je Rodin prosjek taman na granici propisanog uvjeta, ali da su mnogi drugi znanstveni novaci bez problema primljeni i sa znatno manjim prosjekom. *Dobro sam ja njemu govorio, da on mora biti bolji od drugih...* govorio je sam sebi profesor Kaos. No profesor se nije javio za riječ da nešto kaže Rodi u prilog, samo je sagnuo svoju sijedu glavu, klimao i brundao sebi u bradu *No, da, da*. Nije se javio za riječ jer se na istoj sjednici odlučivalo i o šefovima katedri. *Taman posla da se sada nekom zamjerim, pa da me onda ne izaberu za šefa katedre* nastavljao je Kaos svoj nijemi monolog. Kada je i dekan otklonio mogućnost da se Roda primi, vijeće je jednoglasno odbilo Rosenfeldovu prijavu. Zlobnici su doduše kasnije pritajeno govorili, da se Roda dekanu ne sviđa iz dva razloga. Ne sviđa mu se, naravno, njegovo židovsko porijeklo. A ljut je i zbog toga, što je Rodin

rođak, također Židov i vlasnik računarskog poduzeće u kojem je i Roda radio, s tim poduzećem konkurent dekanovom sinu koji ima slično poduzeće.

No nije prošlo ni desetak dana a došao je neočekivani preokret. Dekan je jednostavno nestao. Doznalo se da je otputovao u inozemstvo jer je osumnjičen za financijske malverzacije i ostvarivanje nedozvoljive osobne koristi pri nedavnoj nadogradnji fakulteta. I ne samo to! Iznenada je iz ministarstva stigla «uputa» za se ponovi natječaj za prijem znanstvenih novaka. Zlobnici su opet šaputali, da se ministar posebno zainteresirao za taj slučaj jer je «i sam ministar pritajeni Židov» iako ima čisto nežidovsko prezime! Ishod svega toga bio je prijem Rode na fakultet.

Profesor Kaos bio je vrlo sretan. Odmah su se on i Roda bacili na posao. Roda je predlagao profesoru, da s jednim značajnim radom sudjeluju na svjetskoj konferenciji o kaosu u Jeruzalemu. *Zar bi se vi, kolega Rosenfeld, usudili ići tamo. Pa tamo se stalno događaju neki bombaški napadi. Ja tamo ne idem.*

Ali profesore, nagovarao ga je Roda, to nam je jedinstvena prilika, najveća konferencija o kaosu u nekoliko zadnjih godina, prilika da pokažete šta ste napravili!

Ne! Ja tamo ne idem! bio je odlučan profesor Kaos. *Vi kolega idite, naravno, idite vi! Ja ću Vam sve prirediti, ne morate se, što se toga tiče, ništa bojati.*

Nije stvar u tome, imam i ja ideja kako prikazati naša otkrića. Ali da ta konferencija prođe bez vas.... pokušavao je uzalud i na sve načine Roda nagovoriti svog profesera.

Roda je tako otputovao sam. Profesor je bio zabrinut za svog asistenta i zamolio ga, da mu se svakako često javlja. Tri dana nakon Rodinog odlaska zazvonio je telefon u profesorovoj sobi. Bio je to Roda. *Profesore moje, naše predavanje je ispalo odlično. Znaite, nisam Vam to htio pokazati i reći, ali imao sam jednu sliku s Vama, koja je sjajno objasnila kaos. Slika se sastoji od tri dijela, lijevo je Vaša fotografija, sjećate se da sam Vas nedavno snimio s našom novom digitalnom kamerom. Dakle, uz Vašu fotografiju, desno od nje bio je jedan veliki mikser u kojem se mnogo toga mljelo i miješalo. Na kraj, sasvim desno, iduća slika, rezultat miješanja, je slika džungle s majmunima koji skaću po granama, pravi kaos...*

Vi klokane jedan, dreknuo je profesor Kaos, riječ klokan koristio je uvijek kada je bio jako ljut ili uzbuđen, to ste Vi meni napravi. Sada mi je stvarno žao da ja nisam bio tamo, da vidim taj spektakl, bar da ste to fotografirali, joj, joj. No čekajte, kad se vratite....

Ali profesore, Čuo je profesor riječi koje su neobično zvučale, Šta ako se ja ne vratim. Ta, još davno ste mi govorili, kako meni ne će biti lako tamo kod nas,, među tim ljudima...

Dva dana nakon toga ponovo je zazvonio telefon u sobi profesora Kaosa i ponovo je to bio Roda. .... *Ma sve je u redu govorio je između ostalog Rosenfeld, ali ja se ipak ne vraćam. Ipak je ovo ovdje moja domovina!*

Želja

Kada smo Rahela i ja prvi put stigli u Eretz, a tada smo imali već gotovo odraslu kćer, zadivilo nas je plavetnilo neba, blještavilo sunca i njegov sjajni odraz na bijelom jerušalajmskom kamenu. To nas je naročito zadivilo na Zidu. Razdvojili smo se. Ona je otišla desno, među žene, ja lijevo, tamo gdje se uz Zid mole muškarci. Izvadio sam iz džepa papir i olovku. Osjetio sam kako je Rahela primjetila da sam papirić gurno u pukotinu Zida.

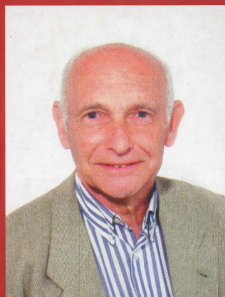
Šta si zaželio pitala me kad smo ponovo bili zajedno. *Napisao sam 'Želim da nasa unučad budu Sabre'.*

Danas, mnogo godina poslije toga, dok oboje promatramo kako naša unučad veselo trčkara po travnatim padinama jerušajalmskih parkova, razmišljam kako se Bog možda, ipak, upliće u naše živote.

Prečesto nas iz tog razmišljanja trgne potmuli tutanj udaljene ili bliže eksplozije. Zatim odjeknu sirene, zvukovi koji paraju i srce i dušu. To ambulatna kola hitaju na mjesto napada da se spasi, ako se još spasiti može, pokoji nevini život. *Zašto baš mi moramo živjeti tu gdje opet patimo i stradavamo ?* pita me Rahela. *Zato* odgovaram joj, *jer smo izabrani narod. Izabrani smo da s našim stradanjima upozorimo svijet na zla koja će sve snaći, ako se zlu ne odupremo.*

Darko Fischer rođen je (1938.) i živi u Osijeku. Potomak židovskih roditelja preživio je holokaust kao izbjeglica i to je odredilo njegova životna opredjeljenja i interese. Osnovno i srednje školovanje završio je u rodnom Osijeku, dok je višu naobrazbu (Elektrotehnički fakultet, magisterij i doktorat) stekao u Zagrebu.

Ranije nije pisao ni objavljivao, osim što je u toku Domovinskog rata, boraveći u opkoljenom Osijeku, pisao dnevnik koji nije objavljen. Za prvu kratku priču „Zvrk“ dobio je 2001. nagradu židovske kulturne scene „Bejahad“.

Godine 2002. dobiva na istom mjestu nagradu za drugu priču „Unuk Hermana Brodera“. Od tada povremeno piše kratke priče. Tako je nastala ova knjiga.

ISBN 953-244-000-3

9 789532 440003